

42883

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Vedat Nuri TURHAN

**ZARÎFÎ ve MİHR ü MÂH MESNEVİSİNİN
TENKİDLİ METNİ İLE İNCELEMESİ**

42883

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Numan KÜLEKÇİ

ERZURUM - 1995

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZARİFİ ve MİHR ü MÂH MESNEVİSİNİN TENKİDLİ METNİ ile İNCELEMESİ

Bu çalışma 17. yüzyıl başlarında yaşamış olan **Çorlulu Zarîfi**'nin eserlerinden **Mihr ü Mâh** mesnevisi üzerinedir.

Çalışmanın giriş bölümünde, **Çorlulu Zarîfi**'nin edebî şahsiyetini daha belirgin bir şekilde ifade edebilmek amacıyla "17. Yüzyıl Türk Dünyası Siyasi ve Edebî Hayatına Genel Bir Bakış" başlığı ile, devrin siyasi ve edebî durumuna bir göz atılmış, sonra da **Mihr ü Mâh** mesnevisi yazan başka şairler hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde; müellifin hayatı ve edebî şahsiyeti belirtilmeye çalışılarak, eserleri tanıtılmıştır.

İkinci bölümde **Mihr ü Mâh Mesnevi'sinin** incelemesine geçilmiş ve inceleme iki kısımda yapılmıştır. Önce "**Mihr ü Mâh'in İç Yapısı**" başlığı altında eserin, özeti çıkarılarak; kahramanlar, İslâmî unsurlar, iktibaslar, şahıslar, ülkeler-şehirler, kozmik âlem araştırılmış ve ikinci kısımda da "**Mihr ü Mâh'in Dış Yapısı**" başlığı altında; nazım biçimi, vezin, kafiyeye, redif, dil ve anlatım, edebî sanatlar ile atasözü ve deyimler'e ait tesbitler ortaya konulmuştur.

Yaptığımız araştırmalar neticesi **Mihr ü Mâh Mesnevisi**'nin üç adet yazma nüshası tesbit edilebilmiş ve bu nüshalardan temin edilebilen iki nüsha esas alınarak, çalışmamızın üçüncü bölümünde yer alan tenkidli metin oluşturulmuştur.

Çorlulu Zarîfi'nin **Mihr ü Mâh Mesnevi'si** dışında **Dîvân**'ı ve nesir olarak tertip ettiği **Râhatü'l-Ervâh** isimli iki eseri daha bilinmektedir.

Edebiyat tarihlerinde adına pek rastlanmayan müellifin, bu çalışma ile döneminin dikkate değer şahsiyetlerinden biri olduğu gösterildi.

ABSTRACT

THE STUDY of ZARIFI and HIS MASNAVI "MIHR u MÂH" in ITS DISCUSSED CONTEXT

This study is on *Mihr u Mâh* one of the works of *Zarîfi' of Çorlu* who lived in the 17th century.

In the introductory chapter of the work, the political and literary life of the 17th century has been viewed with the aim of expressing the literary personality of *Zarîfi' of Çorlu* more clearly under the title of "A General Look at The Political and Literary Life of 17th Century Turkish World".

In the first chapter of the study, we have tried to explain the works of the author, trying to describe his life and literary personality.

In the second chapter the study of *Mihr u Mâh Masnavi* was started and the study was conducted in two stages. First under the title "The Inner Structure of *Mihr u Mâh*" the quotations, persons, countries, cities, cosmic universe were examined and the second stage, under the title "The Outer Structure of *Mihr u Mâh*, the style of poetry, rhyme, meter, language and narration, literary figures, proverbs and idioms were examined "

As a result of the research we made, three manuscripts of *Mihr u Mâh* were discovered and the two available versions of these have been taken as basis for the discussed context that takes place in the third chapter of our study.

The Divan and a prose-styled work named *Râhatü'l-Ervâh* are known beside his *Mihr u Mâh Masnavi*.

It was proved that this author, whose name is rarely seen in literary histories, was one of the worthy personalities of that age.

ÖNSÖZ

Divan edebiyatı, altı yüz yılı aşkın bir zaman içinde ortaya koyduğu eserleri ile kültür tarihimizin önemli bir kısmını oluşturur. Eserlerin incelenmesi, müelliflerin edebî yapılarının ortaya konması ilmi bir mecburiyettir. Edebiyat tarihimizin sağlam temellere oturtulması ancak bu sayede mümkün olacaktır.

Divan edebiyatımızın İran edebiyatıyla boy ölçüştüğü, şairlerimizin kendi üstadlarını örnek almaya başladığı bir devirde yaşayan, *Behiştî'nin* halka-i tedrisinde yetişen, müspet ilimler yanında şiirle de meşgul olan ve üç eser tertip etmesine rağmen edebî çevrelerce yeterince tanınmayan *Çorlulu Zarîfi*, Divan geleneği çerçevesinde duygu yoğunluğu, mana derinliği, hayal zenginliği ve teknik olgunluk bakımından anılmaya değer bir şairdir. *Zarîfi'nin* eserleri arasında ön sırayı alması gerektiğine inandığımız *Mihr ü Mâh* adlı mesnevideki olay örgüsünün derinliği, tahkiye gücü ve teknik yeterlilik bizi bu eser üzerinde çalışma yapmaya sevk etti. Böylece onun edebiyat dünyasındaki yerini daha iyi belirtebileceğimize inandık. Bu sebeple *Mihr ü Mâh* mesnevisinin tenkidli bir metnini hazırlamak istedik. Eserin müellif nüshasını bulamadığımız için tenkidli metni, temin edebildiğimiz iki nüsha ile oluşturmaya çalıştık.

Çalışmamızdaki hata ve eksikliklerin düzeltilmesine yardımcı olacaklara şimdiden teşekkür ederiz.

Tenkidli metin ve incelemenin hazırlanmasında değerli yardımlarını esirgemeyen Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Başkanı Prof. Dr. Şerif Aktaş'a, Resim-İş Eğitimi Bölümü Başkanı Doç. Dr. Ahmet Kırkkılıç'a teşekkür ederken, çalışmamız sırasında himmet ve desteklerini hiç bir zaman esirgemeyen Kıymetli Hocam, Sayın Yrd. Doç. Dr. Numan Külekçi'ye minnet ve şükranlarımı sunmayı zevkli bir görev bilirim.

Vedat Nuri TURHAN

Temmuz - 1995

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
GİRİŞ	1
A. XVII. Yüzyıl Türk Dünyası Siyasî ve Edebî Hayatına Genel Bir Bakış.....	1
B. Edebiyatımızda Mihr ü Mâh Mesnevileri ve Mihr ü Mâh Yazan Şairler.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. ÇORLULU ZARİFÎ'nin HAYATI, EDEBÎ ŞAHSİYETİ, ESERLERİ	6
1.1. Hayatı.	6
1.2. Edebî Şahsiyeti.....	7
1.3. Eserleri.	10
1.3.1. Dîvân.....	10
1.3.2. Râhatü'l-Ervâh.....	10
1.3.3. Mihr ü Mâh	11
İKİNCİ BÖLÜM	12
2. MİHR Ü MÂH'ın İNCELENMESİ.....	12
2.1. Mihr ü Mâh'ın İç Yapısı	12
2.1.1. Mesnevî'nin Özeti	
2.1.2. Timsalî şahıslar.....	27
2.1.2.1. Mesnevinin birinci derece kahramanları	28
2.1.2.1.1. Mâh.....	28
2.1.2.1.2. Mihr.....	29
2.1.2.2. Mesnevinin ikinci derecede kahramanları.....	32
2.1.2.2.1. Hilâl.....	32
2.1.2.2.2. Pervîn	33
2.1.2.3. Mesnevinin üçüncü derecede kahramanları	35
2.1.2.3.1. Yüz yiğit.....	35
2.1.2.3.2. Hoten Hân, Hıta Sultanı.....	35
2.1.2.3.3. Pervîn Şâh'ın veziri	35
2.1.3. Mihr ü Mâh'ta İslâmî Unsurlar	36
2.1.3.1. Allah (c.c.).....	36
2.1.3.2. Hz. Kur'an	37

2.1.3.3. Peygamberler.....	37
2.1.3.3.1. Hz. Muhammed (S.A.V.).....	37
2.1.3.3.2. Hz. Süleyman (A.S.).....	38
2.1.3.3.3. Hz. Yusuf (A.S.).....	38
2.1.3.3.4. Hz. Mûsâ (A.S.).....	39
2.1.3.3.5. Hz. İsâ (A.S.).....	39
2.1.3.3.6. Hz. İbrâhîm (A.S.).....	39
2.1.3.4. Melekler	40
2.1.3.5. Çehâryâr (r.a.).....	40
2.1.3.5.1. Hz. Ebûbekir (R.A.)	
2.1.3.5.2. Hz. Ömer (R.A.)	
2.1.3.5.3. Hz. Osmân (R.A.).....	41
2.1.3.5.4. Hz. Ali (R.A.)	
2.1.3.5.5. Hz. Haşan-Hz. Hüseyin (R.A.).....	41
2.1.4. İktibaslar	41
2.1.4.1. Ayet iktibasları	41
2.1.4.2. Hadis iktibasları.....	42
2.1.5. Şahıslar	43
2.1.5.1. Tarihi ve efsanevi şahsiyetler	43
2.1.5.1.1. Dahhâk-Dârâ-Feridun (Kahramanlıkları ile meşhur eski İran hükümdarları)	43
2.1.5.1.2. Rüstem.....	43
2.1.5.1.3. Sam-Zal.....	44
2.1.5.1.4. İskender.....	44
2.1.5.2. Çeşitli mesnevi kahramanları	44
2.1.5.2.2. Vâmık ile Azrâ.....	44
2.1.5.2.2. Ferhâd ile Şîrin-Hüsrev.....	44
2.1.5.2.3. Hurşid -i Ferahşâd	45
2.1.5.2.4. Leylâ ile Mecnûn	45
2.1.5.2.5. Zelihâ	45
2.1.5.2.6. Şeyh San'ân.....	45
2.1.6. Ülkeler- Şehirler	46
2.1.6.1. Hitâ.....	46
2.1.6.2. Mâh	46
2.1.6.3. Mısır.....	46
2.1.6.4. Şâm	46

2.1.7. Kozmik Âlem.....	46
2.1.7.1. Felek	47
2.1.7.2. Kamer	47
2.1.7.3. Utarid	47
2.1.7.4. Zühre.....	47
2.1.7.5. Şems	48
2.1.7.6. Mirrih.....	48
2.1.7.7. Müşteri.....	48
2.1.7.8. Zühal.....	49
2.1.7.9. Yıldızlar.....	49
2.1.7.9.1 Süha	49
2.1.7.9.2. Süheyl.....	49
2.1.7.9.3. Süreyya	50
2.1.7.10. Dünya.....	50
2.2. MİHR Ü MÂH'ın DIŞ YAPISI.....	50
2.2.1. Nazım birimi	51
2.2.2. Vezin.....	51
2.2.3. Kafiye	52
2.2.4. Redif.....	54
2.2.5. Dil ve anlatım.....	54
2.2.6. Edebî sanatlar	58
2.2.6.1-Cinas	58
2.2.6.2- Hüsn-i ta'lil.....	59
2.2.6.3. İstiare.....	60
2.2.6.4. İstifham	60
2.2.6.5. İştikak.....	60
2.2.6.6- Şıbh-i iştikak	60
2.2.6.7- İrsâl-i mesel.....	61
2.2.6.8. Rücu	61
2.2.6.9. Tecrid.....	61
2.2.6.10 Teşbih.....	61
2.2.6.11- Tenasüb	62
2.2.6.12- Tevriye	62
2.2.6.13 Teşhis	62
2.2.6.14. Telmih.....	62
2.2.6.15. Nida	63

2.2.7. Deyimler ve atasözleri.....	63
2.2.7.1. Deyimler.....	63
2.2.7.2. Atasözleri.....	64
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	67
3.1. METNİN KURULUŞU	67
3.2. METNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR	67
3.3. ESERİN YAZMA NÜSHALARI.....	68
3.3.1. Ö nüshası.....	68
3.3.2. İ nüshası	68
3.4. METNİN BÖLÜM BAŞLIKLARI	69
3.5. METİN	76
SONUÇ	189
BİBLİYOGRAFYA	190
ÖZEL ADLAR DİZİNİ	191
NÜSHALARDAN ÖRNEKLER	194
ÖZGEÇMİŞ	196

GİRİŞ

A. XVII. YÜZYIL TÜRK DÜNYASI SİYASİ ve EDEBİ HAYATINA GENEL BİR BAKIŞ

XVII. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin siyasî, askerî ve sosyal bakımlardan gerileme sürecine girdiği bir zaman dilimi olmasına rağmen sanat ve edebiyat sahalarında ilerlemesini devam ettirip, büyük eserler vücuda getiren mümtaz şahsiyetleri yetiştiren bir devredir.

Sanata ve sanatçıya önem veren, himaye eden aynı zamanda şair olan padişahlar, edebî sahada çok değerli hizmetlerin gerçekleşmesine vesile olmuşlardır.

Sultan Üçüncü Mehmet "Adlî", Sultan Birinci Ahmed "Bahtî", Sultan Üçüncü Osman "Fârisî" ve Dördüncü Murad da "Murâdî" mahlaslarını şiirlerinde kullanmak sureti ile "Hükümdar-Şair" geleneğini sürdürmüşlerdir.¹

XVI. yüzyılın sonlarına doğru artan devlet kurumlarındaki bozulma bu yüzyılda da artarak devam ederken, geçmişten gelen ihtişamın gölgesinde kalan kötü gidişat, devlet adamlarınca behemehal tedbir alınmayı gerektirdiği halde, bu yönde elzem çalışmalar yapılamamış, saray kadınlarının devlet yönetimindeki etkileri devam etmiş, güçlü devlet yöneticileri bir kenara itilmiş, adam kayırma ve rüşvet, atamalarda en geçerli yol olarak tatbik edilmiştir.

Bozulan iktisadî hayat; huzursuzlukların peşisıra isyanların patlar vermesine, meydana gelen hengâmelerde de değerli devlet adamlarının katli, mevcut otoritenin büsbütün zayıflamasına sebep olmuştur.

Devletin temel kurumlarından olan ilmiye sınıfı dahi bu gidişattan etkilenerek siyasete bulaşmış, ilmî payeler haketmeyen kişilere dağıtmaya başlanmıştır.²

Durumun vahametinin idraki ile sefahattan uzak kalan dürüst devlet adamları ile birlikte Vezir-i Azam Köprülü Mehmed Paşa ve oğlu Fâzıl Ahmed Paşa'nın değerli hizmetleri, problemlerini halli konusunda yeterli olamamış ise de daima takdire şayan hizmetlerdir.

XVII. yüzyıl Türk-İslâm dünyası, Osmanlı Devleti'nin bu görünüşünden pek de farklı değildir. Tek istisna Türk-Hint İmparatorluğu'dur. Şah Cihan (1593-1666) ile oğlu Âlemgîr (1658-1707)'in gayretleri ile doğunun en parlak Türk devleti

¹Ord. Prof. İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ank. 1975, c. II, s. 399-443, 453-489.

²Nâimâ, *Târih-i Nâimâ*, ist. C. II, s. 420.

durumundadır. Sanata ve sanatçılara sahip çıkarak onları korumuş ve himaye etmişlerdir. *Şah Cihan*'ın vefat eden hanımı için *Mimar Sinan*'ın öğrencilerinden *Mimar İsa Efendi* ile *Mimar İsmâül* efendilere yaptırdığı *Tâc Mahal Agra*'da Türk-İslâm mimarisinin bir şaheseri olarak ayakta durmaktadır. Bu muazzam türbenin kapısını üzerindeki *Yasin* suresini bizzat İstanbul'dan giden hattat *Settar Efendi* yazmıştır. İmparatorluk saraylarında Fars dilinin etkisi ile yetişen şairler büyük itibar görmüştür. Nişabur'lu *Nazirî* (Ö. 1612), *Talib-İ Amûlî* (Ö. 1626), *Kelim* (Ö. 1651), *Sâib-İ Tebrizî* (Ö. 1670) ve *Bidil* (Ö. 1720) "*Sebk-i Hindî*" denen Hint üslubu ile yazmış ve XVII., XVIII. yy. Osmanlı şiirini de etkilemişlerdir.

XVII. yüzyıl Azerî sahasındaki edebî gelişmeler gayet sönüktür. *Sâib*, *Te'sîr*, *Tarzî* gibi şairler Farsça yanında az sayıda Türkçe şiirler de yazmışlardır.

Orta Asya Türkleri bu yüzyılda çok güç durumdaydı. Dağılan Altınordu devleti, sahasında kurulan Kazan, Astrahan ve Kırım hanlıkları birlik şuurundan uzak ve Ruslar'ın sinsi politikalarının bir sonucu olarak birbirlerini yemekteydiler. Harzem ve Maverâünnehir Türkleri başta Ruslar olmak üzere dış baskılarla ve tabiatın verdiği ıstıraplarla mücadele ediyorlardı. Yatak değiştiren nehirler Sir-Derya ve Amu-Derya bölge halkını büyük infial ve korkunç vehimlere sürüklemişti. Yüzyılın büyük şahsiyeti Hıyve Hanı *Ebülgazi Bahadır Han Şecere-i Türkî* ve *Şecere-i Terakime* adlı eserlerinde milletin bu ıstıraplarını aksettirmiştir.

Yine bu yüzyılda şarkî Türkistan illerinde medenî ve içtimaî gelişmeler tamamiyle durmuş istilâcı Kalmuk hakimiyetinin etkileri devam etmektedir.

Azerbaycan bölgesi de Osmanlı devleti ile İran devleti arasındaki mücadeleler yüzünden ve mezhep çarpışmaları nedeni ile kültür ve edebiyatın gelişmesini sağlayacak sükûnete sahip olamamış bir bölgedir. *Mirza Muhsin*, *Melik Bey Avcı* ve *Mesîhî* devrin belirgin şairleridir. *Mesîhî*'nin *Varaka vü Gülşâh*, *Zenbûr ü Asel*, *Dâm ü Dâne* mesnevileri çok meşhurdur.³

XVII. yüzyılda Türk- İslâm dünyası genel görünümü ile bu durumda iken Osmanlı devletinde yükselişine devam eden ilim ve sanat yanında Divan edebiyatı sahasında teknik, ahenk ve duygu bakımından büyük gelişme kaydetmiştir. Bu dönemin en önemli özelliklerinden birisi, şairlerin İran şairleri yerine *Fuzûlî*, *Bâkî* gibi Türk şairlerini örnek almalarıdır. Büyük şair *Nef'î* kasideye büyük bir canlılık, heybet ve ahenk getirmiştir. *Nef'î* bu özellikleri ile kendisinden sonra gelenlere de örnek olmuştur. Gazel alanının en tanınmış şahsiyeti ise *Şeyhülislâm Yahyâ Efendi* (1552-1644)'dir. Yalnızca İstanbul kütüphanelerinde yüzelliden fazla divanları bulunan bu

³Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı*, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1971, C. 2, s. 648.

devir şairlerinden *Bahâî* (Ö. 1653), *Nev'î-zâde Atâî* (Ö. 1635), *Sabri* (Ö. 1645), *Ganî-zâde Nâdirî* (Ö. 1626), *Hâletî* (Ö. 1631), *Nâil-î Kadîm* (Ö. 1666), *Nâbî* (Ö. 1712), *Sâbit* (Ö. 1712) gibi birçok şair yetişmiştir.

XVII. yüzyılda mesnevi sahasında eser veren birçok şahsiyet görülmektedir. Mutasavvif şairlerden *Azîz Mahmûd Huğâî Hazretleri'nin* (Ö. 1628) *Necâtü'l-Garîk*⁴ adlı mesnevisi çok okunmuştur. *Nakşî-i Akkirmânî* (Ö. 1624) *Menâkıbnâmesi* ve *Dîvânı, Ümmî Sinân* (Ö. 1664), *Nesîmî* etkisinde şiirleri, *Niyâzî-i Mısrî* (ö. 1653), *Yûnus* yolundaki manzumeleri çok başarılıdır. Tasavvufun çok yaygın olduğu bu devirde, mutasavvif şairler hem aruz, hem de heceyi kullanmışlardır. Yüzyılın birinci yarısında *Nev'î-zâde Atâyî* ve ikinci yarısında *Nâbî* mesnevinin iki büyük şairi olmuşlardır. *Atâyî* hamse sahibidir. Hamsesi *Nefhatü'l-Ezhâr, Sohbetü'l-Ebkâr, Âlem-nümâ (Sâkinâme), Heft-hân* ve *Hilyetü'l-Efkâr* mesnevilerinden meydana gelir. *Sâkinâme'de İstanbul'u* tasvir eden ve İstanbul yaşamını canlandıran özellikler çok önemlidir. Bu özellikler mesnevi edebiyatımızın yerleşmesinde çok önemli rol oynar. *Şeyh Galib Hüsn ü Aşk*'ında *Atâyî'nin* mesnevilerini pek beğenmediğini söylemekle beraber onun mesnevi konusundaki yeniliklerini kabul ve takdir etmiştir.

Mesnevi şekliyle yazılan *Mirâciyeler* bu yüzyılda sayıca fazladır. Önceki yüzyıl mesnevilerinde görüldüğü gibi giriş kısımlarındaki naatlara mirâciyenin de eklenmesi âdet olmuştur. *Atâyî'nin* hamsesindeki bütün mesnevilerde miraciye bölümü vardır. Bu miraciyelerin bir kısmı *Ganî-zâde Nâdirî'nin-Mirâciyesi* gibi gazel ve kaside biçimindedir. Ayrıca *Şeyhülislâm Yahyânın Sâkinâmesi* müstakil bir mesnevi olması sebebiyle önemlidir. Divanlarda yer alan *sâkinâmeler* dışında müstakil *sâkinâmeler* bu yüzyılda çok yazılmıştır. *Nef'î'nin Dîvânındaki Sâkinâmesi* gibi terakib-i bent şeklinde yazılanları da vardır. *Şeyhülislâm Yahyânın*ki *dîvânında* yer almasına rağmen müstakil bir mesnevidir.⁵

Atâyî'nin Sâkinâme (Âlemnümâ)sı gibi, *Riyâzî, Fâzî, Sabûhî, Cem'i, Fehîm, Selânikli Es'ad, Azmîzâde Hâletî, Bahâî* ve *Tyflî'nin* dîvânlarında da *sâkinâmeler* yer alır. Bunların bir kısmı tasavvufî, bir kısmı ise dünyevî zevklerle "aşk, şarap, eğlence" ile ilgilidir.

Ayrıca dinî konularda yazılan mevlid, hilye, hadis-i erbainlerin yanında dîvânlarda tevhit, münacat, ve naatler çok sayıdadır. *Nazîmın* naatleri dîvânında bir hayli yer tutar. *Hakanî* etkisiyle *Cevrî'nin* kaleme aldığı *Hilye-i Cihâryâr-ı Güzîni, Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyâsı* ve *Güftî'nin Hilye-i Hüseyin'i* ile *Feyzî-i Kefe'î, Nâbî* ve *Fethî-i*

⁴Mesnevi", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, "Dergâh, İst. 1991, C. 6, s. 277.

⁵Nihad Sâmî Banarlı, "XVII. Asır Türk Edebiyatı", *Resimli Türk Edebiyatı Tarihî*, Millî Eğitim Yayn., İst. 1971, C. II, s. 641.

Karamânî'nin manzum *hadis-i erbainleri*, Kemâleddîn Mehmed, Abdurrahman Hibrî'nin mensur *hadis-i erbainleri* mevcuttur.

Bu yüzyılda klâsik mesnevi konularının yavaş yavaş eski önemlerini kaybetmeye başladığını görüyoruz. Bursalı *Hevâî Mustafâ* (ö. 1608) ile Bağdatlı *Abdü'l-Delîl Zihni* (Ö. 1614)'nin *Yûsuf u Züleyhâ* ve *Leylâ vü Mecnûn*, *Fasîh Dede*'nin ise *Husrev ü Şîrin* ile *Mahmûd Ayaz* mesnevilerini yazdıkları bilinmektedir.⁶

Fedâî Dede (Ö. 1635)'nin *Mantuku'l-Esrâr* adlı *Mantuku't-Tayr* tercümesi, *Ömer Fuadî* (ö. 1636)'nin *Attârdan Bülbülnâme* tercümesi tasavvufî mesnevilerdendir. *Manisalı Birrî* (Ö. 1127) *Ömer Fuadî*'nin *Bülbülyesini* nesre çevirmiştir.

Şehrengizler XVI. yüzyıldaki kadar fazla olmamakla beraber bu yüzyılda da yazılmaya devam etmişlerdir. Bunlardan *Gelibolulu Vecîhînin Gelibolu Şehrengizi* ve *Tâbî'nin İstanbul Şehrengizini sayabiliriz*.⁷

XVII. yüzyılın önemli bir özelliği de şairler arasında hiciv ve hezel yaygınlığının bulunmasıdır.

Yüzyılın büyük şairi *Nef'î*'nin *Sihâm-ı Kazâ* adlı eseri hiciv türünün en önemli eseridir.

Atâî, *Riyazî*, *Mantukî* de hiciv yollu şiirler yazmışlardır.

B. EDEBİYATIMIZDA MİHR Ü MÂH MESNEVİLERİ VE MİHR Ü MÂH YAZAN ŞAİRLER

Mihr ü Mâh mesnevileri konuları itibariyle basit bir aşk hikâyesinden ibarettirler.

Dinî temalarla zenginleşen konu tasavvufî tesirden fazla etkilenmemiştir.

Dinleri farklı iki hükümdar çocuğu arasında cereyan eden vaka *Kerem ile Aslı* hikâyesini hatırlatmaktadır. Her ikisinde de kahramanlar anne babalarının yegâne evlâdıdır.

Kerem ile Aslı'nın farkı kızın babasının keşiş olması, kızını müslüman hükümdar oğluna vermemek için elinden gelen gayreti göstermesi, devamlı kaçmasıdır.

Edebiyatımızda *Mihr ü Mâh* mesnevilerinin ilk defa XVI. yüzyılda kaleme alındığını görüyoruz.

⁶Ahmed Ateş, "Mesnevi", *İslâm Ansiklopedisi*, C. VII, İst. 1971, s. 127

⁷Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ank. 1973, C. 1, s. 103-113.

*Bursalı Mehmed Tahir*⁸ eserinde bu yüzyıl şairlerinden *Edirneli Necâti Bey* (Ö. 1508) ve *Müverrih Âli Beyin*⁹ (Ö. 1599) *Mihr ü Mâh*'larından bahsediyor. *Agâh Sırrı Levend*¹⁰ de bu isimlere ilâveten *Kıyâsi* (XVI. yüzyıl) ile *Çorlulu Zarîfi*'nin de birer *Mihr ü Mâh* mesnevisi yazdığına işaret ediyor.

Yaptığımız araştırmalar neticesi ve incelediğimiz kütüphane kataloglarında *Edirneli Necâti Beyin Mihr ü Mâh*'ının varlığına rastlayamadık.

Mihr ü Mâh mesnevileri İran edebiyatında XVIII. yüzyılda, bizim edebiyatımızdan çok sonraları kaleme alınmıştır.¹¹

Bu eserlerin Rionun Farsça yazmalar katalogunda¹² aynı yüzyıl şairlerinden 1. *Mir Askeri Razî*, 2. *Hacı Muhammed Hüseyin Şrazi*, 3. *Hamza ibn Feyzullah Cemalî*'ye ait oldukları kayıtlıdır.

⁸Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İst. 1333, C. 2, s. 435.

⁹a.e.g., C. 3, s. 90.

¹⁰Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ank. 1973, C. 1, s. 133.

¹¹Güner Amasyalı, *Zarîfi'nin Mihr ü Mâh Mesnevisi*, İst. Üni. mezuniyet tezi, 1951, s. 16.

¹²Rio Catalog of The Persian Manuscripts in The British Museum, C. 1, s. 354-699; C. IV, s. 721.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇORLULU ZARİFİ'nin HAYATI, EDEBİ ŞAHSIYETİ, ESERLERİ

1.1. Hayatı.

Zarîfî'nin doğum ve ölüm tarihleri belli değildir. Çorlu'lu olduğu *Râhatü'l-Ervâh* adlı eserinin sonunda bulunan

Mevlîd-i kâ'ilin şorarsan eger

Çorlıdur gevheri cûdına kân

(vrk. 116a)

beytinden anlaşılmaktadır. *Mihr ü Mâhtaki* şu beyitler de babasının *Mûsâ* adında dindar bir şahıs olduğunu göstermektedir.

Adı Mûsâ ol ki bir mü'cin muvaḥḥid merd idi

Hep bilür 'âlem ki olmuşdı zarîf aña laḳab 180

El çeküp ḥalk-ı cihândan 'uzlet idüp ihtiyâr

Zıkr ü tesbîḥ iyer idi ḥâlîḳa her rûz u şeb 181

Babasının ölümüne düşürdüğü tarih:

Hâtif-i ḡaybî mükemmel didi târîḥin anuñ

Cennet-i firdevsi me'vâ ileydi aña Çalab 185

Hicrî 982'yi göstermektedir.

Râhatü'l-Ervâh adlı eserinin son bölümünde taun hastalığından vefat eden dört çocuğu için yazdığı mersiye-terci-i bend ve bir de

Didi hâtif o devrde târîḥüm

Dördi de dâḥîl-i cinân oldı

Hicrî 1023'ü gösteren tarih kaydı vardır.¹³

¹³Güner Amasyalı, Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh Mesnevisi*, İst. Üniv. mezuniyet tezi, 1951, s. 8.

Çorlu'lu *Zarîfî*'den; *Kafzâde Fâizî*,¹⁴ *Kâtîb Çelebi*¹⁵ ve *Agâh Sırrı Levend*¹⁶'den başka bahseden bir kaynak esere rastlamadık.

Kâtîb Çelebi, *Zarîfî* için "*Behiştî'nin öğrencisidir.*" bilgisini verir ve 11 beytinin *Zübdede* bulunduğu işaret eder. *Zübdede* bulunan bu 11 beyit ne *Mîhr ü Mâhda* ne de *Zarîfî'nin* bilinen diğer eserlerinde mevcut değildir.

Hocası olduğu belirtilen *Behiştî* (Ö. H. 979- M. 1571) Edirne'ye bağlı Vize kasabasında yetişen ve Çorlu'da ikamet eden büyük bir İslâm âlimi ve mutasavvıfıdır.¹⁷

Zarîfî'nin, ismen hocası ile birlikte anılması bu büyük âlime yakın olabilmesi, bizde "iyi yetişmiş ve kuvvetli bir eğitim görmüş olduğu" kanaatini uyandırmıştır.

Müellifi bulunduğu üç eseri ile ilgili olarak, eserinin kayıtlı oldukları katalogda¹⁸ "*Sultan Birinci Ahmed namına Rahatü'l-Ervâh ve Mîhr ü Mâh adlı iki eser yazmış olduğundan XVII. yüzyıl şairlerinden biri olduğuna hükmedilmiştir. Zarîfî'nin değerli bir nasir ve kuvvetli bir şair olduğu yazılarından anlaşılıyor*" diye kaydedilmiştir.

1.2. Edebi Şahsiyeti.

Çorlu'lu *Zarîfî'nin* edebî şahsiyeti hakkında kaynaklarda fazla bir bilgi yoktur. Fakat bilinen eserleri incelendiğinde onun devrinin iyi yetişmiş güçlü bir klâsik şair ve nasiri olduğu anlaşılmaktadır. Mürettep bir divan sahibi olması *Râhatü'l-Ervâh* adlı mensur eserini *Sâdî'nin Gülistânına* nazire olarak yazması ve *Mîhr ü Mâh* mesnevisini *Nizâmîyi* örnek olarak hamse sahibi olmak amacıyla yazmaya başlaması onun sıradan bir şahsiyet olmadığına delil olarak gösterilebilir.

Eserlerinde rastlanan mahallî hayatın izleri, özellikle atasözü ve deyimler şaire kolay anlaşılır akıcı bir üslûp temin etmiştir.

Aşağıdaki beyitlerde gaipden ses işitmesini ifade etmesi onun divan şiirinin geleneksel yapısından ayrıldığına bir işareti sayılabilir.

Çünkü irdi buraya na't-i Resûl

Bir nidâ geldi virdi böyle cevâb

¹⁴Hülya Kayış, *Zübdetü'l-Eş'âr*, Kafzâde Fâizî, mezuniyet tezi, Transkripsiyon, Atatürk Üniv., Fen-Ed. Fak. Arşt. Kütüp., Erzurum 1988, s. 105.

¹⁵Kâtîb Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn*, İst. 1979, C. 1, s. 798.

¹⁶Agâh Sırrı Levend, *Türk Ed. Tarihi*, Ank. 1973, C. 1, s. 22, 105, 133.

¹⁷Evlîyâlar Ansiklopedisi, *Türkiye Gazetesi Yayınları*, İst. 1992, C. 4, s. 17.

¹⁸İstanbul Kütüphanecileri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu, XVII. Asır, c. 2, s. 526-527.

Ba^cde medh-i Hudâ vü na^t-i Resûl
Yüri it vaşf-ı pâdişâh-ı şitâb¹⁹

Tasavvufi etkiyle şiirler yazdığı gibi rindane şiirleri de mevcuttur.²⁰

Beni bî-hüş şanma sâkı sen peymâne itmişdür
Mey-i aşş şunup câm-ı lebin mestâne itmişdür

Kûy-ı yâri görelüm cennet-i me^vâ yerine
Kâmetüñ seyr idelüm sidre vü tûbâ yerine

Mâh hüsnuñle senüñ mihr-i ruhuñ seyr idelüm
Âsitânuñ görelüm çarh-ı mu^callâ yerine²¹

şair divanında gösterdiği ustalığı *Mihr ü Mâh* mesnevisindeki gazellerde de göstermiştir.

Ey dil olmağdan ayru cânândan

Yeg imiş terke dūr ola cândan

Döndüm ol zerreye felekde ^cayân

Ki düşe ayru mihr-i raşşândan

Zerrenüñ hâli hōd felekde bugün

Ne olur ayru şems-i tábândan

Sūy-ı seyle fenâya mâ³il olur

Çatre dūr olsa baħr-ı ^cummândan

Bülbül-i gülşenüñ huzûrı uçar

Çünki dūr ola verd-i ħandândan

Bir göyünmiş kıanı *Zarîfî* gibi

Ki yanam aña nâr-ı ħicrândan²²

bazı beyitleri, şiirimizin fahriye üstadı *Nefî*'yi andırmaktadır.

¹⁹Mihr ü Mâh (Kıt^ca-i Hüb, beyit 112-113).

²⁰Güner Amasyalı, *Zarîfî'nin Mihr ü Mâh Mesnevisi*, İst. Üni., mezuniyet tezi, İst. 1951, s. 10.

²¹a.g.e., s.11.

²²Mihr ü Mâh (Gazel-i Ĥasb-ı Ĥâl, beyit 970-975).

Zarîfane edâlarla ğazel inşâd itmekde
Zarîfî hâk budur mümtâz-ı erbâb-ı suhan sensin

Zarîfînin bu iddiası “Bâki-i zag-Kargazâde” lakaplı Bâki'yi hatırlatır ve şu beytiyle de Bâki'yi tezyif eder.

Beñzetme şîr-i Bâkîyi eş'ârıma benüm
Olmaz Zarîfî nağme-i bülbül ğurâbda¹

Divân şîrinin alışılmış mazmun ve teşbihleriyle ve akıcı bir söyleyiş tarzıyla şiirlerini teremmün eden Zarîfî, tasavvufî atmosfêrin ilhamıyla oluşan ilâhî aşk neticesi yazdığı şiirlerinde, fani dünyanın değersizliğine, bu değersizlikler âleminde geçici nimetler için didinmek yerine, edebî nimetler uğrunda emek sarfetmenin gerekliliğine işaret eder.

Ecel terin kime gönderse takdîr
Degildür def'e mâlik bende vü mîr
Çün anuñ nâveki tîr-i kazâdur
Kazâye çâre yok illâ rizâdur
Bilürsin çü gedâ vü şâh-ı devrân
Cihânda kurtarımaz mevtden cân
Gel imdi olmadan ten kaçırî fanî
Ata gör 'âlem-i 'uqbâya cânı
Çü bunda her ki geldi gidecekdür
Kıla gör gitmedin şol k'idecekdür
Ger olsa *Mîhr* ü Meh-veş câyuñ eflâk
Hâzer kıl çün ider gerdün yeruñ hâk
İderseñ ger şafâ vü zevk biñ yıl
Çü âhîr ola gelmez bir nefes bil²

¹Güner Amasyalı, Zarîfî'nin *Mîhr ü Mâh* Mesnevisi, İst. Üni., mezuniyet tezi, İst. 1951.

²*Mîhr ü Mâh*, (beyit 1107-1108, 1130-1132, 1134-1135).

Zarîfî'nin vezin hakimiyeti gazellerinde daha açık görülür. Eserlerinde sade, ağdasız, kolay anlaşılır bir lisan kullanmaya gayret eder. Kısaca Zarîfî ömrü boyunca tasavvuf denizinden nasiplenmesine, ilm hayatı ile içiçe, edebî esintilerden renk ve biçim kazanmasına rağmen hak ettiği değer ve ilgiyi bulamamış şahsiyetlerimizden birisidir, diyebiliriz.

1.3. Eserleri.

Çorlu'lu *Zarîfî'nin* kaynaklarda belirtilen üç eseri bilinmektedir.

Bunlar 1. *Dîvân*, 2. *Râhatü'l-Ervâh*, 3. *Mîhr ü Mâh* isimlerini taşır.

Bu üç eser külliyat olarak İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe yazmaları 673/3 numarada kayıtlıdır.

Külliyatın baş tarafında *Râhatü'l-Ervâh* (vrk. 1b-117b), ikinci olarak *Mîhr ü Mâh* mesnevisi (vrk. 117b-150b) ve en sonda da *Dîvân* (vrk. 151a-251b) yer alır.

1.3.1. Dîvân. Eserin bilinen tek nüshası külliyat içerisinde. *Dîvân* 1. Tevhid, 2 Naat, 7 Terci-i Bend, 5 Kaside, 1 Müseddes, 2 Tahmîs, 1 Murabba ve 270 gazel ihtiva eder, müretteptir. Sonu eksiktir.

Kasidelerden birincisi "*Hazan Kasidesi*" *Sultan Üçüncü Mehmede* (1595-1603), ikincisi "*Bahar Kasidesi*", *Sultan Birinci Ahmede* (1603-1617), üçüncüsü *Şemsî Paşaya* ve diğer ikisi ise *Vezir Ahmed Paşaya* ithaf edilmiştir.

1.3.2. Râhatü'l-Ervâh: *Zarîfî* bu eserini *Sadi-i Şirazî'nin Gülistânına* nazire olarak yazmıştır. Eser 117 varaktır. *Sultan Birinci Ahmede* ithaf edilmiştir.

Gülistân gibi sekiz bab'dan müteşekkil olan eseri gaipten gelen bir ses üzerine kaleme aldığını ifade etmektedir. Her babda küçük hikâye ve menkuller vardır. Eser şeklen *Gülistâna* benzese de muhteva bakımından ayrılır. Eserdeki;

Didi hâtif o devrde târîhüm

Dördü de dâhil-i cinân oldı

دوردی ده. داخل جنان اولدی

bu beyte göre eseri, dört çocuğunun da taun hastalığından vefat ettiği aynı yılda bitirmiştir.

1.3.3. Mihr ü Mâh: *Nizâmîyi* örnek alarak hamse sahibi olabilmek gayesiyle yazmaya başladığı bu eseri Hicrî 996'da tamamlamıştır. eser, inceleme kısmında genişçe tanıtılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MİHR Ü MÂH'ın İNCELENMESİ

2.1. Mihr ü Mâh'ın İç Yapısı

2.1.1. Mesnevî'nin Özeti:

*Mihr ü Mâh*ın konusu *Mâh* ile *Mihr* arasında geçen aşk hikâyesidir. *Mâh*, *Hilâl* adlı bir İslâm hükümdarının oğlu, *Mihr* ise *Pervîn* adlı bir "Gayr-ı Müslim" hükümdarın kızıdır.

Birbirini seven ve kavuşmak için mücadele veren iki sevgilinin aşkı etrafında cereyan eden olaylar dizisi, iki sevgilinin evlenmesiyle neticeleniyor sanılırken hikâye devam eder ve mutlu sonu trajik bir ikinci son takip eder.

Sevgililerin farklı dinlerde olmaları diğer hikâyeleri, bilhassa *Kerem ile Aslı* hikâyesini hatırlatıyor. *Zarîfî* klâsik bir aşk konusunun dinî teamüllerle zenginleştirmiş, her müslümanda bulunması gereken iman, ihlâs, doğruluk, dürüstlük, sadakat, yiğitlik ve fedakârlık gibi mezyetler ile inançsız kişilerde bulunan sahtekârlık, düzenbazlık, kalleslik, utanmazlık vs. gibi vasıfları çarpıştırmış ve İslâmî özelliklerin her hâlükârda galebe çalacağını hikâye sonunda okuyucuya kabul ve tasdik ettirmiştir.

Eserin başında;

1. 24 beyitlik bir *tevhid* ile Allah (c.c.)'ın birliği ve kudreti anlatılır.
2. KAŞİDE DER TEVHİD-İ HUDÂ VÜ TAHMİD-İ BÂRİ TE'ÂLÂ'da 12 beyit ile Allah (c.c.)'ın yüceliği, vasıfları ve insanın aczi ifade edilir.
- 3, MÜNÂCÂT BE-DERGÂH-İ KÂDÎ'L-HÂCÂT başlıklı 9 beyitlik bölümde *Zarîfî*, günahlarının affı için Hz. Allah (c.c.)'a yakarır.
4. DER NA'ÛT-İ RESÛL-İ EKREM ŞALLALLAHU عَلَيْهِ وَسَلَّمَ 28 beyitlik bir naattir. Hz. *Resullah* (S.A.V.)'in üstün vasıflarından bahseder.
5. KAŞİDE DER NA'ÛT-İ SEYYİDÜ'L-ENBİYÂ VÜ SENEDÜ'L-AŞFİYÂ MUHAMMED عَلَيْهِ السَّلَام'da 35 beyit ile Hz. *Peygamber Efendimiz* (S.A.V.)'in Mirâc mucizesi ile Çâr-yâr-ı Güzîn Efendilerimizin üstün mezyetleri belirtilmiştir.
6. 3 beyitlik KİT'Â-İ HÛB, 2 beyitlik MESNEVÎ.

7. Üçüncü *Sultan Murâd*'a ithaf edilen 1.si 18 beyitlik ilk kasideyi şairin alışılmışın dışında naat olarak isimlendirmesi dikkat çekicidir, ikincisi 20 beyitlik kısa bir medhiyedir.

8. 3 beyitlik bir mesneviyi müteakiben 24 beyitlik *Sebeb-i Te'lif* bölümü gelir. *Zarîfî* bu bölümde *MESNEVÎ*'yi yazmasına sebep olan hadiseyi anlatır. Birgün etrafı seyrederken güneşin batışını yıldızların görünüşünü izleyince onların da gündüzün gelişle kaybolacaklarını *Hz. İbrâhîm*'in yaratıcı hakkındaki arayışını andırır beyitlerle düşünür. Dünyanın faniliğinin idrakiyle tuhaf bir halet içerisinde iken

Meger bir gün tırup bir yerde tenhâ İderken mihr gerdümü temâşâ	155
İrüp şeb kendin itdi mâh izhâr Biraz ol daği oldı çarh-ı seyyâr	156
Anuñda devrini çarh âhîr itdi Yine evvelüñi necmi zâhir itdi	157
Ki gördüm ben bu iki necm-i seyyâr Tulûc idüp gurub itdikçe her bâr	158
Nice gün yüzlinüñ cânı olur çâh Nice mihri urur ruh hâke çün gâh	159
Gelüp bundan başa bir özge hâlet Başımı başa düşdi pây-ı hayret	160

beyitlerde ifade edilen bir ses *Zarîfî*'nin kulağına değersiz ve fanî olan bu dünyada ebedî kalabilecek bir eser vücuda getirmesini böyle bir kabiliyetin kendisinde mevcut olduğunu fısıldar.

Tururken böyle ben dem-beste hayrân Hîtâb idüp dile der hâtif-i cân	161
Ki dönmedin meh-i 'ömrüñ hilâle Hayätüñ mihri varmadın zevâle	162

İdüp bîñ cehd kı l bir kışsa bünyäd
Ki bād olsa cihān ol kıala ābād 163

Düzet hem anda nice meclis-i hāş
Ki kılsun söz ü sāzi çarh-ı rakķāş 164

Dilerseñ ki ola kıavli dil-āvız
Düriş aqvālin eyle ʿaşķ-āmız 165

Şu söz kim anda zıkr olur maķabbet
Alur her millet andan hāzz u lezzet 166

Var iken sende böyle kıala kıudret
Geçe yok yere ʿömrüñ kıanı ğayret 167

Şu kim bu meslege sālİK olupdur
Bir olmaz oğula mālİK olupdur 168

Bu sözlerin etkisiyle dalgın dalgın düşünürken, babası yanına gelir ve bir hikāye anlatarak bunu manzum şekilde yazmasını ister.

Zarîfi babasının arzusunu kabul eder fakat eser vücut bulmadan

Çü merhūm oldı naķli için ol dem
Didüm bu kıtʿa-i tārîh idüp zamm

Babası merhum olur.

Babasının ölümüyle elemlere gark olan şair, 7 beyit ile babasının doğruluğundan, dürüstlüğünden ve sağlam itikadından bahseder, affı için Hz. Allah (c.c.)'a niyazda bulunur.

Hātif-i ğaybî mükemmel didi tārîhin anuñ
Cennet-i firdevsi meʿvā iyledi aña Çalab (H. 982) 185

Kim ki ruhiyçün bugün anuñ duʿā ihsān ide
Luţf kı l yarın İlāhî aña çekdirme taʿab 186

Babasının vasiyeti doğrultusunda eserin tamamlanmasına gayret gösterdiğini ifade ederek, kendisine yardımcı olması için de *Hz. Allah (c.c.)*'a dua eder.

Ki idüp bu kışşa-i az demde itmâm
Koyup aña cihânda *Mihr* ü Meh nâm 192

eserin adın "mesnevi" koyduğunu belirtir ve

Nizâmî-veş uram hamseye pençe
İrem mevt irmedin bende o gence 193

*Nizâmî*yi örnek alarak bu eserle de yetinmeyip hamse yazmak niyetinde olduğunu beyan eder.

Gel ey sâzende-i bezm-i maḥabbet
Urup el sâz-ı 'aşkı yine depret 194

beyti ile de mesnevinin mevzuuna geçiyor. Olay özet olarak şöyledir:

Hilâl isimli müslüman bir şah yaptığı fetihlerle ülkesinin sınırlarını genişletmektedir. Kendisi adil bir yönetici, güçlü-kuvvetli, yiğit bir pehlivan ve iyi bir müslümandı. Halkı tarafından çok sevilen ve sayılan bu hükümdar;

Alup hüdşîd-veş destine şemşîr
Diyâr-ı Çîne hüküm itmişdi ol şîr 208

Sevüp Çînüñ hevâsın ol civân baht
İdindi şehr-ı Çîni kendüye taht 209

Çin'in büyük bir kesimini de fethetmiş, havasını beğendiğinden buraları kendine payitaht edinmişti.

Meger kim aña ol Vehhâb u Yezdân
Bağışlamışdı luḫfundan bir oğlan 210

Güneş-ḫal'at kamer-manzar perî-ḫadd
Melek-sîmâ vü sîmîn ber sehî-ḫadd 211

Hilâl ebrûsı hüsni gün hadi mâh
Dehânı zerre-i nâciz adı Mâh 213

Hz. Allah (c.c.)'in lütfundan bir oğlu dünyaya gelir. Bu çocuk güzellikte eşsizdir.

Hükümdar oğlu *Mâh*'in emrine seçme yüz genç vermişti. Bu gözüpek maharetli gençler, *Mâh*'la beraber gezer, eğlenir ve ava giderlerdi. Fakat kendine çok güvenen *Mâh*, bazen bu yardımcılarını terkeder ve yalnız olarak ava ve gezintiye çıkardı.

Bu fi'cinden olup Mâhiû haberdâr
Hilâl olmuşdı gam-g'ın ü dil efkâr 231

Bunu gören *Hilâl Şah* endişe eder ve teessüre kapılırdı.

Egerçi şâkir idi her işinden
Mükedderdi velî bu cünbişinden 232

Nâgehân 'işret iderken şeh-i Çîn
Geldigidür aña bir peyk-i hazîn 233

Meger bir şubh-dem kim câm-ı gerdün
Tolup hamr-ı şafağ olmuşdı mey-gün 233

Hilâl Şah diğeri adıyla *Çin Şahı* bir gün maiyetiyile sohbet meclisinde iken,

Selâm idüp saña ey şâh-ı devrân
Hıtâ sultânı ya'ni kim Hoten hân 243

Dedi ben ol şehüñ hâk-i deriyem
Eşigi bendesinüñ çâkeriyem 244

Olup gâlib aña a'dâ-yı bed-kâr
Kılubdur küll cihânı başına dar 245

Çapuñdur çünkü kân-ı luţf u ihşân
Eşigüñden umar derdine dermân 246

Bir elçi gelerek *Hoten Hanının* selâmlarını iletip, âcilen yardımına ihtiyaç duyduklarını söyledi.

Bunu işiten *Hilâl Şah*, hemen ordusunun toplanmasını emretti. Harp hazırlıklarına başlandı. Kısa zamanda kuvvetlerini bir araya getirdikten sonra oğlu *Mahı* huzuruna çağırdı. Dünyada iyilikten faydalı bir davranış şekli bulunmadığını belirterek üç değerli nasihatta bulundu.

Budur evvelki pendüm saña ey Mâh
Re^câyâya ri^câyet eylê her gâh 258

Bulardan ger birine şorsa kişi
Diye kim kemlige eylikdür işi 259

Birinci Nasihat; "*Ben göldnce sen hükümdarlık et, ama halk'a daima iyi davran, seni birisine sorduklarında: 'Kötülüğe mukabil işi iyiliktir' desinler.*" dedi.

İkinci dürr-i pendüm idincek güş
Yaraşur eylesen güşuñda mengüş 260

Dilerseñ devletüñ çeşmini dâyim
Yumup açınca göz olmaya nâyim 261

°Adâlet fi^cli dâyim bî-şek olsun
Dilüñde her nefes endîşeñ olsun 262

İkincisi: "*Adaletten sakın ayrılma, herkese eşit davran.*"

Üçüncü bu ki şehbâz-ı dilüñ ger
Çekinüp şayd için açsa kaçan per 263

Aña ol ârzüyü eyleme kayd
Çıkup e^crâf-ı Çİne kıl biraz şayd 264

Gerek şayd u şikâr eyle gerek seyr
Sipâhuñ birle °azm it eyleme gayr 265

Muḥaṣṣal gün gibi ey mâh-tâbân
Yaluñuz eyleme eṭrâfi seyrân 266

Üçüncüsü: "Av ve gezintiye sakın yalnız çıkma. Arkadaşlarını ve yardımcılarını terk etme."

Bu sözleri dinleyen Mâh, babasına merak etmemesini söyleyerek teminat verdi.

Naşîhatlar ki virdüñ 'ayn-ı ḥaḫdur
Ki bir ḥarfî alana biñ sebaḫdur 270

Senüñ çün kim ḫapuñda çâkerim ben
Ne kim emreylesen fermân-berim ben 271

Babasına emrinden çıkmayacağı sözünü vererek vedalaştı.

Babası sefere çıkar çıkmaz, tahta geçen Mâh, gece gündüz çalışmaya başladı.
Babasını hiç aratmadı.

Giçüp çün tahta devletle oturdu
Re'âyâdan nice bid'at götürdi 279

Dün ü gün 'adle oldu şöyle mâ'îl
Didürdi kendüsine şâh-ı 'âdil 280

Halkı tarafından çok sevilip, kendisine "Âdil Şah" denildi.

Birgün kırdâ maiyetiyle sohbet esnasında iken, yakın arkadaşlarından birisi
aniden vefat etti.

Birine ansuz ol dildârlardan
Semen sîmâ vü gül-ruḫsârlardan 296

Ki ol mâhuñ beğâyet hemdemiydi
Ḥarîm-i ḫâşinuñ ki mahremiydi 297

Ele zerrîn ḫadeḫ gibi alup câm
Ayağ üzre ṭururken ol gül-endâm 298

Bu ani ölüm *Mâhı* çok etkiledi, teessüründen ağlamaya başladı.

O anda gaipten bir ses ona şöyle seslendi. "Gam ve keder dolu her işte bir hisse vardır. Bu ömrün geçici olduğunu gör ve elini dünya nimetlerinden çek." Bunu duyan *Mâh* derhal tövbe ederek, meclisten ayrıldı ve Magrib sarayına gitti. Abdest alıp meclise girdi. Namaz kıldı, Allah'a dua ile af diledi. Bu esnada uykuya daldı. Bir rüya gördü. Rüyasında bir bağa girip çiçek ve lüle toplarken Risalet burcunun mehi yani *Hazret-i Muhammed'i* (S.A.V.) gördü. Hemen yüzünü ayağına sürdü. Kâinatın efendisi gamını dağıtacak sözlerle "Ey *Mâh* bütün günahların affedildi. Sana *Mihr* adlı bir güzel sevgili olacak.

Saîa yâr ola bir mihr ü hâdî mihr
Dehâni zerre-i nâciz adı *Mihr* 339

Bu âhû çeşmi şaydi liki ey *Mâh*
Vesîle şayd oliser olğil âgâh 340

"Buna vesile de bir av olacaktır, haberin olsun" diye buyurdu. *Mâh*, kendine gelince hemen ava karar verdi. Babasının nasihatı üzere yanına yüz adamını da alarak seher vakti yola çıktı.

Av esnasında aniden önünden bir ceylân geçti. *Mâh* atını onun yönüne sürerek takibe başladı. Bu takip esnasında arkadaşlarından uzaklaştı ve uzun süren bir kovalamacanın sonunda avını yakalamayı ve avlamayı başardı. Fakat vakit akşam olmuştu. Geri dönmenin faydasızlığını düşünerek geceyi orada geçirdi. Seher vakti gözüne kestirdiği bir yolu takip ederek geldiği yer zannıyla ilerledi. Günlerce bu yolu takip etti. Sonunda bir çimenlik sahaya vardı. Buranın çimenine, gülüne ve ortasındaki köşke hayran kalarak, atından inip köşke girdi.

İderken seyr-etrâfın o mehrü
Gözi âhûların bend itdi uyhu 371

Etrafi seyrederken uykuya daldı.

Mâhın maiyeti, hükümdarlarının dönmediğini görünce telaşla her tarafı aradılar. Gece-gündüz günlerce süren bu aramalar netice vermeyince üzgün bir şekilde başkente döndüler.

Mâh uykudan uyandığında çevrede gezinen askerler gördü. Onları kendi askerleri sanarak yanlarına yöneldi. *Mâh*'ın uyuyup dinlendiği köşk meğerse *Pervîn* adlı gay-ı müslim bir hükümdarın imiş.

O şehriñ derler idi nâmına *Mâh*
 Aña mîr idi *Pervîn* adlu bir şah 403

Dağı var idi üç yüz şehri maşşûr
 Ki her birinüñ içi taşu ma'cûr 404

Bu hükümdarın büyük bir ülkesi ve büyük bir ordusu varmış. Şehirlerinden birisinin adı da *Mâh* imiş.

Pervîn gezintiye ve ava çıktığında bazen bu köşke uğrar dinlenirdi. O gün de yine köşke uğramak için yaklaşırken *Mâh*'ı gördü. Başında tac, Rüstemane kıyafeti olan bu şahıs acaba kim ola? diye merakla askerlerine "Gidin bu adamın kim olduğunu öğrenin" diye emretti. Kırk elli adam *Mâh*'ın yanına gittiler. Kim olduğunu sorup da "Çin Şahuyum, yolumu kaybettim, askerimden ayrı düştüm, bana rehberlik edin" cevabını alınca derhal durumu hükümdarları *Pervîne* iletiler. Bunu işitince *Pervîn* hiddet göstererek askeriyle *Mâh*'ın üzerine yürüdü. *Mâh* da kılıcını çekerek onlara doğru yöneldi.

Bu tarzile o gün az demde ol hân
 Çoğunuñ iledi cismini bî-cân 441

Bu nev'e cenk iderken ol yüzi mâh
 Kazâ-yı âasmânî irdi nâgâh 442

Yıkıldı sürçüp at ol kadd-i şimşâd
 Düşürdi şanasın gül yaprağın bād 443

Yiğitçe savaşarak çok asker öldürdü.

Atının sendelemesiyle yere düşen *Mâh*'ı yakalayan kâfir askerler, beraberce şehredöndüler *Pervîn* hemen *Mâh*'ı idam ettirmek için cellâda emretti. Durumu öğrenen halk *Pervîne* "Önce bizleri öldür, sonra da *Mâh*'ı öldür. Eğer yarın babası Hilâl Şah oğlunun öldürüldüğünü duyarsa ne biz sağ kalırız, ne de sen" dediler.

Bunun üzerine *Pervîn* vezirini çağırıldı ve ona danıştı. Vezir "*Efendim Mâhı sihirle kendimize tabi kılalım. Siz ona saray tahsis edin, misafır gibi ağırlayın. Sonra da şerefine güzel bir meclis tertip edin. Yapılan ziyafet esnasında şerbet yerine şarap sunun. Şarabı içip de İslâmiyet'l terk etmez ise güzel kızınızı süsleyip karşısına getirin. Mâh kızınızı görünce âşık olur ve dininden ayrılır. Dininden dönünce de onları evlendirir, ordunuzun başına Mâhı geçirir ve babasının ordusuna karşı çıkarırsınız*" dedi.

Bu âyinile ol hürşîd ruhsâr
Gelüp toğsun o burc üzre güneş-vâr 479

Çün ol *Mihriûn* göre Meh gün yüzünü
Yetüre mişl-i kevkeb kendüzünü 480

O dem ol mâh-rû çün Şeyh Şan^cân
Vişâl-i mihr için terk ide İmân 481

Çü yüz mihr ile Meh terk eyleye dîn
Verd Zühre cebîni aña ol hîn 482

Pervîn bu öğüdü çok beğendi ve aynen tatbik etti. Tertip ettiği ziyafete *Mâhı* davet etti.

Didi irmek dilerseñ vaşl-ı *Mihre*
Var ey Meh şabr it âlâm-ı sipihre 505

Bu gülzaruñ dikensiz verdi olmaz
Bulınmaz bir hezârı derdi olmaz 506

Bu gülşenden koparmak istiyen gül
İder hân belâsına taħammül 507

Üzüntüsünden canına kıymak isteyen *Mâh* davete icabet itti. *Mâhı* görenler güzelliğine hayran kaldılar *Mâh* durumdan şüphelendi ise de sezdirmemeye çalıştı.

Şunup *Pervîn* alup bir cevherî câm
Dönüp ol mâha kıldı dürlü ikrâm 522

Pervîn, *Mâh*ın yola geldiğini sanarak, şarap sundu.

Kadehdekinin şarap olduğunu anlayan *Mâh*, reddetti. Buna bozulan *Pervîn*, kızının getirilmesini istedi. *Mihr* süslenip, başına tacını takarak meclise geldi. *Mihri* gören *Mâh* çok etkilendi.

Göricek *Mâh*ı böyle *Mihr*-i *Pervîn*

O dañı aña 'âşık oldu ol hîn

558

Mâh, rüyasında gördüğü kızı karşısında bulmuştu. *Pervîn* ise kızının isminin *Mihr* olduğunu ve İslâm'ı inkâr ederse kızı kendisine vereceğini *Mâha* söyledi. *Mâh* bunu da reddetti ve İslâmiyet'i öven bir gazel söyleyerek,

Anuñ şânındadır ta'îk-i levlâk

Ki ol olmasa halk olmazdı eflâk

575

Anuñ dîni dürür dîn-i mü'ebbed

Muhammed nâmı vü şer'î mü'eyyed

576

âşık olduğu *Mihri* de İslâm'a davet etti.

Buna hiddetlenen *Pervîn*, *Mâh*ın üryan bir hâlde zindana atılmasını emretti.

Soyulup boynuna zincir takılan *Mâh*, zindana atılır.

Çü gördi bæg-i hüsnuñ ehl-i zindân

Açılıp oldu hep gül gibi handân

596

Gidüp gam-gîn gönüllerden terağlar

Yirine geldi şadî vü ferağlar

597

Zindanda bulunan diğer mahkûmlar Hz. *Yûsuf* kıssasında olduğu gibi *Mâha* hayran kalırlar.

Mâh, zindanda *Mihr*in aşkı ile erimeye başladı. Hatta *Mihre* kavuşmak için İslâmiyet'ten çıkmayı dahi düşündü. Fakat kulağına gelen bir ses onu yine sabra davet etti. *Mâh*ın davetten zindana götürülüşü *Mihri* de çok üzdü, sarayına kapandı.

Hezârân âferîn ol *Mâha* tañsîn

Visâlüm çün benim terk etmeyüp dîn

640

Olup Yūsuf gibi maḥbūs-ı zindān
Zelīḥa gibi kıldı beni giryān 641

Diyüp itdikce dilden āh ü vāhı
Göge boyardı çarḫı derdi āhı 642

Devamlı ağladı, feryat etti,. Gün geçtikçe güzel yüzü soldu.

Böylelikle bir ay geçti. *Mihr*, *Mâhı* kurtarmak için türlü çareler düşündüğü sırada kulağına gaipten bir ses "Eğer *Mâha* kavuşmak istersen babanın yanına git. *Mâha* gittiğin zaman da küfürden uzak dur" dedi. *Mihr* hemen babasının yanına gitti. *Mâhı* hapse attı diye herkes *Pervînden* yüz çevirmişti. Gece gündüz bir türlü rahat edemeyen *Pervîn*, *Mâhı* dininden döndürmek için tam bir ay çare aradı. Nihayet bir yol buldu. *Mâhı* hapisten çıkarıp kızı *Mihr* ile gece gündüz bir arada bırakırsa *Mâh* kızına âşık olacaktı, bu suretle de onların dinine girecekti. Bu fikri düşünürken kızı yanına geldi. *Pervîn* kızına "Zindana gitmesini *Mihri* çıkarıp kendi sarayına götürmesini ve bir arada kalarak onu dininden uzaklaştırmağa çalışmasını" söyledi.

Bunun üzerine *Mihr*, *Mâha* sihir ve efsun etmek suretiyle onu dininden uzaklaştırmaya çalışacağını babasına söyleyerek sarayına doğru yöneldi. Cennet kasrına vararak yeni elbiseler giyinip başına taç ve kollarına halhal takındı. Bu hal ile zindana yürüdü.

İrüp ol dem o *Mihr-i* Zühre-âyîn
Mehûn öğinde eşkin kıldı *Pervîn* 705

Sürürüñdan biraz k'oldı güher-bâr
Mehûn pâyine saçdı dürr-i şehvâr 706

O sevḫ ile hilâl engüştin ol an
Götürüp oldu ol mehrü müselmân 707

Zindanda *Mâh* ile karşılaşır karşılaşmaz İslâmiyet'i kabul etti ve bülbül gibi dili açılarak, *Mâha*; babası *Pervîn*'in isteği üzerine kendisini beraberinde saraya götüreceğini ve babasının arzusunun "devamlı beraber kalarak onu İslâmiyet'ten uzaklaştırmaya çalışmak ve sonunda Hilâle karşı silâh olarak kullanmak olduğunu" anlattı. *Mihr* bu şekilde konuşurken *Mâh*, ayrılığının ıstırabını anlatan bir gazel

okudu. Sonra *Mihr*, *Mâhı* alarak sarayına götürdü. Ona yeni elbiseler giydirdi ve onunla beraber Çin'e gitmek istediğini belirterek;

Bu ruḥşat içre ger Ḥaḫ vire fırsat
Senüüle ben kılam Çİne 'azîmet 737

Cihân dârına sensiz olmadan beg
Ḳapuında cârîye olmak baña yeg 738

Yanında kalmak pahasına cariye olmaya dahi razı olduğunu ifade etti.

Nihayet *Mihr* ile *Mâh*, kaçmak için gece ve gündüz fırsat beklemeye başladılar. Beraber ava çıkıyorlar, dolaşıyorlar, bazen geceyi dağda geçiriyorlar, sabahleyin şehre dönüyorlardı. *Pervîn* bunu görüyor ve memnun oluyordu.

Birgün *Mihr* ve *Mâh* cenk elbiselerini giyip birer ata binerek, Çin yolunu tuttular. Bir fersenk yol almadan bunları gören bir hizmetçi *Pervîne* haber verdi. *Pervîn* askeri ile beraber onların ardınca atını sürdü. *Mihr* ile *Mâh* o gece bir çok yol kat ederek, sabahleyin *Yekrah* dağına vardılar. O sırada *Pervîn*'in askeri yetişti.

Mâh, *Mihre* yalnız kendisinin savaşa girmesinin daha iyi olacağını söyledi ise de *Mihr*, meydana atılarak kendisinin de bizzat düşüşeceğini ve kendisiyle beraber ölmek veya yaşamak istediğini söyledi, meydana atıldı. *Pervîn*'in öncü askerlerini kahramanca savaşıyorlar yok etti. Ortaya çıkacak başka yiğit bulamayınca babasının yanındaki askerlerinin içine daldı. Geceyi gündüze katarak döğüşti.

Ḳılurken cengi yüz mihr ile ol Mâh
Ḳazâ-yı âsumânı irdi nâgâh 813

Yıkılup atı ol meh düşdi ber ḥâk
Düşürdi şankı *Mihri* şîr-i eflâk 814

Görüp *Mihrûn* bu ḥâlin mâh-ı çâlâk
Sürüp ol araya irişdi bî-bâk 815

Ani bir kaza neticesi *Mihrin* atı yıkıldı ve kendisi de yaralandı. *Mâh*'ın gayretleri, sonucu değiştirmeyince de *Pervîn* kızını yakaladı.

Pervîn Mihri bir saraya hapsetti. *Mihr* burada *Mâh*'ın ayrılığına dayanamayıp gece gündüz ağladı. Bazen aklını kaybettiği oldu. Bu sırada kulağına gaipten gelen bir ses ona sabretmesini telkin etti. Bunun üzerine gamlı gönlü biraz olsun ferahladı, sabretmeye başladı.

Mihrin tutularak götürüldüğünü gören *Mâh*, meydanı bırakarak yakındaki bir dağa sığınıp, münacata başladı.

Meded kıl kim katı dermânda kaldım	
Çarîb ü 'âciz ü hicrânda kaldım	849
Ki senden dileğim ey Hâyy u Kayyûm	
Benim hâlim atama eyle ma'ûm	850
Bu yüzden çok niyâz itdi ilâha	
Yöneldi <i>Mihr</i> -veş ârâm-gâha	851

Çaresizliğinin, babasına malûm olması için *Hiz. Allah* (c.c.)'a yalvardı.

Çin şahı *Hilâl*; Kadir gecesini rüyasında *Hazret-i Muhammed* (S.A.V.) görünerek, oğlu *Mâh*'ın *Pervîn*'in askerlerince takip edildiğini, *Mâh*'ın tek başına ve çaresiz olduğunu, yardıma muhtaç vaziyette kaldığını söyledi.

Ciger-küşeñ senüñ ya'nî ki ol Mâh	
Düşüpdür ceş-i Pervîn içre nâgâh	858
Uyan imdi uyuma aç gözüñ tür	
Seherden kûh-ı yekrehden yana sür	859

Bir an önce oğluna yardım için yola çıkmasını buyurdu.

Hita şehrine yerleşmiş olan *Hilâl*, korku ile uykudan uyandı. Sabah olur olmaz divan kuruldu, sefere çıkmaları kararlaştırıldı. Üç gün yol aldılar, gece-gündüz mola vermeksizin yola devam ettiler.

Bu sırada *Hilâl*, *Mâh*'ı *Pervîn*'in askeri ile cenk ederken gördü. Bir nara attı. Üç günden biri durmadan cenk ederek delik deşik olan *Mâh*, babasının sesini duyunca hemen yanına koştu. Oğlunun bitkin hâlini gören *Hilâl*, hışımıyla *Pervîn*'in askeri

üzerine yürüdü. Düşman darmadağın oldu. Kimi kaçtı, kimi esir düştü, kimi de öldü. Akşam olunca orada istirahat eden *Hilâl*, oğlunu yanına çağırdı.

Didi ey şehri-hüsnün pâdişâhı
Le'âfet çarhınıñ mihrîyle mâhı 908

Ne hâkettür bu kim hürşid-âsâ
Ki düşdüñ ceş-i Pervîn içre tenhâ 909

Olan biteni, bu hâllere nasıl düştüğünü öğrenmek istedi.

Mâh, "Yalnız olarak ava çıkmadım. Askerimle beraber avlanırken, ansızın şansıma bir ahu rastladı. Onun ardından atımı koşturdum, nice dağ taş geçtim, ahuyu yakaladığım zaman akşam olmuştu. Yol bulamadım, geceyi orada geçirdim. Sabah olunca bir yol bularak gitmeye başladım, yolumu kaybetmişim. Üçüncü gün, bir sebzezara vasıl oldum. Oradaki köşk çok hoşuma gitti, atımı göle salarak köşke girdim. Etrafı seyrederken gözümü uyku bürüdü. Uyandığım zaman karşıda asker kalabalığı gördüm. Kendi askerim olduğunu zannederek atıma atlayıp o tarafa gittim. Meğer bu asker kafir askeriymiş. Kim olduğumu öğrenince üzerime yürüdüler. Kahramanca çarpıştım, birdenbire atım sürçtü, ben de düştüm. Hemen beni yakalayıp *Mâh*, şehrine götürdüler. Evvelâ idam edeceklerdi. Sonra vaz geçerek güzel bir saraya bıraktılar. Bir gün, güzel bir meclis tertip ederek beni de davet ettiler. Şerbet diye şarap takdim ettiler, ben içmeyince şah kızını çağırttı. Şah'ın Mihr isminde çok güzel bir kızı varmış, kızı görür görmez hayran olup, gönülden âşık oldum.

Pervîn, dinimi terkettiğim takdirde kızını vereceğini söyledi ise de ben yine reddettim. Beni çıplak olarak bir zindana attılar. Bir ay kadar orada ayrılık ateşi ile yandım. Bir gün Mihr yanuma geldi, şehadet getirerek müslüman oldu ve babasının hilelerini anlatarak, beni kendi sarayına götürdü. Nihayet Çin'e kaçmak için karar verdik. Bir gün, birer ata binerek yola çıktık. *Pervîn* bundan haberdar olarak arkamızdan yetişti. Mihr benimle beraber erkek gibi döğüştü. Ansızın bir kaza neticesi atı ve kendisi düşerek yakalandı. Ben yalnız kaldım" diye başından sonuna kadar macerasını anlattı.

Hilâl, bunları dinleyip hışımına *Pervîn*'in üzerine yürüdü.

Dilerseñ can halâş itmek elimden
Kâbül it bu iki kavlün birin sen 1013

Ki ya sür ceş-i küfri şehri dilden

Ya cizye birle Mihri vir baña sen

1014

"Ya memleketi terk et, ya da cizye ile kızını bana teslim et" dedi. Pervîn kızını ve cizyeyi vermeye razı oldu.

Hilâl şah Mıhr ile *Mâhı* yanına alarak Çin'e yöneldi. Burada on gün on gece halka yemek yedirdi, *Mıhr* ile *Mâhın* nikâhlarını kıydırdı, büyük merasimler tertip ederek evlendirdi. *Mıhr* ile *Mâhın* günleri artık zevk ve safa ile geçiyordu.

Aradan bir müddet geçince *Hilâl* öldü. *Mâh* tahta geçerek devleti idare etmeye başladı. Ava seyre çıkıyor, seferlere iştirak ediyor, memleketi adilane bir şekilde idare ediyordu.

Bir gece *Mâh*, aniden hastalandı, hastalığı gittigide ilerledi. Çok zayıf düştü. Verilen ilâçlar tesir etmedi.

Bu hâl üzere çü geçdi bir iki yevm

Gözinden uçdı Mâhuñ tâ'ir-i nevm

1105

Nice kim itdiler aña 'ilâcı

Dağı oldu beter sūy-ı mizâcı

1106

Ecel terin kime gönderse taqdır

Değildir def'e mâlik bende vü mır

1107

Sonunda da vefat ederek bu dünyadan göçtü. *Mâhın* ölümü üzerine *Mıhr* kararlar giydi. -Canını alması için Allah'a yalvardı.

Nihayet duası kabûl edilince *Mâhın* arkasından *Mıhr* de ruhunu teslim etti.

Zarîfî, hikâyeyi dünyanın fani olduğuna işaret eden 14 beyitlik bir nasihat ve 10 beyitlik bir dua ile bitirir.

2.1.2. Timsali şahıslar

Mıhr ü *Mâh* Mesnevisi'nde olay, iki kişi arasında cereyan eden bir aşk hikâyesi olduğu için hikâyenin 1. derecede kahramanları olarak *Mâh* ve *Mıhr*'i söyleyebiliriz. Olayın ikinci derecede kahramanları ise *Mâhın* babası *Hilâl Şah* ve *Mıhr*'in babası olan *Pervîn Şah*'tır. Olayın cereyan ettiği değişik safhalarda vücut gösteren diğer

kahramanlar üçüncü derecede ki kahramanlar olup hemen hepsi figüran durumundadırlar.

Mah'ın canciğer yüz arkadaşı, Hıta Sultanı Hoten Han, Pervîn'in veziri savaşan askerler v.s hep bu konumdadırlar.

Mesnevinin birinci derece kahramanlarının konumları, etkinlik ve hususiyetleri şöyledir:

2.1.2.1. Mesnevinin birinci derece kahramanları

2.1.2.1.1. Mâh: Büyük islam hükümdarı Hilâl Şah'ın sehzadesi, tek evladı. ismi ile mütenasip bir yapıda, güzellik sahibi olan *Mâh*;

Güneş-şal'at kamer-manzar perî-şadd	
Melek-sîmâ vü sîmîn ber sehî-şadd	211
Yüzi cennet şudağı âb-ı kevşer	
Özi hürî boyı şübâya hem-ser	212
Hilâl ebrûsı şüsni gün şadd mâh	
Dehânı zerre-i nâçiz adı Mâh	213

Güneş yüzlü, ay görünüşlü, siması melek, yüzü cennet, dudağı kevser olarak tasvir ediliyor.

Mah iyi bir şekilde yetiştirilir Babası Hilâl Şah'ın özel ilgileri neticesi bu güzelliklerine başka güzellikler eklenir. Bilgili, adil, cesur ve dinine bağlı iyi bir müslüman genç olur. Babasının yokluğunda benlik davasına düşmeden hükümdarlık yapar.

Cülûsından tamâm olunca bir ay	
Fağrûn şehrîn itdi cûd heb bây	282
Bu az müddetde çok eylük itdi	
‘Atâsından dağı yeg beglik itdi	283

Bir sohbet meclisinde iken sevdiği dostlarından birisinin aniden vefatı üzerine silkinip sevk ve safayı terk ile ibadete yönelerek ahiret için gayret etmesi takdire şayandır.

Ele zerrîn kadeh gibi alup câm
Ayag üzere tururken ol gül-endâm 298

Ecel câmnı şundı aña devrân
İçüp pes çâr-nâ-çâr oldu bî-cân 299

Ölümden ders alarak, birgün sıranın kendisine de geleceğinin bilincine varması hali:

İdüp ol âb-ı tevbeyle dilüñ pāk
Meyüñ elden ayagın itdi ber hāk 312

Vüzü^c idüp o dem kıldı çışâyı
Dönüp Hākka kodı bâtil hevâyı 313

Mah'ın davranışlarıyla gayet güzel bir şekilde ifade edilmiştir. Mah'ın meziyetleri göz önünde tutularak *Mâh* mesnevi de aşağıdaki isimlerle de anılır.

Şeh, ibn-i Şeh-i Çin, Şah-ı Hubân, Kân-ı Feraset, mâh Çehre, Hurşîd peyker, Hurşîd-i Hâver, Mah-ı Ferruh, *Mâh* Peyker, *Mâh* Ruhsar, Mah-ı *Tâbân*, Mah-ı Tal'at, Güzellik çarhının *Mihriyle Mâhı*, Meh-i Hurşîd-Manzar, Meh-i Hurşîd-i Tal'at, Çarh-ı Hüsnün Mah-tâbı, eflak-i Hüsnün *Mâhı*. Burc-i Melâhat Mahı, Mülk-i Hüsnün Padişâhı, Şehri Hüsnün Padişahı ve Letafet çarhının mihriyle Mahı....

2.1.2.1.2. Mihr: Padişah Pervîn'inkızı olan *Mihr*, eşsiz bir güzelliğe sahip olup, bu güzellik mesnevide;

Gül-endâm ü sehî kıdd ü semen-ber
Lebi gönca çizâr verd-i ahmer 537

Kimi sih'r itse sâhir çeşmi bî-zür
Kılurdu mâh-ı gerdün olsa meshûr 538

Hudâ kılmışdı hüsnuñ eyle zîbâ
Ki Yûsuf görse olurdu Zelîhâ 539

Çıkarup hüsniñle Şîrîn gibi ad
Nice Hüsrevleri kılmışdı Ferhâd 540

şeklinde tarif edilir.

Mah *Mihr*'i ilk görüşünde hemen aşık olur,

Göricek mâhiyi *Mihr* zerre dehân
Ol dañi sevdiğidür anı hemân 555'ten sonraki Başlık

Mihr de *Mâh*'a karşı aynı duygularla dolar.

Hz. Resulullah (S.A.V)'in Mah'a rüya aleminde haber buyurduğu sevgilisi *Mihr*'i tanıdığı an;

Didi var ise ol mihr ü durur bu
Eger *Mihr* ise adı o durur bu 560

diyerek sevgilisinin bundan başkası olamayacağını anlar. Babası Pervîn kızı *Mihr*'in güzelliğine hiç kimsenin kayıtsız kalamıyacağını tahmin ettiği için,

O dem ol mâh-rû çün Şeyh Şan'an
Vişâl-i mihr için terk ide İmân 481

Şeyh San'an gibi *Mâh*'in da İslâmiyet'i terk edip *Mihr* uğruna kafir olacağını sanır.

Pervîn yanılmıştır. Çünkü kızı *Mihr* İslâmiyet'le şereflenecektir.

O şevk ile hilâl engüştin ol an
Götürüp oldu ol mehrü müselmân 707

Mihr'in hak dini kabul etmesi mah'ın kendisine daha fazla bağlanmasına vesile olacaktır.

İrüp ger saçmayayduñ âb-ı vuşlat	
Beni küllî yakardı nâr-ı firqat	747
Bihamdillah geçüp bu şavm-ı hicrân	
Müyesser oldı 'ıyd-i vaşluñ ey cân	748

Artık tasâda ve sevinçte bir bütün olan iki sevgili harp meydanında dahi beraberdirler

Pervîn'in askerleri ile cenk ederken *Mâh*'in "Sen dağın yüksek yerine çık, ben aşağı inip cenk edeyim" teklifini duyunca *Mihr*:

Baña bir lahza sensiz olmadan sağ	
Ölüp yegdür kim olam tu'ne-i zâğ	784

Muhaşşal her ne ise nîk ü ger bed	
Senüñle olurum ben eyleme red	785

diyecek kadar cesur kahraman bir yapıya da sahiptir.

Muhaşşal gün batup irişmedin dün	
Yarar yetmiş la'ın öldürdi ol gün	804

Dediğini de yapar ve cenk meydanında birçok kafiri cansız yere düşürür.

Firâk-ı Mâhla döndi hilâle	
İrişdi hüsni gün gibi zevâle	829

Savaş neticesi Mah'dan ayrı düşen mihr tarifsiz acılarla kıvrınmaktadır. Hilâl şah seferden dönünce ve olanlardan haberdar edilince, Pervîn'in üzerine yürüyüp mağlûp eder, *Mihri* oğlu *Mâh*'a eliyle nikâhlar,

Çü zeyn itdiler ol mâhuñ özini	
Bürüyüp al tuvağ ile yüzini	1048

İletdiler anı bir hüş sarâya	
Ki şakfı şala <i>Mihr</i> ü Mâha sâye	1049

Sevgilisine kavuşan *Mihr*'in sevirici fazla sürmez. sevgili kayınpederi Hilâl Şah vefat eder

Hilâlüñ devrini çarh âhir itdi
Koyup şehr ü diyârı mâha gıtdi 1078

O büyük sultanın vefatını müteakip de

Bu hâl üzre çü geçdi bir iki yevm
Gözinden uçdı Mâhuñ tã'ir-i nevm 1105

Mâh rahatsızlanıp kısa zaman sonra vefat eder. Buna dayanamayan *Mihr* de peşi sıra vefat eder.

Mesnevîde *Mihr*'in hususiyetleri göz önünde tutularak Ahter, *Hurşîd-i Lâmi*, *Hurşîd* ruhsâr, *Mâh* Ruhsâr, *Mihr-i alem* aray, mihr-i kamer ruh, *Mihr-i Zühre* ayın, mihr-i Zühre Ruhsar, Zühre ayın v.s. diye de anılmaktadır.

2.1.2.2. Mesnevînin ikinci derecede kahramanları

2.1.2.2.1. Hilâl: Sınırlarını Çin'i dahi içerisine alacak kadar genişletmiş ve bu nedenle Çin Şahı diye anılan müslüman bir hükümdar.

Adaleti ile dost düşman tüm ülkelerin takdir ile yad ettiği bu büyük hükümdar şöyle tanıtılır.

Hilâl adlu meger var idi bir şâh
Göge ırgürmişidi çetr ü hargâh 201

Hilâl-i devleti bedr olmuş idi
Cihâna nûr-ı 'adli tölmiş idi 202

Güneş reşk iyler idi rif'atine
Hased Mirrih iderdi heybetine 203

İnsanı yücelten ulvi vasıfların şahsında vücut bulduğu *Hilâl Şah*'ı güneş dahi kıskanmakta Mirrih de aynı duygularla onu takip etmektedir.

Kahraman, cengâver ve aynı zamanda pehlivan olan bu hükümdar, hayat sürdüğü zamanın emsalsiz bir şahsiyettir.

Nazîri yoğ idi 'aşrında anuñ
Güzîde pehlivânydı cihânuñ 207

Teba'asına, komşularına, dostlarına ve ailesine bağlı, vefâkar ve müşfik bir kişilik sahibi olan *Hilal Şah*,

Hilâl ol Mâha virmişdi yüz oğlan
Ki yüzi her birinün şems-i tâbân 225

Ederse kânde seyr ol mâh-ı ruhsâr
Olurlardı yanınca bile seyyâr 226

Hz. Allah (c.c)'in lutfundan ihsan buyurduğu oğlu ve tek varisi olan, şehzadesi Mah'ı gözü gibi korumaya çalışan bir kişidir.

Dostlarının zor anlarında yardımına koşar, onların iyilik ve saadetleri için hiç bir fedakarlıktan kaçınmazdı.

Hıta sultanı Hoten Han'ın kendisinden yardım istemesi üzerine hemen harekete geçip ordusunun başında yola çıkması bunu gösteriyor.

Çün ol peyki şeh-i Çin güş kıldı
İçinden baħr-ı şefkat cüş kıldı 247

Koyup bezmi hemândem ağdı tahta
Derildi baħt ulular rûz-ı bahta 248

2.1.2.2.2. Pervîn: Çin yakınlarında başkenti Mâh şehri olan bir devletin gayri müslim hükümdarı'dır. Mesnevi'nin baş kahramanlarından *Mıhr*'inde babasıdır.

Daħl var idi üç yüz şehri maħşûr
Ki her birinüñ içi taş ma'mûr 404

Tutincek şayd içün bir semte râhı
Çıkardı bilesince biñ sipâhî 405

Kaçan cem^c itse darb u harb için er
İrerdı bir iki yüz biñe ^casker 406

Gücüne, askerinin çokluğuna güvenen bu dinsiz hükümdar, kendi ikbal ve menfaati uğrunda herşeyi fedaya hazırdır.

Kızımı dahi yem olarak kullanacak kadar;

Dönüp Mâha didi ey şâh-ı hûbân
Senüñ olsun bu hüsñ iline sultân 562

Şu şart ile içüp mey ey güzel hân
Bunuñ mihri için terk eyle İmân 563

Dağı neylerseñ eyle saña destür
Ola dñninden anı idesin dūr 686

Fakat tüm kötülüklerine, sahtekârlıklarına ve gayri ahlâki oyunlarına rağmen, amacına ulaşamaz, sonunda Hilâl Şah karşısında yenilerek kızı *Mihri Mâha* vermeye ve cizye²⁵ ödemeye razı olur.

Hilâl itdi çü mâhuñ kışşasın gūş
İçinden kıldı deryâ-yı gâzab cūş 1011

Hemân ol huşmile Pervîni ol ħîn
Getürdüp didi aña ey bed-âyîn 1012

Dilirseñ can halâş itmek elimden
Kâbül it bu iki kavluñ birin sen 1013

Ki ya sür ceş-i küfri şehri dilden
Ya cizye birle *Mihri* vir baña sen 1014

Çirkin vasıfların çoğuna haiz olan Pervîn Şah Mesnevi'de bed-baht, bed-âyîn-i bî-dîn, Pelîd, Pervîn-i bed-ahter, Pervîn-i bed hâh, Pervîn-i bî-dîn, Pervîn-i gümrâh, Pervîn-i Kâfir, Pervîn-i Makhûr diye de anılmaktadır.

²⁵Cizye: Haraç (vergi): Müslümanların fethettikleri yerlerde müslüman olmayanlardan alınan ve devlet teminatı altında bulunmanın karşılığı olan vergi.

2.1.2.3. Mesnevinin üçüncü derecede kahramanları

Bunların dışında Mesnevi'de isimleri geçen 3. derece figüran konumundaki şahıslar şunlardır.

2.1.2.3.1. Yüz yiğit: Mahın Yüz yiğit arkadaşı: Canlarını mah'in muhafazasına adanmış, mert, yiğit yüz genç,

Hilâl ol Mâha virmişdi yüz oğlan
Ki yüzi her birinün şems-i tâbân 225

Ederse kınde seyr ol mâh-ı ruhsâr
Olurlardı yanınca bile seyyâr 226

Şamusi ergüvân hadd ü semenber
Lebi gönca 'izârı verd-i ahmer 227

2.1.2.3.2. Hoten Hân, Hıta Sultanı: Hilal Şah'ın dostu, müttefik. Sıkıntıya düştüğünü işitir işitmez Hilal Şah'ın yardımına koştuğu hükümdar.

Selâm idüp saña ey şâh-ı devrân
Hıta sultânı ya'ni kim Hoten hân 243

Dedi ben ol şehûn hâk-i deriyem
Eşigi bendesinün çâkeriyem 244

Olup gâlib aña a'câ-yı bed-kâr
Kılubdur küll cihânı başına dar 245

Şapuñdur çünkü kân-ı lutf u ihsân
Eşigünden umar derdine dermân 246

2.1.2.3.3. Pervin Şâh'ın veziri: Dinsiz Pervin Şah'ın kötülüklerinin planlayıcısı, şeytan fikirli bir vezir.

Dönüp itdi vezîrine hitâbı	
Bu derde istedi andan cevâbı	463
Vezîr anı görrüp fî'l-hâl tûrdı	
Ruḥımı şâh önümde yere sürdi	464
Gelür ben bendeñe şâhâ bu tedbîr	
Oḳuyup sihr idevüz mâhı teşhîr	468

2.1.3. Mihr ü Mâh'ta İslâmî Unsurlar

Divân Edebiyatı'mızın, dinî-tasavvufî temeller üzerinde yükseldiği bilinen bir husustur²⁶.

Mihr ü Mâh Mesnevisi de Kur'an, Hadîs, İslâm Tarihi, peygamber kıssaları, Evliya menkıbeleri ve Tasavvuf diye sıralıyabileceğimiz bu kaynaklardan bolca istifade etmiştir.

Bu kaynaklarla ilgili unsurları şu şekilde sıralayabiliriz;

2.1.3.1. Allah (c.c.)

Mesnevi içerisinde Hz. Allah (c.c), çok anılır, değişik beyitlerde farklı isimleri ile zikredilir.

İlah:

Habîbün Muştafa ḥaḳkı İlahî	
Yüzüme urma itdüğüm günâhı	48

Huda-Rabb:

Olanlardan ḳarîn-i ḥazret-i Rabb	
Ḥudâya kimse yokdur andan aḳreb	73

Hak:

Aşl itdi çün vücûduñm Ḥaḳ kâ'înâtı fer ^c	
Emr-i şerîfüñe n'ola her şey olursa râm	90

²⁶Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kırkkılıç, *Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf*, Atatürk Üni. Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Yayn., Erzurum 1994,

Sübhan:

°Azîz itmişdür anı eyle Sübhân
Ki kemter bendesidür Mısr-ı sultân 131

Çalab:

Hâtif-i gaybî mükemmel didi târîhin anuñ
Cennet-i firdevsi me°vâ iledi aña Çalab 185

Bunların dışında Hallak (75), Celil (96), Rabb-i Zül Celâl (78), Fettah (72) ism-i şerifleri de zikredilmiştir.

2.1.3.2. Hz. Kur'an

Mesnevi'de dört kitap'tan sadece Kur'an-ı Kerim bir beyitle anılıyor.

Hem oldur iftitâh-ı bâb-ı Qur°an
Hem oldur ma°la°-ı envâr-ı Furkân 2

2.1.3.3. Peygamberler

2.1.3.3.1. Hz. Muhammed (S.A.V.)

Zarîfi, eserinde Hz. Peygamber için yazdığı 2 Na't'inde, Hz. Muhammed (S.A.V.)'in yaratılış gayesi, mucizeleri, Mi'râc hadisesi üzerinde durmuştur. Na't'lerin dışında Mesnevi'nin muhtelif beyitlerinde Peygamber Efendimiz (S.A.V.)'in diğer güzel isimleri de zikredilmektedir.

Ahmed:

Bu maşnû°at u maqdûrâtı bî-ḥad
Yer olmazdı olmasa Aḥmed 22

Mustafa:

Ḥudâyâ çün yaratduñ enbiyâyı
Re°is itdün bu cem°e Muşafâyı 49

Habib-i Ekrem:

Resül-i ins ü cinn ü Fahr-ı 'âlem
 Hâbîb-i ekrem evlâd-ı âdem 53

Şah-ı taht-ı risalet:

Sensen o şâh-ı taht-ı risâlet ki gelmesen
 Kurulmaz idi kudret eliyle bu nüh hıyâm 84

Ayrıca, muhtelif beyitlerde; Hümam (78), Hatemü'L-Nübüvvet (77), Hoca-i Cihan (79), Habibullah (64), Fahr-i Alem (26-53-341), Fahr-i Cihan (Başlık 314 den sonra), fahr-i Alem Muhammed-i Arabî (başlık, 851 den sonra), Seyyidü'L-enâm (77), Mah-ı Çarh-ı Nübüvvet (86), *Mıhr-i Çarh-ı Devlet* (332), Şeh (91) ism-i şerifleri de zikredilmişlerdir.

2.1.3.3.2. Hz. Süleyman (A.S.)

Mesnevîde iki beyitte geçer. Uzun ömürlü saltanatı, hikmetli yüzüğü ve her canlıya hükmedişi ile tanınır.

N'ola 'adlînde mür olsa du'â h'vân
 Nişimendî dürür taht-ı Süleymân 124

Süleymân-taht olursañ olma mağrûr
 An ol vaqti k'olasın tu'ce-i mür 1128

2.1.3.3.3. Hz. Yusuf (A.S.)

Diğer peygamberlerden fazla yer verilmiştir. Dokuz beyitte anılır.

Sevgilinin güzelliğinden bahsedilirken;

Hudâ kılmışdı hüsnuñ eyle zîbâ
 Ki Yüsuf görse olurdu Zelihâ 539

Ki şehr-i Mısr-ı hüsni içre bu ahter
 İdelden Yüsuf-âsâ arz-ı peyker 564

Hz. Yusuf'un maruz kaldığı işkenceler ve eziyetlerin memduh'un karşılaştığı zorluklara, sıkıntılara benzetilmesi nedeniyle,

°Azîz-i MıŖr-ı hûsn iken o hânî	
Varup habs itdiler Yûsuf-veŖ anı	593
Olup Yûsuf gibi maĥbûs-ı zindân	
Zelîĥa gibi kıldı beni giryân	641

2.1.3.3.4. Hz. Mûsâ (A.S.)

Mesnevide iki beyitte anılır.

Tur-u Sinada Cenab-ı Hakk'ın mübârek kelâmını duymak mazhariyetine erişmesinden dolayı;

Nola ĥaĥka kelîm oldıysa Mûsâ	
Ĥabîbullahdur ol ĥadri a°lâ	64
Varup anda çoĝ itdi °arzı ĥacât	
Nite TÛr üzre kim Mûsâ münacât	845

2.1.3.3.5. Hz. İsa (A.S.)

Zarîfi eserinde Hz. İsa'yı bir beyitte anmaktadır. Göĝe yükselmesi nedeniyle;

°Urûc itdiyse yerden çarĥa °İsâ	
Olurdur ĥâbe ĥavseyñ Aĥmede câ	66

2.1.3.3.6. Hz. İbrâhîm (A.S.)

Nemrud tarafından ateŖe atılması ve Hz. Allah (c.c)'in yüce inayetleriyle ateŖli mekânın güllük-gülistanlık bir bahçeye dönüşmesi hatırlatılarak ve Allah (c.c)'in dostu olduğunu belirten "Halilullah" sıfatıyla;

Ĥalîl iyerse ger-nâr içre mesken	
Olur ol nâr-ı Nemrûd olsa gülŖen	601

Deyri 'âlemde *Zarîfî* olalı senden cüdâ
Añladı hecrüñ halîkem kim 'azâb-ı nâr imiş 728

2.1.3.4. Melekler

Mesnevi'de Kerrubiyun'dan sadece "Peyk-i Hazret" lakabıyla "Hz. Cebrail" iki beyitte geçmektedir.

Maķâm-ı Sidreden kılsa güzer ger
Olımaz Peyk-i Hâzret dağı rehber 69

Umumi olarak da melekden bahsedilmektedir. Memduh'un cismanî güzelliği vasfedilirken;

Güneş-ıal'at kamer-manzar perî-ıhadd
Melek-sîmâ vü sîmîn ber sehî-ıkadd 211

2.1.3.5. Çehâryâr (r.a.)

Hemen bütün mesnevilerde görülen tertibe *Zarîfî* de uymuş ve *Çehâr yâr*'dan bahsetmiştir. Ancak bu bahis müstakil bir bölüm halinde değildir. Hz. Peygamber'e dair Na't kasidesi'nin sonunda dört Halife'yi de anmaktadır. *Çehâr yâr* iki beyitte *çar-ı Güzin* ve *Çar* ifadesiyle bir arada, altı beyitte de ismen sıra ile zikredilmişlerdir.

Mir'ac mucizesi'nden beş vakit namaz hediyesi ile avdet eden Hz. Peygamber (S.A.V) anılırken

Geldüñ çü şeş cihâta hedâyâ-yı penc ile
Çâr-ı güzîniñe didüñ ol seyrden peyâm 98

Her kim bu çârîñ olmaya bugün figendesi
Nâçâr kıala bulmaya yarın felâh u kâm 99

2.1.3.5.1. Hz. Ebûbekir (R.A.): Hz. Resulullah'a olan bađlıbđı yönüyle;

Bû Bekr ki anı kıldı fedâ saña yâr-ı ğâr
Her fi'î ü kıavlüñe işi taşdıkıdı müdâm 100

Şıdķuñla ķalbi dopdolu olduđıyķün laķab
Şıddıķ oldu Bū Bekr olmuşken aññ nām 101

2.1.3.5.2. Hz. Ömer (R.A.): Adaleti ile timsal olması cihetiyle

Fārūķ kāmı mazħar-ı ʿadl itdi Kırdgār
Virmiş idi ʿadālet ile dehre intizām 102

N'ola olsa ʿÖmer ʿadl ol ʿālī-şāñ
Kim oldur iftiħār-ı ʿĀl-i ʿOşmāñ 123

2.1.3.5.3. Hz. Osmāñ (R.A.): Kur'an-ı kerimin mürettep olması için sarfettiği hizmetler ve edep, terbiye yönüyle örnek olması nedeniyle...

ʿOşmāñ ki cem ʿ kıldı kelām-ı ķadīmi evvel
Bulmuş idi ħayā vü edeb anda irtisām 103

2.1.3.5.4. Hz. Alī (R.A.): İlim kudreti yönüyle, Haydar namı ile anılmaktadır.

Ĥaydar ki bāb-ı şehr-i ʿulūm itdi anı Ĥaķ
Şāħib Betül ü sākī-i kevşerdür ol imām 104

2.1.3.5.5. Hz. Hasan-Hz. Hüseyin (R.A.): Hz. Peygamber (S.A.V)'in "iki gözüm nuru" buyurmasına işaretle,

Nüreyñ-i ʿaynunuñ ki Ĥasandur Ĥüseyñle
Çarħ-ı siyādet üzre durur iki bedr-i tām 106

2.1.4. İktibaslar

2.1.4.1. Ayet iktibasları

Şenāsın ʿadde anuñ kim urur dem
Çü lâ-uħşī buyurdu Faħr-i ʿĀlem 26

14/ İbrahim. 34. ayet, "Eğer Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız".

Kime kim irişür Hâkdan hidâyet
Bilür 'acız olduğun a'lä 'ibâdet 27

51/ Zariyat. 56. ayet. "Ben insanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım".

Nîmetine râzıkuñ kimdür ki lâyıq şükride
Mâ şükür nâ diyü 'âlem fahri iylerken hitâb 37

14/İbrahim 7. ayet. "Eğer şükrederseniz elbette size nimetimi vereceğim"

'Urüc itdiyse yerden çarha 'İsâ
Olupdur kâbe kavseyn Ahmede câ 66

53/ Necm 9. ayet. "Araları iki yay aralığı kadar, belki daha da yakın oldu"

Bu dil ne resme irse ta'rîfi haddine
Vaşfında ملان dirken hayyü'l-enâm 105

76/İnsan 1. ayet. "İnsanın üzerinden henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?"

Yâ hâtemü'l-nübüvvet yâ seyyide'l-enâm
انت الذى تفرد بالعز و الكرام 77

4/ Nisa; 139. Ayet.

2.1.4.2. Hadis iktibasları

Muhammed kim dü kevnüñ serveridür
'Ulümüñ şehri halkuñ rehberidür 57

Haydar ki bâb-ı şehri-i 'ulüm itdi anı Hâk
Şâhib Betül ü sâkî-j kevşerdür ol imâm 104

"Ben ilmin şehriyim Hz. Ali ise ilmin kapısıdır" Hadis-i Nebevi Keşfü'l-Hafâ. İsmail b. Muhammed Aclûnî c. I, s. 203. Hadis No: 618.

Muşarrahdur bunı ta'lik-i levläk
Ki ol olmasa olmazı efläk 62

Sensen o şâh-ı taht-ı risâlet ki gelmesen
Kurulmaz idi kudret eliyle bu nüh hijâm 84

"Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım"

Hadis-i Kudsî Keşfü'l-Hafâ. İsmail b. Muhammed Aclûnî . c. II. s. 164. Hadis No: 2123

Egerçi 'âlem şüretde şoîdur
Velî ma'ne'de ol kamudan öndür 60

"Her şeyden önce Hz. Resulullah yaratıldı"

Hadis-i kutsî Keşfü'l-Hafâ. İsmail b. Muhammed Aclûnî c. I. s. 265. Hadis No: 827.

2.1.5. Şahıslar

2.1.5.1. Tarihi ve efsanevi şahsiyetle

2.1.5.1.1. Dahhâk-Dârâ-Feridun (Kahramanlıkları ile meşhur eski İran hükümdarları)

Çanı Dârâ vü Efrîdûn ü Dahhâk
Yerin çarç itmedi mi bunların hâk 1127

2.1.5.1.2. Rüstem: İranlı cesur ve güçlü bir kahraman. Dört yerde bahsediliyor.

Çaçan bezm olsa câm-ı Cem tutardı
Çaçan rezm olsa Rüstemler o derdi 204

2.1.5.1.3. Sam-Zal: İranlı kahraman Rüstem'in dedesi ve babası iki yerde beraber bahsediliyorlar.

Yerinden tırdı Sām u Zāl gibi
Giyüp cenk âletin Şalşal gibi 875

2.1.5.1.4. İskender: İskender-i Zülkarneyn. Ye'cüc ve Me'cüc isimli zararlı bir topluluğa karşı halkın emniyeti için Sedd-i İskender'i yaptırmıştır.

Virüp Ye'cüc-i a'dâdan yaña ber
Çeküp şemşir olup sedd-i İskender 788

2.1.5.2. Çeşitli mesnevi kahramanları

Türk ve İran edebiyatlarında yazılan mesnevilere çokça konu edilen aşk hikâyelerinin kahramanları, *Mihr ü Mâh* da da zaman zaman kullanılmışlardır.

2.1.5.1.2. Vâmık ile Azrâ: Kahramanlarının adları mesnevi de anılan bir aşk hikâyesi

Nice olmaz kişi şol hüsne 'aşık
K'olur 'Azrâ 'izârın görse Vâmık 956

2.1.5.2.2. Ferhâd ile Şîrin-Hüsrev: Güzeller güzeli Şîrin ve onunla birlikte hikâye kahramanları kadrosunu oluşturan ferhad ile Hüsrev. Mesnevi de iki beyitte anılırlar, birisinde ise yalnızca Ferhat ile Şîrin yer alır.

Çıkarup hüsni Şîrin gibi ad
Nice Hüsrevleri kılınışdı Ferhâd 540

Nice Hüsrevleri 'aşk itdi Ferhâd
Kılup ortada bir Şîrin lebi ad 631

Bî-sütün-ı gâmda kim Ferhâd olursa ol bilür
Küh-ken-i meydân-ı 'aşk içre Şîrin kâr imiş 726

2.1.5.2.3. Hurşid-i Ferahşâd

Mesnevi de iki beyit'te anılıyorlar.

Alup hüdşid-veş destine şemşir	
Diyâr-ı Çine hüküm itmişdi ol şir	208
Şu menzil k'ola hürşid anda peydâ	
°Aceb midür Ferahşâd olsa ol câ	599

2.1.5.2.4. Leylâ ile Mecnûn

Aşk denilince ilk akla gelen isimler olan Leyla ile Mecnun, bir beyitte kullanılmışlardır.

Kime kim sâhîr-i °aşk itse efsûn	
Kılır Leylî olursa anı Mecnûn	630

2.1.5.2.5. Zelihâ: Hz. Yusuf'a aşık, güzeller güzeli Zeliha (Züleyha), üç beyitte Hz. Yusuf ile birlikte anılmaktadırlar

Hudâ kılmışdı hüsnuñ eyle zîbâ	
Ki Yûsuf görse olurdu Zelihâ	539
Olup Yûsuf gibi mañbûs-ı zindân	
Zelihâ gibi kıldı beni giryân	641
Olaldan habs Yûsuf-veş sen ey Mâh	
Zelihâ gibi dün gün iyerüm âh	733

2.1.5.2.6. Şeyh San'ân: Aşkı uğruna dinini terk eden san'âlî şeyh. Mesnevi'de üç beyit'te bahsediliyor.

Eger görse cemâliñ Şeyh Şan'ân	
İderdi bî-tevaqquf terk-i İmân	639
Ya hür-ı zühhd içre Şeyh Şan'ân	
Aña terk itdürem ben dîn ü İmân	692

Garaz bundan bu kim çün Şeyh Şan'ân

Saîa terk itdürem ben dîn ü İmân

713

2.1.6. Ülkeler-Şehirler

2.1.6.1. Hıtâ: Orta Asya'da Türkistan'da bir şehir. Süheylü Nevbahar'da da bahsedilir.

Mıhr ü Mah'da ise Hoten han'ın ülkesi sınırları içerisinde bir kent olarak, üç beyitte geçmektedir.

Selâm idüp saîa ey şâh-ı devrân

Hıtâ sultânı ya'ni kim Hoten hân

243

2.1.6.2. Mâh: Hükümdar Pervîn'in başşehri, beş beyitte bahsediliyor.

O şehri'n derler idi nâmına Mâh

Aña mîr idi Pervîn adlu bir şâh

403

2.1.6.3. Mısır: Eski ve ünlü bir şehir olan Mısır şöhreti ve Hz. Yusuf'a telmih sebepleriyle beş beyitte anılıyor.

Ki şehir-i Mısr-ı hüsn içre bu ahter

İdelden Yüsuf-âsâ arz-ı peyker

564

2.1.6.4. Şâm: Bulunduğu kıt'anın en önemli merkezlerinden olan Mısır'la birlikte iki beyitte bahsediliyor.

Sensen o mâh-ı çarh-ı nübüvvet ki toğmadın

Mu'ciz nice 'âlametile taldı Mısr u Şâm

86

2.1.7. Kozmik Âlem: Mesnevi'de kullanılan kozmik unsurlar, başta "Felek" olmak üzere sırasıyla şunlardır.

2.1.7.1. Felek:

Mesnevi'de bir çok beyitte "Çarh, Asuman, *Gerdûn*, Gök" gibi kelimeler ve "Nüh-Felek, Çarh-ı Devvâr, Çarh-ı *Gerdûn*, Çarh-ı Seyyâr" terkipleriyle tanımlanmıştır.

Bu tanımlamalar çeşitli tasvirlerde kullanılmıştır. Yücelik, kudret ve güzellik yönleriyle

Temâşasına yerden bulmayup râh	
Felek şamına ağar mihr ile mâh	120
İrişdi atası bezmine duğter	
Şan indi âsumândan yire hâver	550
O dem nûrından ol tâcın serâser	
Zemîn ü âsmân oldu münevver	870

2.1.7.2. Kamer: *Mâh* "Meh" ve Meh-i *Gerdûn* olarak bahsedilmiştir. Güneş'in en yakını, veziri olarak vasıflanan kamer mesnevi'de bolca kullanılmıştır. Güzelliği, parlaklığı ve taca benzeyen şekli itibariyle

Hemân ol dem o şâh-ı Müşterî-baht	
Kamer tâc u güneş-rifâat felek-taht	1040
Güneş-şalfat kamer-manzar perî-hadd	
Melek-simâ vü simîn ber sehî-şadd	211

2.1.7.3. Utarid: Güneşin katibi olarak vasıflanan utarid; hükümdar güneş'e yakınlığı nedeniyle üstün niteliklere sahiptir. "Utarid-Menzilet" şeklinde beş beyitte bahsediliyor.

Diyüp ol mâh-rû-yı Müşterî-baht	
Utarid-menzilet ü âsmân-taht	658

2.1.7.4. Zühre: Güneşin çalgıcısı olarak bilinir. Zühre bu yönüyle bir beyitte geçmektedir.

Pes andan düzevüz bir meclis-i hâş
Ki ola Zühre muṭrib Mâh rakḳâş 471

2.1.7.5. Şems: Güneş, Âfitâb, Hurşîd, Mihr, Şems-i Tâbân, Hurşîd-i Tâbân tanımlamalarıyla bahsedilir.

Gök cisimlerinin hükümdarı olarak tavsif edilen güneş, bir çok beyitte özellikle memduh'un medhinde kullanılmıştır.

Yüceliği, parlaklığı, kudreti yönleriyle;

Meger ol mâh-ı hürşîd-i cihân-baht
Ḳamet-tâc u zuḥal-rif^cat felek-taht 292

Didi ey pâdişâh-ı Müşteri-baht
Ḳamer-tâc u güneş-rif^cat felek taht 912

Hilâl ol Mâha virmişdi yüz oğlan
Ki yüzi her birinün şems-i tâbân 225

2.1.7.6. Mirrih: Güneş'in seraskeri, memduh'un heybetli görünüşü nedeniyle beş beyitte bahsedilmiştir.

Hümâyün-kevkeb ü hürşîd-i tal^cat
Uṭârid-menzilet Mirrih-heybet 118

Güneş reşk iyler idi rif^catine
Ḳased Mirrih iderdi heybetine 203

2.1.7.7. Müşteri: Güneş'in Kadısı'dır. "Müşteri-baht" olarak beş beyitte ve "Müşteri had" olarak da bir beyitte geçiyor.

Hemân ol dem o şâh-ı Müşteri-baht
Ḳamer tâc u güneş-rif^cat felek-taht 1040

Du^câlar eyleyüp Pervîn bî-ḥad
Oḳudisen mehi ey Müşteri ḥad 498

2.1.7.8. Zühal: Keyvân diye de anılır. Güneş'in hazinedarıdır. Bir beyitte "Keyvân", birer beyitte de "Zühal-baht" ve "Zühal-rıfat" diye bahsediliyor.

Veli her şeb ol iki Müşteri baht	
Çamer-tâc u Zühal-rıfat felek-taht	761
Çunıldı çün bu ayın üzre bir taht	
Geçüp oturdu aña ol Zühal-baht	1038
Felek taht iken ol meh mişl-i Keyvân	
Yerin zindân-ı Pervîn itdi devrân	602

2.1.7.9. Yıldızlar: Mesnevi'de "ılduz, yılduz, ahter, sitâre, kevkeb, necm, encüm, encüm-i gerdûn, necm-i seyyâr" olarak geçmektedirler.

İnsanların hali hazır durumları ve gelecekleri üzerinde etkin olduklarına inanılan yıldızlar bir çok beyitte kullanılmışlardır.

Memduh'un özellikleri vafedilirken;

Yüz sürmek ile pâyiña hürşid säye-ves	
Oldı sipâh-ı encüm-i gerdûna şehriyâr	137
Çü Mihriün gördi ol Meh gün yüzini	
Yitürdi mişl-i kevkeb kendözini	703
Toğınca gün pes andan soıra ol şeb	
Gözin yummadı ayruç mişl-i kevkeb	868

2.1.7.9.1 Süha: Büyükayı "dübb-i ekber" yıldız kümesinin en küçük yıldızı. Bir beyitte geçiyor.

Şubh dek asker-i Meh mişl-i sühâ	
Gözlerin yummadıdır kaçâ	376'dan sonraki başlık

2.1.7.9.2. Sühey: Semanın güneyinde yer alan ve Yemen'den daha net görünen bir yıldız.

Süheyl-i Yemâni de denir. Bir beyitte geçer.

O köşk üzre uyurken ol gün ol Mâh
Süheyl urup uyardı rahşî nâgâh 396

2.1.7.9.3. Süreyya: "Ülker" ve "Pervîn" diye de anılır. Ayın güzergahına yakın ikişer ikişer karşılıklı gerdanlık gibiyer alan bu yıldızlara "İkd-ı Süreyyâ" da denir. Bir beyitte geçiyor.

Görüp bu hâli ol mâh-ı dil-ârâ
Sırışkin kıldı mihr üzre Süreyyâ 1081

2.1.7.10. Dünya: Üzerinde yaşadığımız dünya da mesnevi'de "Dehr, Zemin ve Devr-i Çarh" şekillerinde geçmektedir.

Bu devr-i çarh var oldukça var ol
Yerimde şehr-i Mâha şehriyâr ol 524
Budur dâyim bu bezm-i dehrüñ işi
Biledür 'ayş u nüşî birle nîşî 306
O dem nûrından ol tâcın serâser
Zemîn ü âsmân oldı münevver 870

2.2. MIHR Ü MÂH'ın DIŞ YAPISI

2.2.1. Nazım birimi

Mihrümâh Mesnevi'si ölçü esas alınmak suretiyle tertib edilmiş bir manzume'dir. Ölçülü nazım tekniğine uygun olarak vezin ve kafiye kuralları uygulanmıştır. Eser muhteviyatında bulunan kaside, gazel, kıt'a ve tarihler bu nazım tekniği ile nazmedilmişlerdir.

Zarîfî, *Mîhr ü Mâh*'in sonunda;

Dürç-i aşdâfı içre derc itdüm

Biñ iki yüz on üç caded lû'lü

1149

beytiyle eseri 1213 beyit olarak nazmettiğini belirtirse de, bizim elimizde bulunan iki nüsha ile yaptığımız metin düzenlemesi sonucu, *Mîhrümâh* Mesnevisi bölüm başlıkları hariç 1150 beyittir. Şayet, manzum yazılmış olan bölüm başlıkları 67 beyit'da eklenecek olursa eser 1217 beyit olmaktadır.

2.2.2. Vezin: Hezec Bahri'nin;

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün kalıbı ile yazılmıştır. Bu kalıp mesnevi şeklinde yazılan uzun hikâyelerde çok kullanılan bir kalıptır.

Kısalığı ve işleklığı yönüyle tercih edilmiştir.

Mesnevi'nin bölüm başlıkları da manzum'dur. Bunların bir kısmı; *Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ülün* vezninde ve bir kısmı da; *Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ülün* vezninde nazmedilmişlerdir.

Asıl konuya başlamadan, hazırlık bölümünde yer alan manzumelerden; 12 beyitlik "*Kaside Der Tevhid-i Hudâ vü Tahmîd-i Bârî Te'âlâ*" ile Zarîfî'nin babasının vefatıyla ilgili olarak yazdığı 7 beyitlik kıta;

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (/./ /./ /./) vezniyle, 35 beyitlik "*Kaside der Na't Seyyidü'l-Enbiyâ vü Senedü'l-Asfyâ Muhammed Aleyhi's-Selâm*" ile 20 beyitlik "*Kaside-i Medh-i Padişah*"; *Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün (/./ /./ /./)* vezninde yazılmışlardır.

Mesnevi içerisinde bulunan gazellerin vezinleri de farklıdır; "*Gazel-i Münâsib*" (byt 724-728) *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün (/./ /./ /./ /./)* "*Gazel*" (byt 958-962) *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün (/./ /./ /./ /./)* ve *Gazel-i Hasb-i hâl* (byt 970-975) *Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ülün (/./ /./ /./)* vezinleriyle nazmedilmişlerdir.

Eserde tesbit ettiğimiz vezin bozuklukları şu beyitlerdedir; 3.22.90.138.272. (başlık 2 beyit 448 den önce), 612.613.657.742.768.1006. beyitler.

Kanaatimize göre bu vezin hatalarının çoğu istinsah hatalarından doğmuştur. bilhassa bazı "ol" ve "ki" kelimeleri mısralara sonradan girmiş görüntüsünü vermektedirler.

Çü gördüm ben ki düşdi ol çeşm-i hûn-rîz 1006a

mısraında "ol" kelimesi fazladır, vezni bozmaktadır.

Diledi ki ala *Mihri* virüp İmân 612b

mısra'ında "ki" de aynı şekildedir ve vezne uymamaktadır.

Hilâl ol kavî-i tayyibi eyleyüp gûş
Meh-i taḥsîn idüp kıldı der-âgûş 272

1. mısradaki eyleyüp kelimesi idüp olsa vezin bozulmuyor bunların dışında;

Düşüm mi yâhû çeşmüm aldı uyhu 719b

mısraındaki "yâhû" kelimesinde zihaf yapılmış ve

Hemân ardınca anuñ at sürdüm 917a

Yıkıldum at birle ḥâke nâgâh 937b

mısralarındaki türkçe "at" kelimelerinde med yapılmıştır.

2.2.3. Kafiye

Mesnevî'de kafiye'ye dikkat edilmiştir. Divân Edebiyatının genel kafiye anlayışına uygundur.

Umumiyetle tam kafiye kullanmıştır.

Anuñ emriyle bu çarḥ-ı muṭabbaḳ
Gice gündüz döner şöyle mu^callak 12

Egerçi cürmüme yokdur nihâyet
Gerü luṭfuından umarım ^cinâyet[^] 44

Çün anuñ nâveki tîr-i kazâdur

Kazâye çâre yok illâ rizâdur

1108

Birbirleriyle Kafiyelendirilen kelimelerin; Türkçe, Arapça ve Farsça olmalarına dikkat edilmemiştir.

Arapça - Türkçe;

Gerü bunları ifnâ idüp ol Hakk

Kalısar zât-ı pâki bâkî ancak

24

Türkçe-Türkçe;

Muhaşşal gördi çün mehde güler yüz

Dönüp sâkiye Pervîn iyledi göz

517

Farsça-Türkçe;

Kime gösterse aîsız ol perî rû

Añup ağzın kalurdu aña karşı

219

Farsça-Farsça;

Bu ta'zîmin görüp Pervînüñ ol mâh

Ta'accüp iyleyüp gülerdi geh gâh

515

Arapça-Arapça;

Bu oldu çünkü fetḥ-i rāh-ı tevḥîd

Oğındı fâtiḥa ḥatm oldu taḥmîd

4

Arapça-Farsça;

Sipâs u şükr ü minnet aña her dem

Ki oldu kün demekle bunca 'âlem

5

Mesnevi'de yer kafiye kusurları da görülür. meselâ;

Senâd: reviden önceki hareketin ihtilâflı

urup ibl idüp ol mha Pervn	
dindi anı hem zn o b-dn	511

kf: Hazf ve tevchin ihtilafı,

Eger var ise sende akl u dni	
Bilenden bilmesen bu kn dni	448

2.2.4. Redif

Mesnevi'de redifler oldukça çoktur,

Anuda devrini ar ir itdi	
Yine evvelni necmi zhir itdi	157

Vel klm o yr ayr içre	
Nitekim gnce-i gül hr içre	954

Zarfi divn şairlerinin çoğunda görülen Türkçe kelimelerle redif kullanma geleneğini de srdrmtir,

Bu b içinde b-gm dem olmaz	
Dikensiz gül elemsiz dem olmaz	307

amu bidlern mabd sensin	
amu scidlern mescd sensin	325

Şair bu rediflerle, konu birliğinin sağlanmasına gayret etmiştir.

2.2.5. Dil ve anlatım

Mihr  Mh yazıldığı devrin dil ve slp özelliklerini taşır.

Gayet adalı bir üsluba sahip olan 17. y.yıl edebiyatı, bilindiği gibi *Cevri*, *Neti*, *Vecd* gibi daha kolay anlaşılır bir slp takip eden şahsiyetleri de yetitirmitir. *Zarfi*'nin bu eseri'nde iki üslubun da etkisi görülüyor.

Genel olarak mesnevi tertibine uygun biçimde kaleme alınan Tevhid, Tahmid ve Na'tlerde nisbeten ağıdalı bir lisan kullanılmıştır.

Bi ḥamdillāh ki bismillah-i Fettāh	
İdüpdür ḳufl-ı bāb-ı fetḥe miftāh	1
Nār-ı düzaḥ ḳahrı odından <i>Zarīf</i> bir şerer	
Nūr-ı cennet mihr-i luḫfından anuñ zerre ^c itāb	38

Bu kısımlarda terkipli ifadelerde çok olmamakla birlikte tettebbu-i izafete de rastlanmaktadır.

Hem oldur <i>iftitāh-ı bāb-ı Kurʿān</i>	
Hem oldur <i>maḥka^c-ı envār-ı Furḳān</i>	2

Terkipler Arapça-Farsça ve Farsça kelimelerle kurulmuştur.

Bu oldı çünki <i>feth-i rāh-ı tevḥīd</i>	4a
Gel ey <i>sāzende-i bezm-i maḥabbet</i>	194

Bunun yanında oldukça sade bir dil ve uslupla kaleme alınmış beyitler de mevcuttur.

Bu bağ içinde <i>bī-ḡam ādem olmaz</i>	
Dikensiz gül elemsiz ādem olmaz	307
Bu az müddetde çok eylük itdi	
^c Aḫāsından daḫi yeg beglik itdi	283

Mihr ü *Māh* bütün olarak ele alındığı zaman, yer alan manzumelerin anlamlarını çözmeye pek güçlük çekilmez.

Şair kullandığı Arapça ve Farsça kelimeler yanında Türkçe kelimeleri de kullanmıştır. Bu arkaik kelimeleri ve ifade kalıplarını şöyle sıralayabiliriz.

1- Ayak götürdi

Çün ol ḳul bu kelāmı ḡuş itdi	
Ḳoyup başı <i>ayak götürdi</i> gitdi	535

2- Kakıyuben

Bu na'fi dñleyüp Pervîn-i kâfir
Okudı *kaıyuben* küfr-i ezber 587

4- Götürüp barmağ

Öninde şevkile çün şem'î-i pür-nür
Götürüp barmağ olup küfrden dör 651

4- Yuvalandı

Qılup dağı ri'âyet gñne gñne
Öñümce *yuvalandı* dñne dñne 942

5- Geyürüb

Çü iltıdi qaşruna ol la'li şırın
Geyürüb husrevâne hıl'at ol hın 986

6- Sürmiş

Dağı bir iki fersah almadın yer
Tuyup *sürmiş* o Pervîn-i bed-ağter 992

7- Bile sürdi

Diyüp tıgın çeküp Mirrîh-âyın
Benimle *bile sürdi* cenge ol hın 1001

8- Şığırdı

Şıgamazken bu yer yüzine ol hân
Şığırdı iki adım yire devrân 1079

9- Döymeyüp

Döymeyüp hicr-i Mehe mihr-i cihân
Virdigidür düşiben üstine cân (114'ten sonraki başlık)

Özellikle mesnevilerde bolca kullanılmış olan halk söyleyişi, atasözü ve deyimleri zarifi de kullanmıştır. Bunlardan tesbit edebildiklerimizi "Atasözü ve deyimler" başlığı altında örnekleriyle gösterdik.

Türkçe'ye hâkim olduğu görülen *Zarîfî* için "hayalleri ve tasvirleri oldukça kuvvetli bir şair dir" diyebiliriz.

Meger ol mâh-ı hürşîd-i cihân-baht	
Ƙamer-tâc u zuhal-rif'at felek-taht	292
Diyüp ol mâh-rû-yı Müşterî-baht	
°Utarid-menzilet ü âsmân-taht	658
Bu kim zülfi cemâlinde yazar cîm	
Lebinden şorar iseñ halka-i mîm	222

Mesnevîde rastlanan ve veznin bozulmasına sebep olan bazı hataların müellife değil de müstensihâ ait hatalar olabileceği kanaatindeyiz. Zira vezni bozan bazı ek ve kelimeler sonradan eklendikleri intibânı vermektedir.

Şöyle ki; bazı mısralarda yer alan "ki" eklerini buna misal olarak gösterebiliriz.

Bu çevre döymeyüp ol Mâh-ı tâbân	
Diledi <i>ki</i> ala <i>Mihri</i> virüp İmân	612
Hişâb irdi c dem <i>ki</i> ey Mâh şabr it	
Bir iki gün dañi cânuña cebr it	613
Dilerseñ <i>ki</i> ola aqvâlün dilâvîz	
<i>Zarîfî</i> kavlüñ eyle °aşk-âmîz	633

Aynı şekilde mısralara sonradan girmiş kanaatini uyandıran "ol" kelimesine de rastlanmaktadır.

Ola bir yerde dün ü gün <i>ol</i> iki şâh	
Düşünce <i>Mihre</i> cân ile dil-i Mâh	677

Çü gördüm ben ki düşdi ol çeşm-i hün-rîz

İrişdüm ol araya berķ-veş tîz

1006

Daha da çoğaltılabilecek bu örneklerde görülen "ol" kelimesi kaldırıldığı zaman vezin ve ahenk düzelmektedir.

Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin imlâlarında da bazen vezne uydurmak için bazen de keyfi bir şekilde farklı yazılışlara tesadüf edilmektedir

Kâinat<Kayinat (174), bi-hak<be-Hak (111) Önceki yüzyıllara ait türkçe eklerden -van, -ven, -viz, -vüz ekleri de birkaç yerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan . tekil şahıs eki olan -van, -ven eki;

Saña lîki *klurven* iki üç pend

Ki her birisi maķbûl-i ħired-mend

257

1. çoğul şahıs eki olan -viz, -vüz eki;

Gelür ben bendeñe şâhâ bu tedbîr

Oқыup sihr *idevüz* mâhu teşhîr

468

Az olmakla birlikte bazan da kullanımdan düşmüş bazı Türkçe eklerin, Türkçe olmayan kelimelere eklendiği de görülür.

Didi tîz var benüm ol duķterüme

Güneşden *baķturaķ* aķterüme

533

2.2.6. Edebi sanatlar²⁷

Mîhr ü Mâh, edebi sanatlar bakımından zengin bir eserdir.

Eserde tesbit edebildiğimiz sanatları örnek beyitlerle şöyle sıralayabiliriz.

2.2.6.1-Cinas: Söylemiş veya yazılışları biribirine benzeyen, değişik anlamlı iki kelimenin bir arada kullanılma san'atıdır.

²⁷Yrd. Doç. Dr. Numan KÜLEKÇİ, Açıklamalar ve örneklerle Edebi Sanatlar, Erzurum, 1994.

Tam cinas: Basit Cinas, Tek kelime ile yapılan cinas,

Eger var ise sende ʿakl u dāniş	
Bilenden bilmesen bu kārī dāniş	448
Ƙoyup yā gürzi ol tīr alsa deste	
Dökerdi halkı hāke deste deste	810

Tam-mürekkep-müteşabih cinas: Yazılışı ve okunuşu aynı olan ifadelerin kullanıldığı cinas.

Uyup çün nefse kıldım her günāhı	
Revādur iyler isem her gün āhı	43

Yarı cinas Harf çeşidi, harf sayısı, harf sıralanışı harflerin harekesi bakımından uyumsuzluk vardır.

Yarı muharref cinas: Harekeleri farklı kelimelerle yapılan cinas

Dürç-i aşdafa içre derc itdüm	
Biñ iki yüz on üç ʿaded lüʿlû	1149

Yarı-mükerrer cinas: Bir kelimenin son hecelerini taşıyan başka bir kelimeye cinas yapılması:

Kerem oldı kemer levlāk aña tāt	
Ƙamu halk aña ol Hallāka muhtāt	75

2.2.6.2- Hüsn-i ta'lil: Söze güzellik kazandırmak maksadıyla, her hangi bir hususu, asıl sebebi dışında gerçek olmıyan bir sebepten dolayı meydana geliyormuş gibi izah etmektir.

Yüz sürmek ile pâyña hürşid sāye-veş	
Oldı sipāh-ı encüm-i gerdūna şehriyār	137

"Güneş senin ayağına yüz sürmekle, dönen yıldızlar ordusuna hükümdar oldu"

2.2.6.3. İstiare: Bir şeyi gerçek anlamı dışında çeşitli yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anmaktır.

Görüp ol gönca- leb bu hâli ol dem
Güline nergisinden saçdı şebnem 303

"Gül: nergis-şebnem" ilgisi gibi

Diyüp saçdı güle nergisden anı
Yolup sünbüllerin koydı türâbı 329

Sümbül: saç benzetmesi gibi

2.2.6.4. İstifham: Cevap istemek için değil, umumiyetle dikkati çekmek, hisleri güçlendirmek gayesiyle soru şeklinde yapılan san'attır.

Cemâlünden umar ay ü güneş fer
Ne burcuñ necmisin ey mâh-peyker 423

"Senin yüz güzelliğinden ay ve güneş ışık bekliyor, ey mah-peyker sen hangi burcun yıldızısın"

2.2.6.5. İstikak: Bir nâzım veya nesir parçasında ifadeye süs vermek maksadıyla müştak kelimelerin bir araya toplanmasından doğan san'at'tır.

Çamu 'âbidlerüñ ma'büdi sensin
Çamu sâcidlerüñ mescüdi sensin 325

Bu yolda şabr idenler hûb itdi
Muhibb iken özin maħbûb itdi 616

2.2.6.6- Şibh-i istikak: Gerçekte bir köke bağlı olmadığı halde, yazılış ve telâffuzlarındaki benzerlikten dolayı bir köke bağlı gibi görünen kelimelerin bir araya getirilmesidir.

Bu dürr-i pendî çün güş itdi
O dem cân güşuna mengüş itdi 177

Diyüp dağı o dem ol mäh-ruhsâr

Bu eş'âr ile *Mihrin* kıldı tş'âr

723

2.2.6.7- İrsâl-i mesel: Bu san'at birleşik teşbih gibidir. Söylenen düşünce bir taraf, bu düşünceyi pekiştirmek amacıyla söylenen atasözü veya bu değerdeki söz de ikinci taraftır, ikinci taraf birinci tarafı temsil yoluyla teyid eder.

Görüp yâr ile ağıyârı *Zarîfî* münkesir olma

Bilürsün çün gülün olmaz karîni hardan gayrî

962

"Ey *Zarîfî*, sevgili ile yabancıları görünce gücenmel çünkü gülün dikenden başka yakını olamaz"

2.2.6.8. Rücu: Bir fikri daha kuvvetli anlatmak için, önce söylenilen sözden caymış gibi görünmektir.

Ne gonca bel şükûfe varsa kânde

Mey-i jâle içüp kılmışdı hânde

236

"Değil goncalar belki şüküfeler dahi şebnem "Çiğ" içkisinden içip gülümserler"

2.2.6.9. Tecrid: Bir şairin kendini mücerred bir şahıs farzederek, yani ayrı bir kimse gibi düşünerek hitabda bulunmasıdır.

Dilersen ki ola aqvâlün dilâvîz

Zarîfî kavlüñ eyle 'aşk-âmîz

633

"*Zarîfî*, sözlerinin çekici olmasını dilersen, aşk ile karışık sözler kullan"

2.2.6.10 Teşbih: Aralarında çeşitli yönlerden benzerlik kurulabilen iki şey veya şeylerden benzerlik itibariyle zayıf olanı kuvvetli olana benzetmek san'at'dır.

Yârın mu'azzez olmasına dâldur bugün

Kim buyruğün edâ da *elif* kâddin itse lâm

82

Şamusu ergüvân hâdd ü semenber

Lebi gonca 'izân verd-i ahmer

227

2.2.6.11- Tenasüb: Manaca, aralarında ilgi bulunan iki veya daha fazla kelimeyi, tesâd meydana getirmemek şartıyla bir arada kullanmaktır.

Çeküp cellâd o dem bir *tîğ-i hûn-rîz*
Meh üzre sürdi kim *kanın döke tîz* 455

2.2.6.12- Tevriye: İki ya da daha fazla anlamı olan bir kelimenin yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kasetmektir.

Uşşak, hicaz, irak ve söz ü sâz

Gehî *uşşâk* ile seyr it *hicâzî*
Gehî irgür *irâka söz u sâz* 197

Ecel câmını şundi aña devrân
İçüp pes *çâr-nâ-çâr* oldu *bî-cân* 299

2.2.6, 13 Teşhis: İnsan dışındaki canlı varlıkları veya eşyayı, duyan, düşünen, hareket eden insan kişiliğinde göstermek, ona kişilik vermek san'atıdır.

Girüp geh *kaşına gül gibi hurrem*
İderdi *ğonce-leb yârile ol dem* 1089

Gül: hurrem (gül'ün lâtif görünüşünün sevinçle gülen sevgilinin yüzüne benzetilmesi:)

Giyerken zer *qabâ sîmîn-tenine*
Şoyup şaldı felek *zîr-i zemîne* 1113

"Felek, can alan bir canlı meşhum gibi"

2.2.6.14. Telmih: İfade içinde zikr etmeksizin her hangi bir kıssaya geçmişteki bir olaya, meşhur hikâyelere, efsânelere, mâlûm bir şahsa, çeşitli inanışlara, âyetlere veya bir hadise, ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek san'atı'dır.

Hadis-i Kudsî'sine telmih

Anuñ şanıdadur ta'lık-ı kevāk
Ki ol olmasa halk olmazdı eflāk 575

Muşarrahdur bunı ta'lık-ı kevāk
Ki ol olmasa olmazı eflāk 62

"Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım."

Geldüñ çü şeş cihâta hedâyâ-yı penc ile
Çâr-ı güzîniñe didüñ ol seyrden peyâm 98

"Hz. Resulullâh (S.A.V)'ın mir'ac mucizesinde mü'minlere hediye olarak gönderilen "Beş vakit namaz"a telmih

2.2.6.15. Nida: Çok şiddetli his ve heyecanları ifade etmek için baş vurulan bir san'attır.

Yâ hâtemü'l-nübüvvet yâ seyyide'l-enâm
انت الذى تفرد بالعرز و الكرام 77

Hz Resulullah'a hitâben Nat-1 şerifteki beyit

2.2.7. Deyimler ve atasözleri

Mıhr ü Mâh Mesnevisi deyimler ve Atasözleri açısından zengin bir eserdir.

Hikâyenin akışı içerisinde vuku bulan olayların daha iyi anlaşılabilmesi önceki olaylardan ayrıldığı noktaları daha belirgin gösterebilmesi için kullanılmışlardır.

2.2.7.1. Deyimler

Bu hîle birle gör Pervîn-i kâfir
Güni balçığla setr itmek ister 569

Kâfir Pervîn'in inançsızlığı ve batıl saplantılar içerisindeki bu şahsın yanlışlığına doğruya tercih edişi, bu deyim ile daha bariz bir şekilde ifade edilmeğe çalışılmıştır.

Şu kim 'aklı kemäle hem yâr ola

Değşür mi 'aceb altun pûla

571

Mah'ı hak din'den uzaklaştırıp kendisi gibi kafir yapmak arzusunda olan Pervîn'in kızı güzeller güzeli *Mihr*'i süsleyip Mah'a takdim etmesi esnasında tertibin farkında olan Mah'ın inanç sağlamlığı ve iman gücünün etkisiyle Pervîn'e verdiği cevap bu deyim ile daha da kuvvetlendirilmiştir.

Birer esbe ikisi bindiler hem

Ki görse kan kaşanur rahş-ı Rüstem

770

Birbirlerini ilk görüşte aşık olan *Mâh* ile *Mihrin*, Kâfir Pervîn'in gaddar, merhametsiz baskı uygulamaları neticesi herşeyi göze alarak, ele geçirdikleri ilk fırsatta kaçış girişimleri bu fikirdeki kararlılık *kan kaşanur* deyimini ile ifade edilmiştir.

Delerdi gerçi ney-veş bağrunı gam

Velîkin bağlayup bel şabra muhkem

620

Mah'ın şahsında, müslümanların her halükârda dünya denilen bu imtihan mahallinde çeşitli zorluklarla eziyetlerle karşılaşmaları halinde ilahi mükafaatları, ihsanları düşünerek sabretmeleri, zalimlerin zulmüne, sabır silahı ile karşılık vermeleri gerektiği ifade edilmiştir.

Gelürse câm-veş cânım dehâna

İçüp dermân idinmen anı câna

572

Canın ağza "boğaza" çıkması deyimini hikaye içerisinde imanın muhafazası için, ilaç dahi olsa şarab'ın reddi hususunun vurgulanması amacıyla kullanılmıştır.

2.2.7.2. Atasözleri

Mihr ü Mâh atasözleri açısından çok zengindir. Maksat'ın daha iyi anlatılabilmesi fikrin güçlü bir şekilde ortaya konulabilmesi ve kahramanların heyecanlarının daha belirgin olarak aksettirilebilmesi için kullanılmışlardır.

Alemlerin Rabbi Hz. Allah (cc)'a sığınmak ve tevekkül etmek hususunda

Kime virdi felek bir loğma nânı

Ki andan almadı cebr ile cânı

1136

Şurası iyi bilinmelidir ki bu imtihan dünyasında eksiksiz,sıkıntısız, düşüncesiz bir insan tasavvur dahi edilemez.

Bu �alem içre b�-gam adem olmaz	
Belasuz bal elems�z �alem olmaz	618
Bu bağ içinde b�-gam adem olmaz	
Dikensiz gül elemsiz adem olmaz	307

Aynı ifadeleri çoğu kez değişik kalıplarla kullanın *Zar f * konunun akışı içerisinde atas zerini bölümlere yerleştirmiştir.

Kişiden �unki devlet d�ndere yüz	
Hilafına d�r�ş�r gice gündüz	669

gibi, insanların hadiseler karşısında bi- are kalmaması daima hazırlıklı olmasını, her Şeyin Allah (c.c.) bilgisi dahilinde olacağının idrakinden ayrılmamak gerektiğini oğ tler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. METNİN KURULUŞU

Mihrü Mâh Mesnevisi'nin üç nüshasını tesbit edebildik. Fakat bunlardan Leiden kataloğu (c. II, s. 128, No: 710)'nda kayıtlı olanın kopyasını temin edemediğimiz için bu nüshayı metnin hazırlanmasında kullanamadık. Metni diğer iki nüsha'dan hareketle oluşturduk.

Elimizde bulunan nüshaların her ikisi de istinsah dan doğduğunu tahmin ettiğimiz bazı hataları muhtevirdirler. Bu bakımdan esas nüsha seçimi yapmadan her iki nüshayı da metnin kuruluşunda aynı ölçüde kullandık.

3.2. METNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

a. Metnin kuruluş çalışmalarında ilmi eserlerde takip edilen transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

b. Kelimeler, 17. yüzyılın dil özellikleri çerçevesinde okunmuşlardır: Meselâ "-mış" eki -miş, -miş; "-di" eki -dı, -di; "i" eki -ı, -i; "-dur" eki için ise -dur, -dür şekilleri kullanılmıştır.

c. "-up", "-ip", "ub", "üb" eklerinin sonu "p" ile gösterilmiştir.

d. Farsça kelimelerdeki vâv-ı ma'düle "hâ" şeklinde mesela خواب *hâvâb*, خواجه *hâvâce* gibi gösterilmiştir.

e. Atf vavları u, ü ve vü şeklinde gösterilmiştir,

f. "ki" ile yapılan birleşmeler de, yazılmayan ünlü apostrof"la işaret edilmiştir. K'oldı k'anladı gibi

g. Eserdeki tüm başlıklar transkripsiyonlu olarak tesbit edilmiştir.

h. Nüsha farklarını gösteren dip notlarla iki noktanın (:) solundaki doğru nüshayı sağındaki ise tesbit edilen farkları gösterir.

i. Her beytin yanına beyit numaraları yazılmıştır.

j. Bölüm başlıkları, beyitlerle karışmasının düşüncesiyle önce veya sonraki beyit numarası ile belirtilmişlerdir. Meselâ; "başlık a-179 dan sonra", 1 den fazla beyitli başlıklarda; (başlık c-283 den sonra) gibi,

3.3. ESERİN YAZMA NÜSHALARI

3.3.1. ö nüshası: Atatürk Üniversitesi. Seyfeddin ÖZEGE kütüphanesi Agâh Sırrı Levend yazmaları No: 147.

Kitâb-ı İbretnüma (178 vrk.) ve kitâb-ı Heşt Behişt Molla Behiştî Rahmetullah aleyh (44 vrk) ile birlikte son kısımda kahverengi deri cild. 48 varak, ebadı: 200x150 mm. yazı alanı 145x90 mm her sayfada divânî ile yazılmış 13 satır mevcut. Kâğıdı aharlı sarımttrak, siyah mürekkeple yazılmışdır, bölüm başlıkları kırmızı mürekkeple yazılı, yazılar baştan sekiz varak yeşil gerisi kırmızı cetvelle çevrelenmiş, tezhipli değildir. İstinsah kaydı yoktur, müstensihi belli değildir.

Başı:

Bi hamdillâh ki bismillah-i Fettâh
İdüpdür kûfl-ı bâb-ı fethe miftâh

Sonu:

Şol ricâyile kim okundıkça
Ola şâyed du'âya bâ'îş bu

1150

Temmete bi'avnillahi te'âlâ

3.3.2. İ nüshası: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Yazmaları No: 673.

Zarîfî'nin diğer iki eseri ²⁸ ile birlikte Bordo kalın bezciltte, 33 varak, ebadı 200x140 mm, yazı alanı 120x75 mm. Her sayfada divani ile yazılmış 19 satır mevcut kâğıdı aharlı sarımttrak. Siyah mürekkeple yazılmıştır. Bölüm başlıkları ve bazı önemli isimler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Yazılar kırmızı cetvelle çevrelenmiştir. Kitap tezhipli değildir. İstinsah kaydı yoktur, müstensihi belli değildir.

²⁸A.Sırrı LEVEND, Türk Ed. Tarihi. Türk Tarih Kur. Basımevi Ankara. 1973. c.1. s: 22.

Başı:

Bi hamdillāh ki bismillah-i Fettāh
İdüpdür kıfl-ı bāb-ı fethe miftāh 1

Sonu:

Şol ricāyle kim okundıkça
Ola şāyed du'āya bā'ış bu 1150

Temmetü'l-hitāb bi'avnillahil melikü'l-Vehhāb

3.4. METNİN BÖLÜM BAŞLIKLARI

1	Tevhid	1-27	
2	KAŞİDE DER TEVHİD-İ HUDĀ VÜ TAHMİD-İ BĀRİ TE'ĀLĀ	28-39	
3	MÜNĀCĀT BE-DERGĀH-I KĀDĪ'L-HĀCĀT	40-48	
4	DER NA'Ṭ-İ RESŪL-İ EKREM ŞALLALLAHU	49-76	
5	KAŞİDE DER NA'Ṭ-I SEYYİDŪ'L-ENBİYĀ VÜ SENEDŪ'L-AŞFİYĀ MUḤAMMED 77-111		
6	KİT'Ā-İ HŪB	112-114	
7	MESNEVĪ	115-116	
8	DER VAŞF-I SULTĀNŪ'L-A'ZAM VÜ HĀKĀNŪ'L-MŪFEHHİM SULTĀN MURĀD HĀN İBN-İ SULTĀN SELİM HĀN DER NA'Ṭ-İ SULTĀN MURĀD HĀN İBN-İ SULTĀN SELİM HĀN	117-134	
9	KAŞİDE DER MEDḤ-İ PĀDİŞĀH-I İSLĀM	135-156	
10	Başlık Kıt'ası (Sebeb-i Nazm)	155-179	
11	Tarih	180-186	
12	Sebeb-i Telif	187-193	
13	Kıt'a (Mesnevi'nin başlangıcı)	194-224	

- 14 Şeh-i Çin'in yüzi gün zerre dehân
Verdigidür Meh için yüz oğlan 225-233
- 15 Nâgehân 'işret iderken şeh-i Çin
Geldigidür aña bbir peyk-i hazîn 233-246
- 16 Şeh-i Çin eyleyüben terk-i bezm
Âlet-i rezmedür itdüğl 'azm 247-251
- 17 Şeh-i Çin Mâhı da'vet itdigidür
Aña pend u naşîhat itdigidür 252-266
- 18 Hilâl öünde Meh-i kâmbîn
Du'â itdigidür öpüben zemîn 267-271
- 19 Elvedâ eyleyüben Mâha Hilâl
'Azm-i râh itdigidür bād mişâl 272-276
- 20 Gün gibi şehre Meh'in irdigidür
Nür-i 'adliyle şeref virdigidür 277-283
- 21 Bir nice ruhları hürşidle mâh
Şoĥbet ü 'işret iderken nâgâh
İçlerinden birine câm-ı mevt
Şunulup oldıgıdur anuñ fevt 284-307
- 22 Mâh-ı gırye ideriken bî-reyb
Sem'ine irdigidür hâtif-i ğayb 308-314
- 23 Seyri içre Meh iderken seyrân
Girdigidür düşünse Faĥr-ı cihân 315-346
- 24 Şayd iderken Meh-i hürşid-liķâ
'Asâkir ne dürür oldıgı cüdâ 347-359

- 25 Mäh giderken güneş-âsâ tenhâ
Gâhi Pervîni dürer itdügi câ 360-372
- 26 Ceyşi şayd ile Mähı gördigidür
Tağa ardınca bile sürdigidür 373-376
- 27 Şubh dek ʿasker-i Meh mişl-i sühâ
Gözlerin yummadıgidur kaçʿâ 376-379
- 28 Bulmayup şehlerini ʿasker-i Çin
Şehre döndükleridür zâr u hazîn 380-389
- 29 Kendinüñ ʿaskeridür şanup Mäh
Ceyş-i Pervîne sürdigidür räh 390-424
- 30 Cenk iderken meh-i hursîd-likâ
Kıldıgidur atı ayagi haṭâ 425-447
- 31 Emr-i Pervîn ile sihr-i cellâd
Tîg alup destine çü şems-i münîr
ʿÖmri yayını yasama kâsdına
Sürdigidür Meh üstine çün tîr 448-460
- 32 Mehi ihlâkdan geçüp Pervîn
Girdigidür tarîkullaha hazîn 461-485
- 33 Mâha Pervîn giydürüp dîbâ
Bir serây itdigidür aña câ 486-490
- 34 Kırdurup meclis-i şâhî Pervîn
Şaldıgidur meh-i ber mîr-i güzîn 491-498
- 35 Ele Pervîn alup cevherî câm
İtdügidür Mehe vâfir ibrâm 499-527

- 36 Hamra meyl etmeyicek mäh-cebîn
Mihredür şaldığı adem-i Pervîn 528-535
- 37 Meh görüp mihr-i Zühre-ruhsarı
Oldığıdur anuñ dil efkârı 536-555
- 38 Göricek mâhiyi *Mihr* zerre dehân
Ol dağı sevdigidür anı hemân 556-560
- 39 *Mihr* için *Meh* *Mihrüñ* Pervîn
Kıldığıdur mey-i küfri telğîn 561-569
- 40 Şatmayup vaşl-ı *Mihre* Meh dini
Şıdığıdur kelâm-ı Pervîni 570-577
- 41 Kışşadan hisşe ahz iden câna
Var durur bunda pend-i pîrâne 578-586
- 42 Sühan-ı Mehden alınıp Pervîn
Mahbese şaldığıdur anı hazîn 587-605
- 43 Firkat-i *Mihr* ile Mâhuñ kârı
Oldığıdur gice gündüz zârî 606-621
- 44 *Mihr*-i Zühre-cebîn ü zerre dehân
İtdigidür firâk-ı Mehle fiğân 622-668
- 45 Kılmağ için Mehî kâfir Pervîn
İtdigidür kıızı *Mihre* telğîn 669-686
- 46 *Mihr*-i Zühre cebîn şevkiyle
Vardığı demde mâha zindâna
Terk idüp küfri cân ile dilden
Geldigidür öninde İmâna 687-708

- 47 Al-i Pervîni *Mihr-i zerre dehân*
İtdigidür Mehûn öünde beyân 709-717
- 48 *Mihrûn* İtdügi bunca güft ü gû
Şandügidur Mehûn düşünde kamu 718-720
- 49 Şi'irle Mâha *Mihr-i meh-ruhsâr*
İtdigidür maĥabbetin iş'âr 721-723
- 50 GAZEL-İ MÜNÂSİB 724-728
- 51 Çü bu şî'r ile *Mihrin* itdi iş'âr
Kılup eşkin öünde yine seyyâr 729-738
- 52 *Mihre* de mâh-ı Müşteri-ruhsâr
Kıldıgidur maĥabbetin izhâr 739-749
- 53 Mâhla mihr-i Müşteri-ruhsâr
Aradıklarıdur tarîk-i karar 750-766
- 54 *Mihr* ile Mâh-ı müşteri-ıal'at
Buldugidur firâr için fırsat 767-824
- 55 Firkat-ı Mâhla *Mihr-i Pervîn*
İtdigidür nice feryâd ü enîn 825-839
- 56 Olmağ için hilâle gün gibi ĥâli zahir
Mâhuñ tazarru'ıdur Ĥaĥ Ĥazretine vâfir 840-851
- 57 Faĥr-i 'âlem Muhammed-i 'Arabî
Ĥvâb içinde olup Hilâle 'ayân
Ceyş-i Pervîne düşdigin Mâhuñ
İtdigidür kemâhı aña beyân 852-868
- 58 Ėam-ı Mâhla Hilâl eyleyüb âh
Semt-i Pervîne tutdıgidur râh 869-879

- 59 Sürüp üstine 'asker-i Çini
Tutduğdur Hilâl Pervîni 880-904
- 60 Da'vet idüp Mehi yanına Hilâl
Kışşasındandır itdügi sū'âl 905-910
- 61 Hilâlün önünde açup Meh dehân
Aña itdigidür sülökın beyân 911-957
- 62 Gazel 958-962
- 63 MESNEVÎ 963-970
- 64 ĞAZEL-İ HASB-İ HÂL 971-976
- 65 İderken böyle ben biñ dürli zârî
Ne yüz gösterdi gör taqdîr-i Bârî 977-1010
- 66 Biribirinden ayru *Mihr* ile Mâh
İderiken figân ü nâle vü âh
Emr-i Hâk ile ref' olup şeb-i gam
Rüz-ı şadîdür itdügi hurrem 1011-1033
- 67 Şehr-i Çine Hilâl irüp mesrür
Kıldığıdur o *Mihr* Mehe sūr 1034-1050
- 68 Devlet ü 'izzetile *Mihrün* Mâh
Genc-i vaşına buldığıdur râh 1051-1072
- 69 Âhîr olub felekde devr-i hilâl
Virdigidür meh ile mihre melâl 1073-1095
- 70 Meh-i hürşid-likânun eflâk
Menzilin itdigidür zîr-i hâk 1096-1114
- 71 Döymeyüp hicr-i Mehe mihr-i cihân
Virdigidür düşiben üstine cân 1115-1125

- 72 Ehl-i hıred olana olmağ için naşihat
Oldı bu pend-i zıba hâtıme-i hikâyet 1126-1139
- 73 Virmek için bu kıssaya şöhret
İtdigimdür tazarru^c-ı hazret 1140-1147
- 74 KİT^cA-i HÛB 1148-1150

3.5. METİN

KİTÂB-I MİHR Ü MÂH Lİ MONLÂ ZARİFİ EL ÇORLUVİ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Bi hândillâh ki bismillah-i Fettâh
İdüpdür kufî-ı bâb-ı fethe miftâh
- 2 Hem oldur iftitâh-ı bâb-ı Qur'ân
Hem oldur ma'la'ı envâr-ı Furkân
- 3 Bunu kim kâm-ı bâbına itse miftâh
Aña fetih ide ma'şûdını Fettâh
- 4 Bu oldı çünki fetih-i râh-ı tevhid
Oğındı fâtiha hatin oldı tahmîd
- 5 Sipâs u şükr ü minnet aña her dem
Ki oldı kün dimekle bunca 'âlem
- 6 Zihî kâdir ki ma'ğdûrâtı bî-hadd
Zihî mevcûd ki mevcûdâtı bî-'add
- 7 Zihî hayy kim hayât-ı câvidânî
Vücûdı bâkî ancak gayr-ı fânî
- 8 Zihî 'âlim ki 'ilmi bî-nihâyet
Ki hiç 'aql aña bulmaz hadd u gâyet
- 9 Mürîd ol kim nebî kılsa irâdet
Ta'halîf eylemez olur temâmet
- 10 Semîc oldur ki kıldı sem'î peydâ
Başîr oldur ki düzdi çeşm-i bînâ

^{5b} kt: kim î

^{8b} hadd u gâyet:hadd gâyet Ö

- 11 Kelâm anuñ dürür kün dise kevneyn
Olur itmez taḥallüf ṭarfetü'l-^cayn
- 12 Anuñ emriyle bu çarḫ-ı muṭabbaḫ
Gice gündüz döner şöyle mu^callaḫ
- 13 Ol itdi yiri ḳāyim çarḫı devvār
Ol itdi Mihr ü Māh u necmi seyyār
- 14 Ḥurūş-ı çarḫa encüm erzenini
Şaçup geh oda şalar ḫirmenini
- 15 Gehı zāgına şāmūñ açdurup bāl
Büridür beyzâ-i beyzâ-yı^{derhâl}
- 16 İdüp ki ebr-i nîsâm güher-bār
Şadef dürcinde iyler dürr-i şehvār
- 17 Aşurup ibl-i ebre dağıla taş
Gehı ḫün-rîz ider vü gāh kef paş
- 18 Sehâbı gāh gülâb-ı efsân iyler
Aña ki saç durur berg-i semenler
- 19 Gehı bāl açdurup mürġ-i bahāra
Anı ḳondurdi deşt ü küh-sāra
- 20 Gehı bāz-ı ḫazāndan ref^c idüp ḳayd
Aña mürġ-ı baharı itdürür şayd
- 21 Zehı şanı^c ki maşnū^cına ḫadd yoḫ
Zehı ḳādir ki maḳdūrına ^cadd yoḫ

^{15a} açdurub :açduran Ö

^{17b} ḫünrîz :ḫüyriş İ

^{19b} ḳondurdi: ḳondunı

²² Beyit Ö de yok

- 22 Bu maşnū^cāt u maqdūrātı bİ-ḥad
Yer olmazdı olmasa Aḥmed
- 23 Buña şāhid dūrür ta^clik-i levlāk
Ki ol olmasa ḥalk olmazdı eflāk
- 24 Gerü bunları ifnā idüp ol Ḥaḫḫ
Ḳalısar zāt-ı pāki bāḫī ancaḫ
- 25 Ḥudāvendā zehī zāt-ı muḫarrer
Te^cālā şānühü Allāhü Ekber
- 26 Senāsın ^cadde anuñ kim urur dem
Çü lâ-uhşī buyurdı Fahr-i ^cĀlem
- 27 Kime kim irişür Ḥaḫdan hidāyet
Bilür ^cac-z olduğun a^clā ^cibādet

KAŞİDE DER TEVHİD-İ HUDĀ VÜ TAḤMİD-İ BĀRİ TE^CĀLĀ

Fā^cilātün Fā^cilātün Fā^cilātün Fā^citün

- 28 Ey kemāl-i ḳudretün baḫrında gerdün bir ḥabāb
Vey celāl-i ^cizzetün çarḫında zerre āfitāb
- 29 Sensen ol sultān-ı ^cālem kim simāt-i luḫfuña
Mihr ü Māh kim ḫursu ednā kāselerdür nüh ḫibāb
- 30 Kibriyānuñ ḫāfına sīmurḡ-ı dil irmek muḫāl
Gerçi bāl açup ider ol cānna her dem şitāb
- 31 Baḫr-ı ḫaḫruñdan yedi deryā senün bir ḫaḫredür
Berr-i luḫfuñdan küll-i ādem u yer bir kef turāb

^{26a} ^cadde anuñ: İdde anuñ İ

^{29b} Mihr ü meh: Mihr ü mäh

^{30b} cānna: cānibe İ

- 32 Çirk-i 'iŝyāndan cihān halkını pāk itseñ n'ola
Çünki baħr-i raħmetünden pes aña bir kaṭre āb
- 33 Bāğ-ı cūduñdan sekiz cennet dūrür bir berg-i gül
Büy-ı luṭfuñdan degil bir ŝemme 'ūd u müŝg-i nāb
- 34 Yazmaya evŝāfınuñ biñde birin halk-ı cihān
Her biri bu bābda yazsa iki yüz biñ kitāb
- 35 Zāt-ı Bİ-çūnuñ kemāhī nice vaŝ itsün 'uḳūl
Ol ṭarīka esb-i fikret idemez hergiz zihāb
- 36 Ŝehd-i luṭfuñdan kaçan maħrūm ola zünbūr-i dil
Çün degil halk-ı dü 'ālem hān-ı fazluñda zübāb
- 37 Ni'metine rāzıkuñ kindür ki lāyık şükride
Mā şükür nā diyü 'ālem faħri iylerken hiṭāb
- 38 Nār-ı düzalı kaħrı odından Zarıfı bir şerer
Nūr-ı cennet mihr-i luṭfundan anuñ zerre 'iṭāb
- 39 Baħr-i cūdından dü 'ālem Ŝāni'in bir kaṭredür
Sende miḳdāruñ yūri var kıl ana göre hisāb

MÜNACĀT BE-DERGĀH-I KĀDĪ'L-ḤĀCĀT

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

- 40 İlähī 'āciz ü zār ü nizārım
Ġarīb ü bī-kes ü bīmār u hārım
- 41 Ne bīmārım ki nefis emrindeyim cüst
Ne sağım kim senüñ emründeğim süst

^{34a} Yazmaya: Yazsa İ

^{38b} anuñ zerre 'iṭāb' anuñ bir zerre 'iṭāb'

- 42 Beni tağlîî idüp bu nefsi 'ayyâr
 Kırdub kârınîki kıldı bedkâr
- 43 Uyup çün nefse kıldım her günâhı
 Revâdur iyler isem her gün âhı
- 44 Egerçi cürmüme yoğdur nihâyet
 Gerü luţfuñdan umarımı 'inâyet^{42a}
- 45 Bugün senden 'inâyet irmiye ger
 Olur yarım benim hâlim mükedder
- 46 Çü sensin kâdî-yî envâ^c-ı hâcât
 Kapañdan bağış olur cümle murâdât
- 47 Bugün maţlûb u mağşûdum bu senden
 Varıcağ kapaña yarım ki gün ben
- 48 Hâbîbün Muştafağ hağğı İlahî
 Yüzüme urma itdüğüm günâhı

DER NA'ÛT-İ RESÛL-İ EKREM ŞALLALLAHU ^{عليه وسلم}

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

- 49 Hudâyâ çün yaratduñ enbiyâyı
 Re'is itdün bu cem'e Muştafâyı
- 50 Felekler isminüñ cevlangâhı
 Fezâ-yı lâ mekân seyrangâhı
- 51 Risâlet tahtgâhıñ emîri
 Kerâmet çarlıñıñ bedr-i münîri

^{42a} tağlîî: ta'îzî Ö

^{42b} Kırdub: Kıdurdub İ

^{50a} isminüñ: issinüñ İ

- 52 Maḳām-ı ʿArş u kürsî pâygâhı
Sarây-ı sırr-ı halvet câygâhı
- 53 Resûl-i ins ü cinn ü Fahr-ı ʿâlem
Ḥabîb-i ekrem evlâd-ı âdem
- 54 Cemâli gülşen-i verd-i leṭâfet
Zebânı bülbül-i bâğ-ı melâhat
- 55 Dili ser çeşme-i baḥr-ı ḥaḳâyıḳ
Kelâmı dürr-i deryâ-yı daḳâyıḳ
- 56 Şefâʿat ʿarşagâhınıñ dilîri
Ayakda ḳalıñş ümmet destgîri
- 57 Muḥammed kim dü kevnüñ serveridür
ʿUlümüñ şehri ḥalkuñ rehberidür
- 58 Yoğiken âdemüñ nâm u nişanı
Añılmazken dü kevnüñ ad ü şanı
- 59 Yaradılmışdı nûr-i pâki anuñ
Kim oldur mebde-i iki cihânuñ
- 60 Egerçi ʿâlem şüretde şoñdur
Velî maʿnide ol ḳamudan öñdür
- 61 Vücûda gelmese ol nûr-ı aʿzam
ʿAdemde ḳalurıdı cümle ʿâlem
- 62 Muşarraḥdur bunı taʿlîḳ-i levlâk
Ki ol olmasa olmazıdı eflâk
- 63 Ḳamu ḥalk-ı aʿzamuñ aʿzamıdur
Kirâmuñ hem ḥabîb-i ekremidür

- 64 N'ola haḳḳa kelîm oldıysa Mûsâ
Ḥabîbullahdur ol ḳadri a'îlâ
- 65 Ne var oldıysa Yûsuf şâh-ı hûbân
Olupdur Muştâfâ mahbûb-i Rahmân
- 66 'Urûc itdiyse yerden çarḥa 'îsâ
Olupdür ḳâbe ḳavseyn Ahmede câ
- 67 Ne in'âm oldı ise enbiyâya
Hep i'ḩâ oldı ol kân-ı şahâya
- 68 Gürûh-i aşfiyanuñ serveridür
Anı çün Peyk-i Ḥazret rehberidür
- 69 Maḳâm-ı Sidreden ḳılsa güzer ger
Olınmaz Peyk-i Ḥazret dahı rehber
- 70 Dilidür menba'ı balı-ı fesâḩat
Sözidür güher-i kân-ı belâgat
- 71 Ḳapusu ehl-i cürmüñdür penâhı
Eşigidür melâ'ik secdegâhı
- 72 Ḳoşup adını adı birle Fettâh
Anı bâb-ı na'îme ḳıldı miftâh
- 73 Olanlardan ḳarîn-i ḥazret-i Rabb
Ḥudâya kimse yoḳdur andan akreb
- 74 Ezel çarḩımuñ oldur Mihr ü Mâhı
Ebed iḳlîminüñ hem pâdişâhı
- 75 Kerem oldı kemer levlâk aña tâc
Ḳamu ḥalk aña ol Ḥallâḳa muḩtâc

^{67b} şahâya: şalâya İ

- 76 Muḥaşşal âdem ü mecmûc-ı câlem
Anuñ çün oldı hep vallahi câlem

KAŞİDE DER NA^cT-I SEYYİDÜ'L-ENBİYÂ VÜ SENEDÜ'L-AŞFİYÂ
MUḤAMMED عليه السلام

Mef^cülü Fâ'ilätü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 77 Yâ ḥâtemü'l-nübüvvet yâ seyyide'l-enâm
انت الذى تفرد بالعز و الكرام
- 78 Vaşşafuñ oldı çünki senüñ Rabb-i zül-celâl
Kimdür ki vaşfuñ ide sezâvâr ey hümâm
- 79 Hüsnuñ kemâlı vaşfi idemem leyli bilürem
Ey ḥvâce-i cihân saña Yûsuf dürür gulâm
- 80 Ref^c eyledüñ cemâlün ile şirk zulmetin
Nitekim âfitâbla âfâkdan zalâm
- 81 Nesḥ iyledi hep hükümleri edyân-ı sâ'irün
Aḥkâm-ı şer^cin olalı câlemde berdevâm
- 82 Yârın mu'azzez olmasına dâldur bugün
Kim buyruğuñ edâ da elif kıddin itse lâm
- 83 Yokdur dirîg ider yoluña naqd-i şıdkını
Urdı meger ki kîse-i kalbine Hâk ḥitâm
- 84 Sensen o şâh-ı taht-ı risâlet ki gelmeseñ
Kurulmaz idi kudret eliyle bu nüh ḥiyâm
- 85 Mihr-i ruḥuñdan almağ için ay gün ziyâ
Oldı ikisi kûbbe-i gerdûna iki câm

80a zulmetin: zulumatın İ

80b Nitekim: Nite ki İ

81a eyledi: oldı İ; sâ'irün: sa'irün

- 86 Sensen o mäh-i çarh-ı nübüvvet ki toğmadın
Mu'ciz nice 'alâmetile tıldı Mısr u Şâm
- 87 Şâm-ı velâdetünde ayâ mubtalı'l-çalâl
Dehr içre buldı nice kilisâlar inhidâm
- 88 Şaçduñ çü rüz-i ma'rekede bir avuç türâb
Düşdi o demde leşker-i a'dâya inlizâm
- 89 Engüştünün işareti kıldı mehi dü nım
Hem taş avucuñ içinde haşâ söyledi kelâm
- 90 Aşl itdi çün vücüduñı Hâk kâ'inâtı fer'c
Emr-i şerîfüne n'ola her şey olursa râm
- 91 Bir şeb ki h'vâba varmışdı halk-ı kâ'inât
Gel didi Hâzretüne şehâ hayyü'l-enâm
- 92 Olduñ revân Burâkla yanınca Cebrâ'il
Şol 'äleme ki yokdur o 'âleimde şubh u şâm
- 93 Ervâh-ı enbiyâ saña kıldılar iktidâ
Çün eyledüñ namâz için Akşâda sen kıyâm
- 94 Mi'râca çün 'urûcuñı seyr itdi gördi 'Arş
Ferş olmağı ayaguna kendüye iltirâm
- 95 Cibrîl kaldı leyle-i Esrâda Sidrede
Halvet sarây-ı hâşda sen eyledün maķâm
- 96 Bİ-keyf ü kem cemâlini 'arz idüp ol Celîl
Bİ-lafz u şavt u hârf saña söyledi kelâm

^{86b} Mısr u Şâm: Mısr Şâm Ö
^{88a} rüz-i ma'rekede: Öz ma'rekede Ö
^{96b} şavt u hârf: şavt hârf İ

- 97 Gitdikde bir hilâl idüñ evc-i sa^câdete
Olduñ gelişde nür-i Hudâ birle bedr-i tām
- 98 Geldüñ çü şeş cihâta hedâyâ-yı penc ile
Çâr-ı güzîniñe didüñ ol seyrden peyām
- 99 Her kim bu çârîñ olmaya bugün figendesi
Nâçâr kıala bulmaya yarın felâh u kām
- 100 Bū Bekr ki anı kıldı fedâ saña yâr-ı ğâr
Her fi^cl ü kavlüñe işi taşdıķidi müdām
- 101 Şidkuñla kalbi dopdolu olduğıçün laķab
Şiddiķ oldu Bū Bekr olmuşken aña nām
- 102 Fārūķ kāmı mazhar-ı ^cadl itdi Kirdġâr
Virmiş idi ^cadâlet ile dehre intizām
- 103 ^cOşmān ki cem^c kıldı kelām-ı kadîmi evvel
Bulmuş idi hayâ vü edeb anda irtisām
- 104 Hāydar ki bāb-ı şeħr-i ^culūm itdi anı Hāķ
Şāhib Betül ü sākî-i kevşerdür ol inām
- 105 Bu dil ne resme irse ta^crifi ħaddine
Vaşfında **ل ا ل** dirken ħayyü'l-enām
- 106 Nūreyn-i ^caynunuñ ki Hāsandur Hüseynle
Çarġ-ı siyâdet üzre durur iki bedr-i tām
- 107 Olsun saña vü älüne Hāķdan hezâr bār
Ey Faħr-i Kā³ināt cihān tulusı selām

98a hedâyâ-yı penc ile: hedâ-yı pencile İ

98b seyrden:sırada İ

99b felâh u kām: felâh-ı kām İ

100a fedâ: ħudâ İ

105a irse: irgürse İ

- 108 Luṭf it şehâ *Zarîfî* kulum teşne-dil koma
Âb-ı şefâ^catûn içe ol dem ki hâş ü ^câmm
- 109 Şol gün ki her kişiyeye düşe nefis-i guşşası
Luṭf eyle koma anda anı zâr ü müstelhâm
- 110 Acturma luṭf idüp anı rûz-i hîsâbda
Eksiklügiyle kapuña itdükde P^tişâm
- 111 Yâ Rab be Hâk Fahr-i cihân çünki haşr ola
Kıl eksügümüz anda bizüm luṭf idüp tamâm

KİTÂB-I HÛB*

Fe^cilâtün Mefâ^cilün Fe^cilün

- 112 Çünki irdi buraya na^ct-i Resûl
Bir nidâ geldi virdi böyle cevâb
- 113 Ba^cde medh-i Hüdâ vü na^ct-i Resûl
Yüri it vaşf-ı pâdişâh-ı şitâb
- 114 Şol ki bu evc içinde ketb olunur
^cÂlem içre ^cazîz olur bu kitâb

MESNEVÎ*

Mefâ^cilün Mefâ^cilün Fe^cülün

- 115 Çün irde sem^cüme bu kavî-i ferruh
Hemân tutdum o dem şeh vaşfına ruh

^{109a} nefis-i guşşası: nefsi guşşası

^{110a} Acturma luṭf idüp anı rûz-i hîsâbda: Acturma luṭf idüp rûz-i hîsâbda

* Başlık Ö de yok

^{113a} Ba^cde: ba^cdi

^{114b} bu kitâb:: o kitâb

* Başlık Ö de yok

- 116 Kıl imdi gūş kim bu iki mışra^c
Olubdur mihrü vaşf-ı şaha maṭla^c

DER VAŞF-I SULTĀNÜ'L-A^cZAM VÜ HĀKĀNÜ'L-MÜFEHHİM
SULTĀN MURĀD HĀN İBN-İ SULTĀN SELİM HĀN

خلد الله دولته لى انقراض الدوران

DER NA^cT-İ SULTĀN MURĀD HĀN İBN-İ SULTĀN SELİM HĀN

* خلد الله دولته *

- 117 Ne şeh belki āfitāb Müşteri baḥt
Kamer-tāc u Zühāl-rif^cat felek-taḥt
- 118 Hümāyün-kevkēb ü ḥurşid-i ṭal^cat
^cUṭārid-menzilet Mirrīḷ-heybet
- 119 Kaçan gün gibi ol ferḥunde ṭālī^c
Serāyī maṭla^cından olsa ṭālī^c
- 120 Temāşāsına yerden bulmayup rāh
Felek ṭamına aḡar mihr ile māh
- 121 Bugün yā Rab çü kıldıñ anı mergüb
Kerem kıl yarım it ḥālın daḷı ḥüb
- 122 ^cAceb mi her murāduñ virse Ḥālīk
Ki kām andan alur cümle ḥalāyık
- 123 N'ola olsa ^cÖmer ^cadl ol ^cālī-şān
Kim oldur iftiljār-ı ^cĀl-i ^cOşmān

117a şeh: şeh ki İ
117b taḥt: baḥt Ö
119b Serāyī: Serāy-ı Ö
120a yerden: yüzden Ö
120b ṭamına: danıma İ; mihrle: mihrle İ
122b alur: Olur Ö

- 124 N'ola 'adlindē mūr olsa du^{cā} h^{vān}
Nişimendî dūrür taht-ı Süleymān
- 125 N'ola küllî söyünse zulm nān
Ki āb-ı 'adli baḥr ü berde cārî
- 126 Virelden taht-ı 'adli dehre āvāz
Havāya kimse uymaz meger sāz
- 127 Hudā kıldı çün anı husrev-i dīn
Revādur itse dā'im 'adl-i şīrīn
- 128 Cihānda şol ki adı sīm ü zerdür
Eşigüñde bir avuç ḥāk'dürdür
- 129 Kime kim dest-i luḥfi virse genci
Olunca görmez artık faḫr ü renci
- 130 Şolar kim derd-i faḫra mübtelādur
Eşigi anlara dārü's-şifadur
- 131 'Azīz itnişdür anı eyle Sübhān
Ki kemter bendesidür Mışr-ı sultān
- 132 Ne Mışr u Şām 'ālem çākeridür
Cihān serverleri fermānberidür
- 133 Muḫaşşal bir şeh-i a'zāmdur ol kim
Muḫi'edür serāser yedi iklīm
- 134 İderken vaşfına cānile iḫdām
Dilime bu ḫaşıde oldı ilhām

126b kimse: kimesne İ

127a çün: çü İ

128a sīm ü zerdür: sīm-i zerdür Ö

129a Kime: Kima İ

129b faḫr ü renci: faḫr-ı renci Ö

132a Mışr u Şām: Mışr-ı Şām Ö

KAŞİDE DER MEDH-İ PÂDİŞÂH-I İSLÂM نصر الله الملك العزيز العلام

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 135 Ey şehriyâr-ı heft aqâlîm ü kâmkâr
Biñ var quluñ ki her biri bir ilde tâcdâr
- 136 Mihrûñ tapuña itmek içün 'arz âfitâb
Her gün qılır yoluñda yüzün zerre-veş gubâr
- 137 Yüz sürmek ile pâyîna hürşîd sâye-veş
Oldı sipâh-ı encüm-i gerdûna şehriyâr
- 138 Balıtuñ günine kıldığı içün keşr-i nazâr Hilâl
Çarlı itdi döne döne cihâmı gözine târ
- 139 Şâhân-ı dehr içinde şu sultân ki sensin
Eyler gulâmuñ olmağıla şehler iftihâr
- 140 Dîv-i zemâne olsa zebûnuñ n'ola çü mür
Sen şâha virdi taht-ı Süleymânı berr Bâr
- 141 Üstine rûzgâr dönüp iyler yerini çarlı
Her kim yoluñda kendüzin iylerse hâksâr
- 142 Sâyende hōş geçirse n'ola halk-ı kâ'înât
Sen âfitâba çünki dinür zıll-ı Kird-gâr
- 143 İsm-i şerîfün olmasa sîm ü zer üzre naqş
Olmazlar idi böyle cihân içre nâmdâr
- 144 Şol şehsüvârsın ki şalup bâz-ı himmeti
Kılduñ hümâ-yı 'adli sa'âdetle hōş şikâr

135a şehriyâr: şehryâr Ö

136a tapuña: topuña Ö

139a sultân ki sensin: sultân sen ki sen Ö

139b şehler:şâhiler Ö

- 145 ʿAdlũnde bāġ-ı dehrde yoġ bir fiġān ider
İllā ki bũlbũl-i dil-i ʿuŝŝāġla hezār
- 146 Zātuñ sehāda Hāteme nisbetle yoġ şeref
Zīrā ġapuñda ancileyin nice bende var
- 147 Cũduñ cevāhiriyle cihān ʧoldı ġũn şadef
Keffin ʿaceb midũr yũzine ʧıtsa ger biġār
- 148 Yũzde birin ġılnıya evŝāfinuñ ġıŝāb
Aġġe dokerse biñ yıl eger ġeŝm-i eŝġār
- 149 Vaŝfuñ Zārīfī bendeñ iderken senũñ ŝũmār
Ben añladım bunu ki eyā ŝāh-ı kāmġār
- 150 Ger cismi ũzre olsa anuñ nice yũz dehān
Her bir dehende olsa zebānı daġı hezār
- 151 Biñ yıl bularla vaŝfũñ ʿadd eylese senũñ
Yũz biñde birin itmeye evŝāfinuñ ŝũmār
- 152 ġũn midġatũñ ġũherlerini ʿadde yoġ mecāl
Dũrr-i duʿāyı eyleyelũm pāyũne niŝār
- 153 Nice k'oturmayup ura ġarġı bu nũh felek
Nice ki yer yerinde ʧurup ola pāyidār
- 154 ġũn mĩlr ũ meh yoluñda cihān ġāksār olub
Dũnsũn murāduñ ũzre ŝehā ġarġ-ı bi-ġarār

Feʿilātũn Mefāʿilũn Feʿilũn

Baʿde medġ-i ŝehenŝeh-i ʿālem
Ne ki var sũrġ ile olan imlā

^{148a} birin: birini ġ

^{153a} k'oturmayub: durmayub Ő

Mütenebbih ola yazan kâtib
Çünkü hep oldu nazmıla inşâ

Güş idildi bu kışşa nazmına
Sebebin ideyin ne oldu saña

155 Meger bir gün oturup bir yerde tenhâ
İderken milir gerdünü temâşâ

156 İrüp şeb kendin itdi mâli izhâr
Biraz ol dalı oldu çarlı-ı seyyâr

157 Anuñda devrini çarlı âhîr itdi
Yine evvelüñi necmi zâhîr itdi

158 Ki gördüm ben bu iki necm-i seyyar
Tulû^c idüp gurub itdikçe her bâr

159 Nice gün yüzlinün cân olur çâh
Nice milir urur ruh hâke çün gâh

160 Gelüp bundan baña bir özge hâlet
Başum başa düşdi pay-ı hayret

161 Tururken böyle ben dem-beste hayran
Hiñâb idüp dile der hâtif-i cân

162 Ki dönmedin meh-i ömrün hilâle
Hayâtun mihri varmadın zevâle

163 İdüp biñ celid kıl bir kışşa bünyad
Ki bād olsa cihân ol kıala âbād

157b necm: necm i

159a cân: cay i

161a Tururken böyle ben: Tururken ben böyle i

162b Hayat un: Hayatun Ö

- 164 Düzet hem anda nice meclis-i hâs
Ki kılsun söz ü sâzı çarh-ı raqqâs
- 165 Dilerseñ ki ola qavli dil-âvîz
Dürîş aqvâlin eyle 'aşq-âmîz
- 166 Şu söz kim anda zıkr olur muhabbet
Alur her millet andan hazz u lezzet
- 167 Var iken sende böyle kıla kudret
Geçe yok yere 'ömrün kıamı gayret
- 168 Şu kim bu meslege sâlik olupdur
Bir olmaz oğula mâlik olupdur
- 169 Çü dil andan işitdi böyle güftâr
O dem cânımı yaqdı âteş-i 'âr
- 170 Hem-ân-dem kâr-ı ğayrı eyleyüp terk
Gönül baqladı cândan bu işe berk
- 171 Velîkin oldı hânle-i fikrle mest
Ki nasıl kışşa nazımına ura dest
- 172 Bu fikr içre tûrurken hikmetu'llahı
Peder ol araya irişdi nâğah
- 173 Velâyet eyleyüp ol pîr-i hikmet
Baña bu kışşayı idüp hikâyet
- 174 Didi çün yok beqası kâynâtuñ
Çü gördük var memâti her hayâtuñ

165a Dilerseñ ki ola qavli dil-âvîz: Dilerseñ ki ola her qavli dil-âvîz Ö

165b Dürîş: Derîş Ö

- 175 Tenüñ bicân olup bağlanmadım dil
Bunı nazmeyleyüp hayr-ı halef kıl
- 176 Okundıkça ola kim bende vü şâh
Diyeler kim عليه رحمة الله
- 177 Bu dürr-i pendî çün gūş itdi
O dem cân gūşuna mengūş itdi
- 178 Hem-ân-dem kılmayup bir lahza ārām
İder ol kışşanuñ nazımına ikdām
- 179 Velî hep olmadın ol kışşa manzūm
Ecel irişüp aña oldı merhūm

**Çü merhūm oldı nakliyçün oldem
Didim bu kıt'a-i târih idüp zammın**

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'iün

- 180 Adı Mūsâ ol ki bir mü'cmin muvalhid merd idi
Hep bilür 'âlem ki olmuşdı zarîf aña laķab
- 181 El çeküp hıķ-ı cihândan 'uzlet idüp ihtiyâr
Zıkr ü tesbîh iyler idi hâlķa her rüz u şeb
- 182 Dâr-ı fânîden idincek dâr-ı 'uķbâya sefer
İyliğine müminün anuñ şehâdet itdi heb
- 183 Şol ki mü'cminler aña böyle şehâdet ideler
Umarım kim cennet-i firdevsi me'vâ kıla Rab

177^a pendî çün:pendî dil çün Ö
178^b nazımına: nazımye Ö

- 184 Fikre vardım ben *Zarîfî* kim diyem târîh aña
Bir nidâ geldi ki ey târîh iden aña taleb
- 185 Hâtif-i ğaybî mükemmel didi târîh'in anuñ
Cennet-i firdevsi me^cvâ iyledi aña Çalab
- 186 Kim ki ruhiyçün bugün anuñ du³a ihsân ide
Luft kıl yarıñ ilâhî aña çekdirme ta³ab

**Çü merhûm oldu nakli için ol dem
Didim bu kıt^ca-i târîh idüp zamm^{*}**

- 187 Çü şundi câm-ı mevti aña devrân
Sirişkim saçdı ol dem çur^ca-veş kan
- 188 Bezerdim kim sirişkim saçdı kanı
Silüp âhîr yed-i şabr ile anı
- 189 Du^câyı kıldım evrâd aña dilde
Teni bî-cân idince cây-ı gülde
- 190 Pes andan bî-tevaqquf cân u dilden
Tutup biñ zâr birle Hakkâ yüz ben
- 191 Dedim ey herkese kâm iden ihsân
Baña kıl nazm u neşri eyle âsân
- 192 Ki idüp bu kıssa-i az demde itmâm
Koyup aña cihânda Mihr ü Meh nâm
- 193 Nizâmî-veş uram hamseye pençe
İrem mevt irmedin bende o gence

* Başlık Ö de yok

^{192a} idüb bu kıssa-i: idüb kıssa-i Ö

^{193a} Nizâmîves: Nizâmves Ö

Saîa bu nazıma bâ'îş olanı ben
Çü beyân eyledüm bi'avn-ı ilâh

Güş kıl k'oldı bu iki mışrâ^c
Ma'la^c-ı dâsitân-ı Mihr ü Mâh

- 194 Gel ey sâzende-i bezm-i ma'habbet
Urup el sâz-ı 'aşkı yine depret
- 195 Şu resme sâz-ı 'aşka itdür efgân
İşidüp Zühre kıalsun deng ü hayrân
- 196 Urup 'aşk ehli def-veş gögsüne çeng
Gelüp cüş u hurûşa itsün âheng
- 197 Gehî 'uşşâk ile seyr it hicâzî
Gehî ırgür 'ırâka söz u sâzı
- 198 Oku ki meşnevî garrâ vü fâyıq
Ki inşâ it ğazel hâle mu'âbık
- 199 Cihân bezminde gerçi sâz çokdur
Erişür sâz-ı 'aşka lîki yokdur
- 200 Olup söz ile sâz-ı 'aşka dem-sâz
Ma'habbet perdesinden kıl serâğâz
- 201 Hilâl adlu meger var idi bir şâh
Göge ırgürmişidi çetr ü hargâh
- 202 Hilâl-i devleti bedr olmuş idi
Cihâna nûr-ı 'adli tölmiş idi
- 203 Güneş reşk iyler idi rif'atine
Hâsed Mirrih iderdi heybetine

^{201b} ırgürmişidi:Ergörmüşidi Ö; hargâh: hargâh Ö

- 204 Kaçan bezm olsa cām-f Cem tutardı
Kaçan rezm olsa Rüstemler o derdi
- 205 Turmazdı öñine biñde bir er
Tağıtmuşdı yaluñuz nice ʿasker
- 206 Ne şāha naʿt-i rezm içre süre at
Kılurdu turduğı yerde anı māt
- 207 Nazıri yoğ idi ʿaşrında anuñ
Güzide pehlivānydı cihānuñ
- 208 Alup hūdşīd-veş destine şemşīr
Diyār-ı Çīne hükim itmişdi ol şīr
- 209 Sevüp Çīnūñ hevāsın ol civān balıt
İdindi şehir-i Çīni kendüye taht
- 210 Meger kim aña ol Vehhāb u Yezdān
Bağıslamışdı luţfundan bir oğlan
- 211 Güneş-ţalʿat kamer-manzar perī-ḥadd
Melek-sīmā vü sīmīn ber sehī-ḳadd
- 212 Yüzi cennet tuduğı āb-ı kevşer
Özi hūrī boyı tūbāya hem-ser
- 213 Hilāl ebrūsı ḥüsni gün ḥadi mäh
Dehānı zerre-i nāçiz adı Mäh
- 214 Gülüp açılmağa gangīn gönüller
Açılmış bāğ-ı ḥüsni içre güller
- 215 Hilāl itmişdi reşk-i ḥüsni mähı
Kevni ḳalmışdı mihri ḥāk-rāhı

^{211a} perī-ḥad: perī-ḥad İ

- 216 Cemâli gülşenin kim itse seyrân
Görinmezdi gözine bâğ-ı Rıdvân
- 217 Güneş kim rüşen iyler çarh otağın
Yağar şem'î cemâlinden çerâğın
- 218 Çıkarup hüsni Yûsuf gibi nâmı
Kul itmişdi serâser hâş u 'âmı
- 219 Kime gösterse ańsız ol perî rû
Ańup ağızın kalurdu ańa karşı
- 220 Nazar kim itse ol hürî yüzine
Ferişteler görünmezdi gözine
- 221 Görenler dirler ol şâhib cemâli
Ki hüsniyyâtınıñ vardur kemâli
- 222 Bu kim zülfi cemâlinde yazar cîm
Lebinden şorar iseñ halka-i mîm
- 223 Kemân ebrûları cân-keşdür anuñ
Gözidür fitnesi âhîr zamânuñ
- 224 Çü yoğdur vaşf-ı hüsnine nihâyet
Beyân it kim neye vardı hikâyet
- Şeh-i Çinîn yüzi gün zerre dehân
Verdigidür Meh için yüz oğlan**
- 225 Hilâl ol Mâha virmişdi yüz oğlan
Ki yüzi her birinün şems-i tabân

- 226 Ederse ande seyr ol m h-ı ruhs r
Olurlardı yanınca bile seyy r
- 227 amusı erguv n-add   semenber
Lebi onca  iz rı verd-i amer
- 228 Bularla ol meh-i hürşid-alat
Kılurdu  h seyr    h Şolbet
- 229 Egerçi  rdeh saleydi ol m h
Keserdi İiki S m   R steme r h
- 230 Olup ol kuvveteyne arra geh  h
Bularsızsayd u seyr iyledi ol m h
- 231 Bu fiinden olup M hi n haberd r
Hil l olmuşdı am-Çin   dil efk r
- 232 Egerçi Ő kir idi hier işinden
M kedderdi veli bu c nbiŐinden
- N geh n  Őret iderken Şeh-i Çin
Geldigidür a na bbir peyk-i hazin**
- 233 Meger bir Őub -dem kim c m-ı gerd n
olup hamr-ı Őafa olmuşdı mey- n
- 234 Eline c m alup hürşid-i t b n
Düşüp h k içre mest olmuşdı alt n
- 235 Görüp mihr n o Őevkin onca-i b g
Eline  l gibi almuŐdı ayag

226b Olurlardı yanınca bile:Olurlardı bile yanınca İ
227b verd   amer: verd-i amer  

- 236 Ne ğonca bel űüküfe varsa kande
Mey-i jâle içüp kılmıűdı ħande
- 237 Hilâl ol űubĥ-dem ğün gibi tırdı
Düzetdi bezm-i Cem câma el urdı
- 238 űarâb-ı ħoű-ğüvârı nüş iderken
űadâ-yı ceng ü nâyı ğüş iderken
- 239 İrüp ta^cil ile bir peyk-i çâlâk
Ruĥını űâĥ öñinde eyleyüp ħâk
- 240 Dedi döndükce buña câm-ı eflâk
Mey-i űadî içüp olğıl ferâĥ-nâk
- 241 Sa^câdet hemdemüñ devlet zâĥirüñ
Ĥudâ olsun hemiűe dest-ğirüñ
- 242 Ne űeh kim pâyine urmaz senüñ ser
Anuñ başına efsâr olsun efser
- 243 Selâm idüp saña ey űâĥ-ı devrân
Ĥitâ sultânı ya^cni kim Ĥoten ħân
- 244 Dedi ben ol űehüñ ħâk-i deriyem
Eűiği bendesinüñ çâkeriyem
- 245 Olup ğâlib aña a^cdâ-yı bed-kâr
Ĥilubdur küll cihâmı başına dar
- 246 Ĥapuñdur çünki kân-ı luĥf u iĥsân
Eűiğüñden umar derdine dermân
- űeh-i Çin eyleyüben terk-i bezm**
Âlet-i rezmedür itdüği ^cazm*

*Baűlık Ö de yok

- 247 Çün ol peyki şeh-i ÇİN gūş kıldı
İçinden bahır-ı şefkat cūş kıldı
- 248 Koyup bezmi hemāndem ağdı tahta
Derildi baht ulular rüz-ı bahta
- 249 Buyurdi açdılar gencine vü zer
Şaçup altun gümüş cem^c itdi asker
- 250 Şu resme gördi rezim için yarağı
Ki ÇİNin tıoldı asker deşt ü tağı
- 251 Görüp böyle müheyyā ceysini şah
Hemān emretti göçdi çetr u hārgāh

Şeh-i ÇİN Māhı da^cvet itdigidür

Aña pend u naşihat itdigidür

- 252 Hilāle çün muqarrer oldı rişlet
Çağırdı yanına ol Māhı halvet
- 253 Dedi ey adı Māhım hüsni māhım
Şehāb-ı cānda kevn gibi penāhım
- 254 Bugün eflāk-i hüsniñ māhı sensin
Güzellik kişverinin şahı sensin
- 255 Kiçi yaşuñ veli aklıñ uludur
Özüñ dürci zekā-i dürr töludur
- 256 Diyār-ı Çİni ey kân-ı firāset
Gelince ben gazādan kıl hırāset

249a gencine vü zer: gencine-i zerl

250b deşt ü dağı: deşt-i dağı Ö

251b çetr u hārgāl: çetr u hergāh Ö

- 257 Saña İiki kılurven İki üç pend
Ki her birisi maqbül-i ħired-mend
- 258 Budur evvelki pendüm saña ey Mâh
Re'âyaya ri'âyet eyle her gâh
- 259 Bulardan ger birine şorsa kişi
Diye kim kemlige eylikdür işi
- 260 İkinci dürr-i pendüm idincek gûş
Yaraşur eylesen gûşunda mengûş
- 261 Dilerseñ devletün çeşmini dâyim
Yumup açınca göz olmaya nâyim
- 262 'Adâlet fi'li dâyim bî-şek olsun
Dilünde her nefes endişeñ olsun
- 263 Üçünci bu ki şehbâz-ı dilün ger
Çekinüp şayd için açsa kaçan per
- 264 Aña ol ârzûyı eyleme kayd
Çıkup eţraf-ı Çine kıl biraz şayd
- 265 Gerek şayd u şikâr eyle gerek seyr
Sipâhuñ birle 'azm it eyleme ğayr
- 266 Muĥaşşal gün gibi ey mâh-tâbân
Yaluñuz eyleme eţrafı seyrân

Hilâl öninde Meh-i kâmbîn

Du'â itdigidür öpüben zemîn

264a eyleme: eylemese İ
266b eţralı: eţraf Ö

- 267 Hilâl önünde kalkup yer öpüp Mâh
Didi günden günin yeg itsün Allah
- 268 Öñüñce Mihr ü Mâh olsun şulağun
Yücelsin çarlı-ı gerdünden otağun
- 269 Yanuñca ceş-i devlet ʿasker olsun
Öñince peyk-i nuşret rehber olsun
- 270 Naşihatlar ki virdün ʿayn-ı hağdur
Ki bir harfi alana biñ sebağdur
- 271 Senün çün kim kapuñda çâkerim ben
Ne kim emreylesen fermân-berim ben

Elvedâ eyleyüben Mâha Hilâl

ʿAzm-i râh itdigidür bād mişâl

- 272 Hilâl ol kavlı-ı tayyibi eyleyüp güş
Meh-i tahsîn idüp kıldı der-âgüş
- 273 Vedâ^c idüp hemân ol mehlikâya
Süvâr oldı turup bir bād-pâya
- 274 Düzüp şaff u alayın husrevâne
Hemândem oldı devletle revâne
- 275 Hilâli gönderi bir iki menzil
Bile yanınca Mâh olmuşdı râhil
- 276 Vedâ^c idüp Hilâl ol Mâhı tekrâr
Yöneldi yola sür^catle güneş-vâr

269a Yanuñca: Yanınca İ

274a şaff u alayın: şaff-ı alayın İ

**Gün gibi şehre Mehin irdigidür
Nür-ı 'adliyle şeref virdigidür**

- 277 Çün ayrıldı pederden ol yüzi mäh
Buyurdu şehri-i Çine tutdılar räh
- 278 İkinci gün sa'âadette şehir-gäh
Gün ile bile toğdı şehre ol mäh
- 279 Giçüp çün tahta devletle oturdu
Re'âyâdan nice bid'at götürdü
- 280 Dün ü gün 'adle oldu şöyle mâ'ıl
Didürdü kendüsine şâh-ı 'âdil
- 281 Şü resme kıldı 'âdl ol mäh şehre
Ki toğdı 'adli nâmı il ü şehre
- 282 Cülûsından tamâm olunca bir ay
Faķırûn şehrin itdi cüd heb bây
- 283 Bu az müddetde çok eylük itdi
'Atâsından daħi yeg beglik itdi

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

**Bir nice ruhları hürşidle mäh
Şohbet ü 'işret iderken nâgäh**

**İçlerinden birine câm-ı mevt
Şunulup olduğdur anuñ fevt***

277b tutdılar: tutalar İ

278a ikinci gün sa'âadette: ikinci sa'âadette İ

280b Dedürdü: Dedirdi İ

282b şehrin: şerrin Ö

* Beyit Ö de yok.

- 284 Bu zâg-ı şâm açup bir dem meger bâl
İdübdi beyze-i hürşide derbâl
- 285 O dem hürşid-veş mâh-ı şeb-ârâ
Toğup kılmışdı şâmı rûz-âsâ
- 286 Açup bād-ı bahârı sünbül-i ter
Meşâmm-ı şâmı kılmışdı mu'atтар
- 287 Zemîni eyle zeyn itmişdi ezhâr
Nitekim âsmân-ı necm-i seyyâr
- 288 Kırup dahhâk-ı gül meclis çemende
Elinde cām-ı Cem iylerdi hānde
- 289 Meger şehir içre vardı bir çemen-zâr
Hilâl itdürmiş idi çâr dīvâr
- 290 Yöresi çeşme vü âb-ı revâne
Çemen ortası havz-ı husrevâne
- 291 Aña virmişdi ezhâr ile zînet
Gören âdem şanurdu şahn-ı cennet
- 292 Meger ol mâh-ı hürşid-i cihân-baht
Kamet-tâc u zuhal-rif'at felek-taht
- 293 Bir iki lāle ruhsâr ile halvet
Kılurdu ol çemende 'ayş u 'işret
- 294 Başında husrevâne tâc-i zerrîn
Elinde hamr ile bir cām-ı sîmîn

284b hürşid: hürşidi İ

290a Yöresi çeşme vü âb-ı revâne: Yuvası çeşme-i âb-ı revâne

294a tâc-i zerrîn: tâc üzerrîn İ

294b ile bir cām-ı sîmîn: ile pür cām-ı sîmîn

- 295 Bu ğonca lebleriyle ol gül endām
Tutarken ol çemende lāle-veş cām
- 296 Birine ansuz ol dildārlardan
Semen sīmā vü gül ruhsārlardan
- 297 Ki ol māhuñ beġāyet hemdemiydi
Harīm-i hāşinuñ ki maħremiydi
- 298 Ele zerrīn kadeh gibi alup cām
Ayaġ üzre tūrurken ol gül-endām
- 299 Ecel cāmını şundi aña devrān
İçüp pes çār-nā-çār oldu bī-cān
- 300 °Aceb midür ki her kim eylese nūş
Kātur tā hāşr olunca mest ü bī-hūş
- 301 Uluya kiçiye baķmaz bu sākī
Şunar bezm-i fenāda cām-ı bākī
- 302 Bu meyden şunmadın mey sākī-i merg
İy meşreb kılur kem fi^clini terk
- 303 Görüp ol ğonca- leb bu hālī ol dem
Güline nergisinden şaçdı şebnem
- 304 Kimi güldürdi bir dem iş bu dünyā
Ki ağlatmadı bīñ kez bülbül-āsā
- 305 Mey-i şādī ne cāna şundi gerdün
Ki zahm-ı ğam dilin kılmadı pür hūn

296b Semen sīmā: Semen sā Ö

301a baķmaz: baķar Ö

302b İy: İy İ

306 Budur dāyim bu bezm-i dehrūn işi
Biledür ʿayş u'nūşi birle nīşi

307 Bu bāğ içinde bī-ğam ādem olmaz
Dikensiz gül elemsiz ādem olmaz

**Māh-ı girye ideriken bī-reyb
Sem'ine irdigidür hātif-i ğayb***

308 Kılurken ʿayn-ı çeşmin çeşme ol māh
İrişdi bir nidā sem'ine nāgāh

309 Didi pür ğuşşadur gerçi bu kışşa
Velī şanma tehī var bunda hışşe

310 Budur hışşe alup ʿibret bu işden
Yuyasın çeşme-i humdan elin sen

311 Bu kavlı-i ğaybı meh çün ğuş kıldı
İçinden āb-ı tevbe cūş kıldı

312 İdüp ol āb-ı tevbeyle dilūn pāk
Meyūn elden ayāğın itdi ber hāk

313 Vüzū^c idüp o dem kıldı ʿişāyı
Dönüp Hākka kodı bātıl hevāyı

314 Şekāvetden müberrā olsa tıynet
Saʿādetden taķazā-yı cibillet

307b ādem: ālem İ

* İder İken: İderken Ö

312b elden: elinden Ö

314b Saʿādetden: Saʿādetdür İ

**Seyri içre Meh iderken seyran
Girdigidür düşine Fahr-ı cihân**

- 315 Çü yüz mihr ile terk itdi bezmi
Sarây-ı mağribe pes kıldı ^cazmi
- 316 Öñince yel mûimu olmuşdı âhu
Ter iylerdi sirişki hâk-i râhı
- 317 Ezelden böyledür dehr içre âyın
Kişi geh hurrem olur gâhı ğangın
- 318 İrüp çün kaçırına girdi ol ahter
Tolandı şanasın hürşid-i hâver
- 319 Vüzü^c idüp yine tekrâr ol hür
Cemâlin iyledi نور علی نور
- 320 Çıqup kaçırından ol dem ol dilârâ
Serâyı mescidine girdi tenhâ
- 321 Gelürken ol dağlı şem^ci çü gördi
Ser-â-ser mûmlar ayag üzre tırdu
- 322 Geçüp mihrâbâ ol nür-ı ilâhı
Güzellik çarhınıñ mihriyle mâhı
- 323 İki rek^cat kırup hâcet namâzı
Hudâya yüz tıutup itdi niyâzı
- 324 Didi ey kâğı-yi envâ^c-ı hâcât
Şañadur cân u dilden her münâcât

^{315b} mağribe: mağribine İ

^{317b} gâhı: gâhı İ

^{320b} Serâyı: Serây Ö

- 325 Kāmu ʿābidlerüñ maʿbūdı sensin
Kāmu sācidlerüñ mescūdı sensin
- 326 Kāpuñdan her mürīd alur murādı
Olur luṭfuñ nice gümrāha hādī
- 327 Bu az ʿömr içre ey ḡaffār-ı ʿālem
Çoḡ oldum duḡter-i rez birle hem-dem
- 328 Benim bu cürmümi ʿafv it ilāhī
Ki sensin ʿafv iden cümle günāhı
- 329 Diyüp saçdı güle nergisden anı
Yolup sünbüllerin koydı türābı
- 330 Şaçarken nergisinden güllere āb
Gözin ol lāle ḡaddin baḡladı ḡvāb
- 331 Girüp ol ḡonca leb baḡ-ı mişāle
Dererken ḡāh verd ü ḡāh lāle
- 332 Kāmer-veş ṭoḡdı mihr-i-çarḡ-ı devlet
Ki yaʿnī ol meli-i burc-ı risālet
- 333 Güneş rüyın anıñ meli çünki gördi
Yüzini sāye-veş pāyine sürdi
- 334 Didi ey ehl-i ʿiṣyāña nigehbān
Bu ben bīmār-ı cürme eyle dermān
- 335 Mübārek aḡzın açdı çünki ol şāh
Didi yüz luṭf ile Māha ki ey Māh
- 336 Saña ben iki nesne idem irşād
Ki her biri kıla ḡangīn dilüñ şād

^{331b} Dererken ḡāh verd ü ḡāh lāle: Dererken ḡāhī vü ḡāhī lāle Ö

- 337 Beri bu cürm-i 'ișyānuñ ne kim var
Beşâret kim kamu 'afv itdi Ğaffâr
- 338 İkinci mäh-rü yāruñ ki eflāk
İdüp bî-nür kıldı menzilin hāk
- 339 Saña yār ola bir mihr ü hādî mihr
Dehānı zerre-i nâçiz adı Mihr
- 340 Bu āhū çeşmi şaydi likt ey Mäh
Vesîle şayd olser olgıl āgāh
- 341 Diyüp oldı revāne Fahr-ı 'ālem
Habīb-i ekrem-i evlād-ı ādem
- 342 Biraz geh uyhuya kändöl şeker leb
Pes açdı gözlerin mänend-i kevkeb
- 343 Görür mihrüñ o meh-rü nür-ı mihri
Dilüñ tolmış tamām arz u sipihri
- 344 Didi bu ki vesîle şayd olur çün
Revādur pîşim olsa şayd her gün
- 345 Toğmca tâ gün andan şoñra ol şeb
Gözün yummadı Meh mänend-i kevkeb
- 346 Gehi kıldı namāz u itdi tevhid
Gehi kıldı niyāz ü itdi tahmîd

Şayd iderken Meh-i hürşid-likā
'Asākır ne dürür oldığı cüdā*

*Başlık Ö de yok

- 347 Çü bāz-ı subhūñ oldı bāli bī-ķayd
İrüp zāğnı şāmuñ iyledi şayd
- 348 Velī pāyinde altun çıngırağı
Şu^cai rūşen itdi deşt ü tağı
- 349 Tırup ol şubhı-dem hūrşİd-veş māh
Binüp bir esbe tutdı şayd içün rāh
- 350 Güneş gibi çün ol ferhunde tālī^c
Sarāy-ı maşnıķından oldı lāmī^c
- 351 Öñince bağlayup şaf ehl-i dīvān
Yüridiler yanınca ol yüz oğlan
- 352 Bu āyin ü bu tertīb ile ol Māh
Güneş-veş toğdı tağlara seher-gālī
- 353 Hemān şāhın baķışlılarla çün bāz
O ķara gözli itdi şayda āğāz
- 354 Gehī şehbāzdan ref^c eyleyüp ķayd
Nice kebg ü kebūter iyledi şayd
- 355 Sürüp seyrāne esbin gāhī ol mīr
Nice bebr ü pelengı itdi tehcīr
- 356 Bu nev^ce şayd iderken ol yüzi māh
Bir āhū uğradı öñine nāgāh
- 357 Sürüp ardınca anuñ esb-i tāzī
Aşurdı aña nice tağ u yāzī

347b şāmuñ: şeng Ö

350b lāmī^c: tālī^c İ

358 Şikâr idince ol âhûyî ol şîr
Uyardı şem'în encüm gökde yer yer

359 Dönüp geldüğü semte bulmayup çâh
O şeb tağ içre aḥşamladı ol Mâh

Mâh giderken güneş-âsâ tenhâ

Gâhi Pervîni durer itdüğü câ

360 Seher yüz şevk ile İskender-i Çîn
Çün aşdı çarḥa bir âyîne zerrîn

361 Olup 'aksi şu'âna cihân ğark
Rehî oldı çünki ğayr-ı râhdan fark

362 Seher-gehden oturup gün gibi ol Mâh
Şanup geldüğü semte tutdı bir râh

363 Bunı bilmez velî ol mâh-tâbân
Ne şûret gösterir mir'ât-ı devrân

364 Bir iki gün gözine gelmeyüp hû'âb
Revân oldı kühsâr içre çün âb

365 Üçünci dün irişdükde seher-gâh
İrer bir sebze-zâra râhı nâgâh

366 Görür bir sebze kim eṭrâfı gülşen
Felekler sebze-zârı gibi rüşen

367 Görinen ol çemende yer yer ezhâr
Şanasın gök yüzinde necm-i seyyâr

^{359a} geldüğü: geldığı Ö

- 368 Yapup ol sebze de bir köşk-i ʿalî
Aña gülşenden itmişler hevâyı
- 369 Görüp meh ol maḳām-ı dil-güşâyı
Begendi ḳatı cāndan ol ārâyı
- 370 Hemān ol māh-rū esbinden indi
Şalup atın göge ol köşke bindi
- 371 İderken seyr eṭrāfın o mehrū
Gözi āhūların bend itdi uyḫu
- 372 Şeh itdi çūn burada istirāḫat
Göründi ceşşine n'oldı ḫikāyet

**Ceyşi şayd ile Māhı gördigidür
Ṭağa ardınca bile sürdigidür**

- 373 Görür ʿasker kim ol ferḫunde aḫter
Ki yaʿnî ol meh-i ḫürşîd-manzar
- 374 Bir āhūnuñ sürüp ardınca çūn şîr
Gider illâ ki biñ yaydan nite tîr
- 375 Ṭolununca gözinden anlaruñ Māh
Bir ulu ṭağa irgürdi varup rāh
- 376 İrince ḫāşılı ol ṭağa ʿasker
Ṭolundı mihr ü ṭoğdı māh-ı enver

369a Görüp meh ol : Görüb ol Ö

371b uyḫu: uyḫun Ö

374b illâ: eyle ki İ

**Subh dek ʿasker-i Meh mişl-i sühâ
Gözlerin yummadığıdur kaṭʿâ**

- 377 Felek güm kıldı çünkim şâh-ı Çini
Yüridi ʿaskeri şahuñ zemîni
- 378 Şeh irde gördi ʿasker kām u nākām
Odun kıldılar ol arada ārām
- 379 Toğınca gün Mmehüñ fikriyle ol şeb
Birisi yummadı göz mişl-i kevkeb

**Bulmayup şehlerini ʿasker-i Çin
Şehre döndükleridür zâr u hazîn**

- 380 Toğup mihr-i cihân-ârâ şehir-gâhı
Çü tutdı cânib-i mehden yaña râh
- 381 O dem hürşîd-âsâ ʿasker-i Çin
Kamu Mehden yaña reh tutdı gam-gîn
- 382 Tağılup tağ u taşâ bunca biñ er
Bir iki gün o Mâhı istediler
- 383 Velî her rûz u rüşen mâhdan dūr
Görindi gözlerine şâm-ı deycūr
- 384 Görürler bulmağa yoq Mâhı imkân
Dönerler şehir-i Çine zâr u giryân
- 385 Perişân ü müşevveş çünki ʿasker
Gelüp bî-mâh şehre girdi yer yer

Başlık a sühâ: şehâ î
377b ʿaskerî: - î
380a mihr-i: mihr ü Ö
380b cânib-i: cânibi Ö

- 386 Görüp anları bî-meh halk-ı şehriñ
Şeb oldı gözlerine rüzî dehrüñ
- 387 Kime şunsa bu devrân cām-ı vuşlat
İçirür döne döne zehr-i firķat
- 388 Ne yirde olsa cem'iyet bu devrân
İşi kılmak durur anuñ perişân
- 389 Demiş zevķin süren devr-i zamānuñ
Vişâli hicrine degmez cihānuñ

**Kendinüñ 'askeridür şanup Mâh
Ceys-i Pervîne sürdigidür râh**

- 390 Felek her kime vermek istese genc
Havâle iyler evvelden aña renc
- 391 Yedürmez kimseye balın belâsız
Kıomaz gencinesini ejdehâsız
- 392 Bu gülzâruñ güli bî-hâr olmaz
Bulunmaz bir hezârî zâr olmaz
- 393 Gülün ger olmasa hâr-ı belâsı
Bilinmezdi anuñ ķadr u şafâsı
- 394 İden hârı belâsına taķammül
Bu gülşenden kıopardı Meh gibi gül
- 395 Gör imdi vaşlına irince Mihrüñ
Ne yüzden çekdi meh cevriñ sipihriñ

386a halkı: halk-ı l

386b rüzî: rüz l

Başlık a 'askeridür: 'askerini l

- 396 O köşk üzre uyurken ol gün ol Mâh
Süheyl urup uyardı rahşî nâgâh
- 397 Çün açdı nergisin ol lâle ruhsâr
Görür askerle dolmuş semt-i kulhsâr
- 398 Şanup ol ceysi kendi askerin Mâh
Binüp esbine tutdı yana râh
- 399 Meger varıdı ol arada bir şehir
Dökerdi iki yanın sürenüñ balır
- 400 Taşı cennet mi&ali bâğ u büstân
İçi pür kaşr-ı hûb u hür u gilmân
- 401 Güneş gibi virürdi şu'le sūrî
Alurdi pertevinden mâh nūrî
- 402 Zafer bulmanağa Ye'cüc ü a'dâ
Hişârı pek Sikender sedd-i âsâ
- 403 O şehrüñ derler idi nâmma Mâh
Aña mîr idi Pervîn adlu bir şâh
- 404 Dağı var idi üç yüz şehri maşşūr
Ki her birinüñ içi taşı ma'cūr
- 405 Tutincek şayd için bir semte râhı
Çıkardı bilesince biñ sipâhî
- 406 Kaçan cem' itse darb u harb için er
İrirdi bir iki yüz biñe asker

402a Ye'cüc ü: Me'cüc i a'dâ î

404b taşı: taş Ö

405a Tutincek: tuticak İ

- 407 Olup küfre muşırır lîkin ol aılmak
Şanurdi haqqı bātıl bātılı Hāk
- 408 Gelüp cānna key dilkeş bu şahrā
Ol itmışdi o köşki anda peydā
- 409 Bu semte şayd için itdükçe ʿazmı
Gelüp iylerdi ol köşk üzre bezmi
- 410 Meger ol gün yine Pervin nāgāh
Bu semte tutmuşdı şayd için rāh
- 411 Şikār u şayd u seyr idüp hezārān
Yine ol köşke yüz tutmuşdı şādān
- 412 Gelürken köşkine Pervin nāgāh
Güneş-veş qarşusundan toğdı ol Māh
- 413 Nazar itdükde Pervini bed-ahter
Görür kim ol meh-i hürşid-manzar
- 414 Güneş şüret veli heybetde Mirriş
Biner bir esbe sîmîn naʿl ü zer mîlî
- 415 Alup destine nîze qāhirāne
Taķınmış tîğ ü tîrin Rüstemāne
- 416 Kõmuş farkına bir şāhāne tacı
Ki degeriydi iqlimün haracı
- 417 Bu āyin ü bu tertîbile ol hîn
Göricek Māhı hayrān qaldı Pervîn
- 418 Biraz k'ol Māhı Pervîn itdi seyrān
Hiṭāb itdi dönüp ceysine ol ān

^{407a} küfre muşırır: küfr-i muşırır İ

- 419 Dedi kimdür görüñ bu mâh-ruhsâr
Ne yerce 'azm ider ol necm-i seyyâr
- 420 İşitdiler çün andan bu maķali
O dem ol emre idüp imtişali
- 421 Çeriden ayrılup kırķ elli âdem
Mehüñ üstine yüz tutdılar ol dem
- 422 İrüp yıl gibi ol serv-i revâne
Didiler aña ey şâh-ı yegâne
- 423 Cemâlünden umar ay ü güneş fer
Ne burcuñ necmişin ey mâh-peyker
- 424 Bu ceyšüñ mîri ya'ni řâh-ı Pervîn
Kim oldığın şorar ey Husrev-âyîn
- Cenk iderken meh-i hürşid-liķâ
Kıldığıdur atı ayağı haķâ**
- 425 Çün ol iķlîm-i hüsñüñ pâdişâhı
Güzellik çarhınuñ mihriyle mâhı
- 426 İşitdi çün bulardan böyle güftâr
Ne yüzden toğdı gör ol mâh-ruhsâr
- 427 Didi ibni şeh-i Çânem adım mâh
Düşüp ceyšümden ayru hikmeti'llah
- 428 Nice kühsâr aşüb Mihr ü Meh-âyîn
Bu dem irdüm size ey ceyš-i Pervîn

^{423a} ay ü güneş: ay güneş Ö

- 429 Bugün Pervîn elünden kurtarur ser
Olursa baña şehr-i Çine rehber
- 430 Bu kavli çün bular Mehden işitdi
Biri tiz anlaruñ Pervine yetdi
- 431 Ne kim Meh evvel ahir didi bir bir
Kamusın iyledi Pervine takrîr
- 432 Bu naqli dinleyüp Pervîn-i kafir
Gelüp hışma okıdı küfri ezber
- 433 O hışmile hemân Pervîn-i bî-dîn
Meh üzre sürdi asker birle pür kîn
- 434 Hemân Meh dahî ol dem kâhirâne
Çeküp tigin yürüdi Rüstemâne
- 435 Çün oldı asker Pervine dâhil
Şan ol gün yire Mirrîlî oldı nâzil
- 436 Kaçıyup kangısına ursa şemşîr
İki bölardı bir çarb ile ol mîr
- 437 Kime tîr itse pertâb ol kaşı yâ
Geçerdi bağrına diyince ol hây
- 438 İrüp hışmile ursa her kime gürz
İderdi sürme olsa küh-i Elburz
- 439 Ne şahşa nîzesin itse havâle
Kılurdu mevt aşın aña nevâle
- 440 Kemendin kime pertâb itse ol şîr
Kılurdu dîv olursa anı nahçîr

432b küfri: küfrî

- 441 Bu tarzile o gün az demde ol hân
Çoğnuñ iyledi cismini bî-cân
- 442 Bu nev'e cenk iderken ol yüzi mâh
Kazâ-yı âasmânî irdi nâgâh
- 443 Yıkıldı sürçüp at ol kıdd-i şimşâd
Düşürdi şanasın gül yaprağın bād
- 444 Dirüp kendin turunca ceş-i külfâr
Düşüp üstine kıldılar giriftâr
- 445 Çü döndi kām- Pervîn üzre gerdün
Getürdiler önine mâhı tutkun
- 446 Tutulmuş gördi çün Pervîn mâhî
Hemân askerle tutdı şehre râhî
- 447 İrince şehre Pervîn-i bed-ahter
Tolundu mihr ü toğdı mâh enver

**Emr-i Pervîn ile sihr-i cellād
Tığ alup destine çü şems-i münîr**

**Ömri yayını yasama kâşına
Sürdigidür meh üstine çün tîr**

- 448 Eger var ise sende 'akl u dâniş
Bilenden bilmesen bu kârî dâniş
- 449 Her işi kılmadın fikret önünde
Nedâmet çekmeyim derseñ soñunda

447 b enver:ahter i
Başlık b şems-i münîr: şem'e-i münîr i

- 450 Cihānda şol ki ʿaql ıssı kişidür
Bu kârı pîşe idinmek işidür
- 451 Seher geh çünki bu cellād-ı eflāk
Meh üzre çekdi tîg-i mihri bî-pāk
- 452 Görüp destinde tîg-i mihri nāgāh
Kıatı çaldırdı ol dem beñzini māh
- 453 O gün mehden turup ālmağıçün kîn
Siyāset tahtına oturdı Pervîn
- 454 Hemān cellāda emredüp gāzabnāk
Ki tîz ol māhuñ eyle menzilin hāk
- 455 Çeküp cellād o dem bir tîg-i hün-rîz
Meh üzre sürdi kim kanın dōke tîz
- 456 Görüp ol hāli şehriñ halkı nāgāh
Didiler çağrısup Pervîne ey şāh
- 457 Bizi tîguñla evvel eyle ihlāk
Kıl andan soñra māhuñ menzilin hāk
- 458 Bu ün māhı helāk iylerse ger şāh
Olup yarım Hilāl ol işden āgāh
- 459 Gelüp ölmüş bulursa oğlunu ger
Diri bizden ne şeh kıoya ne çaker
- 460 Dañi bizden bilür şeh hōd yek anı
Ki bu kıarnuñdur ol şāhib-kıranı

**Mehi ihlâkdan geçüp Pervîn
Girdigidür tarîkûllaha hazân**

- 461 Çün ol bedbaht u bedâyin-i bîdîn
Ki ya'ni şehri-i mâhuñ şahı Pervîn
- 462 İşıtdi çün bulardan böyle güftâr
Olup bir dürlü dahi hâli nâçâr
- 463 Dönüp itdi vezîrine hitâbı
Bu derde istedi andan cevâbı
- 464 Vezîr anı görrüp fi'l-hâl turdı
Ruħını şah önümde yere sürdi
- 465 Didi şaha cihân turdukça var ol
Serîr-i izzet üzre tâc-dâr ol
- 466 Xuğın etsün seni dâyim muzaffer
Öñüñde düşmenüñ kıalsun muhakkâr
- 467 Tıyup mâhuñ tutulduğın şeh-i Çin
Gelince şehri kendüñ üzre pür-kîn
- 468 Gelür ben bendeñe şahâ bu tedbîr
Okuyup sihri idevüz mâhi teşhîr
- 469 Ki ya'ni mâhdan ref' eyleyüp bend
Virevüz aña şehri ü hil'at u kend
- 470 İdüp dahi ri'âyetler hezârân
Kılavüz bir sarây içinde mihmân
- 471 Pes andan düzevüz bir meclis-i hâş
Ki ola Zühre muṭrib Mâh rakķaş

- 472 Ola çünkim müheyyâ bezm-i şâhî
Varup bir mîr alup gelsün o mâhî
- 473 Gelüp çünkim toğa bezm içre ol mâh
Aña karşı varup iqbâl idüp şâh
- 474 Hezâr i'zâz ü hürmet birle ol an
Yanına alsun anı şâli-ı devrân
- 475 Çekilsün der-^caķab envâ^c-ı ni^cmet
Şunulsun destine mey diyü şerbet
- 476 Tıyup hamr oldıgın içmezse ger Mâh
Kızuñ Mihre bir âdem gönder ey şâh
- 477 Giyüp ol sîm-ten zerrîn kabâlar
Taķınup dürlü halhal-ı mücevher
- 478 Muhaşşal ğark olup nûra güneş-ves
Bırağup nâr-ı Mihri Mâha âteş
- 479 Bu âyinile ol hürşid ruhsâr
Gelüp toğsun o hure üzre güneş-vâr
- 480 Çün ol Mihrüñ göre Meh gün yüzini
Yetüre mişl-i kevkeb kendüzünü
- 481 O dem ol mâh-rü çün Şeyh Şan^cân
Vişâl-i mihr içün terk ide İmân
- 482 Çü yüz mihr ile Meh terk eyleye dîn
Verd Zühre cebîni aña ol hîn
- 483 Hîlâl irdikde bebr ü şîr gibi
Aña ol Mâhı gönder tîr gibi

473b idüb: ide Ö

481a ol: - Ö

- 484 Ger iylerse Hilâlün menzilin hâk
Koma âyine kıl anı da itlâk
- 485 Varandan şehr-i Çine şehriyâr ol
Giçüp taht-ı Hilâle kâim-kâr ol

**Mâha Pervîn giydürüp dîbâ
Bir serây itdigidür aña cā**

- 486 Görüp bu ra'yı ki mergüb Pervîn
Hemân Mâhı idüp itlâk ol hîn
- 487 Virüp hil'at şu deñlü kıldı ihsân
Ki yüz biñde birin şerh itmez insân
- 488 Bu âyîn ile ol gün yüzli mâhî
Alup hürmetle Pervînüñ sipâhî
- 489 İletdiler varup bir hōş sarāya
Ki menzil ola ol gün yüzli ayâ
- 490 Velî ol burc olunca Mâha menzil
İrüp şeb oldu şem'î Mihre hâ'îl

**Qurdurup meclis-i şâhî Pervîn
Şaldıgıdur meh-i ber mîr-i güzin**

- 491 Felek mişbâh-ı mihri kıldı çünkim
Belürdi şem'î mâh-ı çarh-ı encüm

484b anı da: it de Ö
Başlık b serây: serâyıdur Ö
489b ayâ: mâha İ
490a mâha: mâh Ö

- 492 Ne meh şem'ın yakup her necm-i seyyâr
Bezendi bezm-gâh-ı çarh-ı devvâr
- 493 Meger ol meclis içre Hıkmetu'llah
Konuşmadı o şeb Pervînle ol mâh
- 494 Hemân emr itdi ol dÛn içre Pervîn
Bezendi bezm-i şâhî Husrev-âyîn
- 495 Çün evvelden olubdı böyle tedbîr
Hemân Pervîn mâha şaldı bir mîr
- 496 İrüp urdı meh önünde yire yüz
Didi kılsun şehâ Hâk bir günün yüz
- 497 Hudâ düşmenlerüni döst etsün
Saña yavuz şaňanuñ başı gıtsün
- 498 Du'âlar eyleyüp Pervîn bî-had
Okudısen mehi ey Müşterî had
- Ele Pervîn alup cevherî câm
İtdügidür Mehe vâfir ibrâm**
- 499 Çün ol şâha şeh-i ferhunde ahter
Ki ya'ni ol meh-i hürşid-manzar
- 500 İşitdi çünkim andan böyle güftâr
Aña Pervîne varmağ key gelüp 'ar
- 501 Didi böyle cihânda olmadan şağ
Ölüp olsam yeg idi tu' me-i zâğ

493b Konuşmadı: Konuşmuş idi İ; ol: - İ

498 İ de yok.

- 502 Diyüp geçdi bu gönluñden kim ol ân
 7urup tiz eyleye ol şahsi bî-cân
- 503 7uyup irdikde Pervîni bed-a7ter
 Ölince cenk ide ol mâh-peyker
- 504 Bu efkârı iderken ol yûzi mâh
 İrişdi bir nidâ semfine nâgâh
- 505 Didi irmek dilersen vâsl-ı Mihre
 Var ey Meh şabr it âlâm-ı sipihre
- 506 Bu gülzârûñ dikensiz verdi olmaz
 Bulınmaz bir hezârı derdi olmaz
- 507 Bu gülşenden koparmak istiyen gül
 İder hârı belâsına ta7ammül
- 508 Şular kim ola ma7lûba vesâ'il
 Görür ma7bûb olan anları 'âkil
- 509 Bu kavî-i 7aybı Meh gûş iledi çün
 7urup 'azm itdi pes Pervîne ol dñn
- 510 Çü 7oğdı bezm-i Pervîn üzre ol Mâh
 Görenler didi hüsnuñ Bârek Allah
- 511 7urup ikbâl idüp ol mâha Pervîn
 İdindi anı hem zânû o bî-dîn
- 512 Çekildi öñlerine der-'a7ab h'vân
 Gümüş zarf içre kimi kimi altun
- 513 Çü ni'etlerle şofra zeyn olındı
 Gelüp biryân-ı murg ortaya 7ondı

- 514 Mehe kılnağ için Pervîn izzet
Yedürdi kendi desti birle ni'met
- 515 Bu ta'zîmin görüp Pervînün ol mâh
Ta'accüp iyleyüp gülerdi geh gâh
- 516 Sürürından şanup çılıkını Mâhuñ
Tolar kalbi şafa Pervîn şahuñ
- 517 Muhaşşal gördi çün mēhde güler yüz
Dönüp sâkiye Pervîn iyledi göz
- 518 Hemân sâkı-i sîmîn sâ'id ol hîn
Kodı bir bâdeye ortaya zerrîn
- 519 İçi pür mey velî şeş küşe endām
Ki her bir küşede konmuş birer cām
- 520 Kimi fağfūrî anuñ kimi sîmîn
Kimisi cevherî kimisi zerrîn
- 521 Velî ol hamra geçmişlerdi şan'at
Gören bâdî nazar şanurdu şerbet
- 522 Şunup Pervîn alup bir cevherî cām
Dönüp ol mâha kıldı dürlü ikrām
- 523 Didi ey mülk-i hüsnuñ pâdişâhı
Güzellik çarlınuñ mührüyle mâhı
- 524 Bu devr-i çarlı var oldukça var ol
Yerimde şehri-i Mâha şehriyâr ol

514 | de yok

516b | Tolar: Tolardı Ö

518b | zerrîn: derin Ö

522b | ikrām: ibrām Ö

524a | var ol: ol var Ö

- 525 Kim ister kenlüğün bulmasun eylik
Gedâ olsun elünde varsa beglik
- 526 Sañ bu şundığım şerbetdür ey Mâh
Yalan yañlış degildür bilür Allahı
- 527 Bu hîle birle gör Pervîn-i mağhûr
Diler ol mâhı dîninden kıla dür

Hamra meyl etmeyicek mâh-cebîn
Mihredür şaldığı adem-i Pervîn

- 528 Cevâbında der ol kân-i ferâset
Baña şunma şarâbı diyü şerbet
- 529 Ne var alınsa hamruñ reng-i rûyı
Aña şahid degil mi kendi bûyı
- 530 Turur 'aqlum degülem mest ü bî-hüş
Niçün şerbet diyü hamrı idem nüş
- 531 Bu söz şadır olıncağ Mehden ol hîn
Yine gör kim ne yüzden toğdı Pervîn
- 532 Birin çağırdı hidmetkârlardan
Hışâli hûb u hüş güftârlardan
- 533 Didi tîz var benüm ol duğterüme
Güneşden bahtlurağ ahterüme

525a eylik: eylük İ

Başlık a mâh-cebîn: mâh-ı çîn Ö

528a der: - Ö

531a olıncağ: olıcağ Ö

532b hûb u hüş güftârlardan: hûb hüş refârlardan İ

533b bahtlurağ: bahtlurak hem Ö

534 Ki gelsün bunda meh-veş kevkebiyle
Hezârân ʿizz ü nâz u mertebeyle

535 Çün ol kıl bu kelâmı güş itdi
Koyup başı ayak götürdi gıtdi

**Meh görüp mihr-i Zühre-ruhsarı
Oldıgıdur anuñ dil efkârı**

536 Meger bir duhteri vardı adı Mihr
Degildi zerre-i nūr-ı hadı mihr

537 Gül-endām ü sehî kadd ü semen-ber
Lebi gonca ʿizâr verd-i ahımer

538 Kimi silır itse sâhir çeşmi bî-zür
Kılurdu mâh-ı gerdün olsa meshūr

539 Hudâ kılmuşdı hüsnuñ eyle zîbâ
Ki Yūsuf görse olurdu Zelihâ

540 Çıkarup hüsniye Şîrîn gibi ad
Nice Husrevleri kılmuşdı Ferhâd

541 Nazîri yoğ idi maḥbûbelikte
Mişâli hem-çünânı mergûbelikte

542 İrüp ol kavl didi çün ol maḥali
Turup ol emre idüp imtişâli

543 Açup laʿl ü güher gencin ol hür
Taḫmup oldı ol (نور علی نور)

535a ol kıl: ol- Ö
538a Kılm: Kılme Ö

- 544 Geyüp dürli libâsı daği dîbâ
Müretteb iyledi özini zîbâ
- 545 Çü zeyn itdi özin ol serv-i sîmîn
Urındı farkına bir tâc-ı zerrîn
- 546 Bu âyînile ol hürşîd-i lâmi^c
Sarâyı maṭla^cından oldı ṭâli^c
- 547 Ṭoğınca likî burcından ol aḥter
Mehe ^carz iyledi hüsni hâver
- 548 Olup hürşîd-veş ol dem Feraḥsâd
Revân oldı hemân ol serv-i âzâd
- 549 Yürürdi zülfi ^canber şaça şaça
Cemâli bâğı güller aça aça
- 550 İrişdi atası bezmine dulḥter
Şan indi âsumândan yire hâver
- 551 Bırakdı şolbet ehlin hüsni ṭâba
Nazar itdi çü Meh ol âfitâba
- 552 Ki gördi hür manzar bir perî ḥadd
Melek sîmâ vü sîmîn-ber sehî-ḳadd
- 553 Belinde bir kemer zerrîn ü pür-renk
Ki naḳşın görse Mânîler ḳılır denk
- 554 Henüz bâğında olmuş verd-i ḥandân
Yüzinde berḳ urur envâr-ı İmân
- 555 Görüp bu vechile ol dil-sitâmı
Gönülde sevdi biñ cân ile anı

**Göricek mâhiyi Mihr zerre dehân
Ol daği sevdigidür anı hemân**

- 556 Görür duhter daği bir mâh-ruhsâr
O bezmi eylemiş rüşen güneş-vâr
- 557 Egerçi hüsni Yūsuf gibi zİbâ
Velîkin Mısr-ı heybetde Yehüdâ
- 558 Göricek Mâhı böyle Mihr-i Pervîn
O daği aña câşık oldu ol hÎn
- 559 Velî mihrüñ iderken hüsni seyr
Öñine düşdi mâhuñ gördiği seyr
- 560 Didi var ise ol mihr ü durur bu
Eger Mihr ise adı o durur bu

**Mihr için Mehe mihrün Pervîn
Kıldığıdur mey-i küfri telkîn**

- 561 Toğup Mihr itdi çün bezmi münevver
Bu kez gör n'itdi Pervîn-i bed-ahter
- 562 Dönüp Mâha didi ey şah-ı hÛbân
Senüñ olsun bu hüsni iline sultân
- 563 Şu şart ile içüp mey ey güzel hân
Bunuñ mihrî için terk eyle İmân
- 564 Ki şehir-i Mısr-ı hüsni içre bu ahter
İdelden Yūsuf-āsâ arz-ı peyker

- 565 Metâc-ı vaşlma ey mâli-ruhsâr
Bu ayuñ nice yüz biñ müşteri var
- 566 Velî Mihre olurken Mnâh hemser
Degil olmak münâsib ğayr ahter
- 567 Senüñdür Meh bunuñdur mihr adı çün
Revâdur cüft olursa ay ile gün
- 568 Saña bu kâim için ey mâh-ruhsâr
Benim yerden göge dek minnetim var
- 569 Bu hîle birle gör Pervîn-i kâfir
Güni balçığıle setr itmek ister

**Satmayup vaşl-ı Mihre Meh dini
Şıdığdur kelâm-ı Pervîni**

- 570 Cevâbında didi ol şâh-ı câlem
Buña râzî olur mı ki hiç âdem
- 571 Şu kim câklı kemâle hem yâr ola
Değişür mi caceb altını pûla
- 572 Gelürse câm-veş cânım dehâna
İçüp dermân idinmen anı câna
- 573 Derilse sâhir-i câlem buraya
Beni teşhîr idemezler oraya
- 574 Ki zîrâ sevdiğüm malıbüb-ı Hâkdur
Sözi gerçek anuñ hem fi'li hâkdur

568b göge dek: gökden Ö
570b râzî olur mı ki: rızâ olur mı İ
571a kemâle: kemâle hem İ
573b idemezler: idemez Ö

- 575 Anuñ şânıdadur ta^clik-i levlāk
Ki ol olmasa halk olmazdı eflāk
- 576 Anuñ dīni dūrür dīn-i mü²ebbed
Muhammed nāmı vü şer^ci mü²eyyed
- 577 Bu deñlü söyleyüp Mâh oldu hāmūş
Mey-i Mihr itdi līkin anı serhōş

**Kışşadan hişşe ahz iden cāna
Var durur bunda pend-i pīrāne**

- 578 Gel ey her kışşadan hişşe alan yār
Belā-yı küfrle İmāndan haberdār
- 579 Mişāli bunlaruñ gülzāra beñzer
Güli İmāna küfri hāra beñzer
- 580 İden cān bāğına zīnet gülini
Şikār iyledi qudsī bübülini
- 581 Kılan hār ile pūr-dil sebze-zārın
Yabana atıliser anda yārın
- 582 Degildür serseri çün hāl-i ʿālem
Neyi kim ekse anı biçer ādem
- 583 Uyup nefse özine olma ğırre
Mübeddel eyleme hayr işi şerre
- 584 Hayāt-ı ʿömre mağrūr olmağ olmaz
Aķar şudur tayanup turmağ olmaz

Başlık b pīrāne:pīrāye Ö

581a pūr-dil sebze-zārın: bir cāu gül-sitāmı İ

585 Bu pend ü bu naşihat bil ki haqdur
Ki bir harfi alana biñ sebaqdur

586 Burada kıldı çün pend ü naşihat
Neye vardı gel imdi gör ki şöbet

**Sühan-ı Mehden alınup Pervin
Mahbese şaldığıdur anı hazin**

587 Bu na^cti dinleyüp Pervin-i kafir
Okudı kaqiyuben küfr-i ezber

588 Çağırup didi kullarına derhâl
Ne lâyıq ola buña duşter u mâl

589 Sözümi çünki red kıldı bu oğlan
Şalun habse idüp siz bunı ^cüryân

590 İşitdiler çün andan bu maqâli
Turup ol emre idüp imtişâli

591 Çıkardılar gül-endâmın kabâdan
Şanasın gönca açıldı şabâdan

592 Çün itdiler o gün ruhsâr-ı ^cüryân
Bulutdan şanki çıkdı mâh-ı tâbân

593 ^cAziz-i Mısr-ı hüşn iken o hânî
Varup habs itdiler Yüsuf-veş anı

594 Çü habsi ol gazâle itdiler yir
Esed-veş urdılar boynına zencîr

- 595 Çün ol gül-çehre başdı maḥbese pā
Serāser gül-şen oldı zîr ü bālā
- 596 Çü gördi bāğ-ı ḥüsnüñ ehl-i zindān
Açılup oldı hep gül gibi ḥandān
- 597 Gidüp ğam-ğın gönüllerden teraḥlar
Yirine geldi şādî vü feraḥlar
- 598 Feraḥdan her biri unudı bendin
Ne bendin bil ferāmūş itdi kendin
- 599 Şu menzil k'ola ḥürşîd anda peydā
‘Aceb midür Feraḥşād, olsa ol cā
- 600 Şeb içre toğsa māh-i bedr-i pür-nūr
Münevver olur olsa şām-ı deycūr
- 601 Ḥalîl iylerse ger nār içre mesken
Olur ol nār-ı Nemrūd olsa gülşen
- 602 Felek taḥt iken ol meh mişl-i Keyvān
Yerin zindān-ı Pervîn itdi devrān
- 603 Kālem dirken ol āḥū çeşmi naḥcîr
Taḥıldı şîr-veş boynıma zincîr
- 604 Kime bir kām virmek istese devr
Aña çekdürür evvel nice yüz cevır
- 605 Ḥuşūşā k'ola vaşl-ı yār-ı ber-kām
Ola mı çekmeden biñ dürlü ālām

**Fırkat-i Mihr ile Māhuñ kārı
Oldıǵıdur gıce gündüz zārı**

- 606 Ne cāna irse ey dil nār-ı fırkat
Yaķar irmezse küllı āb-ı vuşlat
- 607 Egerçi nār-ı fırkat pūr-belādur
Soñı gül-zār-ı vaşl olsa şafādur
- 608 Mehe çün habs-i Pervın oldı menzil
Pes oldı hāli günden güne müşkil
- 609 Fırak-ı Mihr ile döndi hilāle
İrişdi hūsni hurşid-i zevāle
- 610 Hilāl idince fırkat lıki māhı
İrişdi bahre eşki çarha āhı
- 611 Bu hālet üzre geçdi çünki bir ay
Özin yitürdi çün māh-ı şeb-ārāy
- 612 Bu cevre döymeyüp ol Māh-ı tībān
Diledi ki ala Mihri virüp İmān
- 613 Hiṭāb irdi o dem ki ey Māh şabr it
Bir iki gün daḫi cānuña cebr it
- 614 Gönül kim anda var cānān hevāsı
Olur rūḫum belānuñ mübtelāsı
- 615 Dıv n'ider şavm-ı hicrānuñ ğamma
İrişen ʿıyd-i vaşluñ ʿālemine
- 616 Bu yolda şabr idenler hūb itdi
Muḫıbb iken özin maḫbūb itdi

613a İrdi: irüb İ

- 617 Şular kim ola ma^cşūka vesīle
Sever ^caşık olan anları bile
- 618 Bu ^calem içre bī-ğam ādem olmaz
Belāsuz bal elemsüz ^calem olmaz
- 619 Bu dürr-i pendī Meh çün gūş itdi
Dil ü cān gūşuna mengūş itdi
- 620 Delerdi gerçi ney-veş bağrumı ğam
Velīkin bağlayup bel şabra muhkem
- 621 Tururdi muntazır ol māh-ı tal^cat
Ne gün başına toğa mihir-i devlet

**Mihr-i Zühre-cebīn ü zerre dehān
İtdigidür firāk-ı Mehle fiğān**

- 622 Gel ey bīnende-i cūyende-i ^caşk
Ne söyler diñle bu gūyende-i ^caşk
- 623 Egerçi güft ü gū ^caleinde çokdur
İrer līkin maqāl-i ^caşka yokdur
- 624 Ne dil kim bundan almaz cānı lezzet
Dimez insān aña ehl-i maḥabbet
- 625 Kānu dil ehlinüñ cānāndur ^caşk
Temāşā kıl ne cānlar cāmdur ^caşk
- 626 Göñül kim ^caşkı yokdur şey degildür
Eger biñ cān varsa ḥayy degildür

- 627 İdendür ʿaşkı dāyim çarhı devvār
Kılandur ʿaşk-ı Mihr ü Māhi seyyār
- 628 İrerse ʿaşqdan ger zerreye nūr
Olur ol gün gibi ʿālemde meşhūr
- 629 Dem-i ʿaşk içre geçse kankı cānuñ
Olur dillerde vird aqvāli anuñ
- 630 Kime kim sâhir-i ʿaşk itse efsün
Kılor Leylî olursa anı Mecnün
- 631 Nice Husrevleri ʿaşk itdi Ferhād
Kılop ortada bir Şîrîn lebi ad
- 632 Ne cān kim yok dilinde ʿaşqdan derd
Sözinden lezzet almaz hiç bir ferd
- 633 Dilerseñ ki ola aqvālün dilāvîz
Zarîfî kavlün eyle ʿaşk-âmîz
- 634 Çü mehden oldı hâli bezm-i Pervîn
Hemân dem tırdı mihr-i Zühre-âyîn
- 635 Sarâyna yöneldi bâ-icâzet
Birüm şen derüm pür-kaşâvet
- 636 Taşı gerçi anuñ gül gibi gülşen
İçi lîkin firâk odına külhan
- 637 Çün irdi cennet-i kaşına ol hūr
Göründi ʿayn-i dūzah Mâhdan dūr
- 638 Görüp bu hâli ol dem ol yūzi mâli
Fem açup ağlayup değdi idüp âli

- 639 Eger görse cemâlüm Şeyh Şan^can
İderdi bî-tevaqquf terk-i İmân
- 640 Hezārān āferīn ol Māha taḥsīn
Visālüm çün benim terk etmeyüp dīn
- 641 Olup Yūsuf gibi maḥbūs-ı zindān
Zelīḥa gibi kıldı beni gıryān
- 642 Diyüp itdikce dilden ālı ü vāhı
Göge boyardı çarḫı derdi āhı
- 643 Olup geh nergisinden eşki seylāb
İderdi gülşen-i ḫüsnini sırāb
- 644 Urup geh nār-i firḫat odı cāna
Dilini hem-dem iylerdi fiḡāna
- 645 Hezārān āferīn bir anda ol şīr
Bunuñ gibi ḡazālı kıldı naḫcīr
- 646 Bu ḫālet üzre geçdim çünkim bir ay
Hilāle döndi mihr-i ʿālem-ārāy
- 647 Cemāli gülşeninüñ verdi şoldı
Dili ḡonce-şīfat pejmürde oldı
- 648 Çün oldı ʿaşḡ derdi Mihre ḡālib
Pes olup cān u dilden Māha ṭālib
- 649 Der idi kendüye idüp nidāyı
Eger sende olaydı mihr ol ayı

641^a Yūsuf gıbt: Yūsufleyin Ö
642^b derdi: dödi Ö
645^a şīr: sır Ö
646^a çünkim: - i
648^b cān u:cān i Ö

- 650 Yolında terk idüp cār u teni sen
Kılıp itlāk maḥbesden anı sen
- 651 Öninde şevķile çün şem^c-i pür-nūr
Götürüp barmağ olup küfrden dūr
- 652 Tutarduñ şehir-i Çine rāh anuñla
Olurduñ reşk-i Mihr ü Māh anuñla
- 653 Kābül iyler's olup hemser o mürde
Bulup istedüğünü gökde yerde
- 654 Girüp zerrīn ü sīmīn cāme-ḥvāba
Varup çün Mihr ü Meh bir yerde ḥvāba
- 655 Olup geh la^c-i cān-baḥşile hemdem
İderdüñ anı dil derdine emsem
- 656 Kılıp geh bağ-ı vaşluñda yerin bir
Dererdüñ naḥl-i ḳaddinden anuñ ber
- 657 Muḥaşşal irişüben çün vişāle
Sürerdüñ zevķi ḳatup yağı bala
- 658 Diyüp ol māh-rū-yı Müşterī-baḥt
^cUḫārid-menzilet ü āsmān-taḥt
- 659 Göñülden Mihr ğayrı eyleyüp terk
Ḥalāş-ı Māh için bel bağlayup berk
- 660 Pes oldı dün ü gün eskāra meşğül
Ḥalāş-ı Māha bā²iş kāra meşğül

^{653b} istedüğünü gökde yerde: istedüğü yerde gökde İ

^{657a} irişüben: irüb Ö

^{658b} āsmān-taḥt: āsmān-baḥt Ö

^{660a} dün ü gün: dün gün Ö

- 661 Bu ra'y üzreyken ol gün yüzli dildâr
İrişdi bir nidâ k'ey mâh-ruhsâr
- 662 Eger olmak dilerseñ Mâha vâşıl
Yürî ol menzil-i Pervîne nâzil.
- 663 Egerçi bâğ-ı hüsniñ ol gülidür
Velî sen gonca-laflin bülbülidür
- 664 İricek lîkin ol mehrûya ey hür
Girüp âyinine ol küfrden dūr
- 665 Çü Mihr ol kavî-i gaybı iyledi gūş
Mey-i şevkile oldı mest ü bî-hūş
- 666 Çü geldi şevk cânına bu sözden
Giderdi âhî dilden eşki gözden
- 667 Hemân yüz şevk birle ol güneş rû
Turup 'azm iyledi Pervîne toğru
- 668 Çü Mihr ol şevkile Mâha yöneldi
Gör imdi hâli Pervîniñ ki n'oldı

**Kılmağ için Mehi kâfir Pervîn
İtdigidür kıza Mihre telkîn**

- 669 Kişiden çünki devlet döndere yüz
Hilâfına dürüşür gice gündüz
- 670 Ne tedbîr eylese taqşîri iyler
Murâdı 'aksine tedbîri iyler

661a üzreyken: üzere lken İ

665b bî-hūş: bî-hōş

666b Giderdi âhū gözden eşki dilden Ö

668a mâha yöneldi: mâha göneldi İ

- 682 Bu gün gönlüm göğinde mâh sensin
Sarây-ı vücûdum şehr içre şâh sensin
- 683 Bu dem bir kâim için ben ey gül-endâm
Kıluram sen lebi gönceye ibrâm
- 684 Ki zindâna kadem rence kılasın
Mehi itlâk idüp iczâz idesin
- 685 Velî ol Mâhı itlâk idesin çün
Sarâyûña ilet ol bile dün gün
- 686 Dağı neylerseñ eyle saña destür
Ola dîninden anı idesin dür

**Mihr-i Zühre cebîn şevkiyle
Vardığı demde mâha zindâna
Terk idüp küfri cân ile dilden
Geldigidür öünde imâna**

- 687 Çün ol şehr-i melâhat pâdişâhı
Leâfet çarlımuñ mihriyle mâhı
- 688 Çü Pervînden işitdi böyle güftâr
Ne yüzden toğdı gör ol mâh-ruhsâr
- 689 Açup la'î-i lebin ol dem şadef var
Güherler gösterüp olup dürer-bâr
- 690 Didi ger olsa ol Meh hüsniyle gül
Kılan bâğ-ı cemâlüm içre bülbül

682a Vücûdum: sarây-ı vücûdum İ
683b Kıluram sen lebi: Kılurven sen gibi
685b dün gün: dün ü gün
Başlık b mâha: - Ö

- 691 Ne gül bel Yūsuf-ı Ken^cān ola ger
Kılam himmet iderseñ anı çāker
- 692 Ya hūr-ı zühd içre Şeyh San^cān
Aña terk itdürem ben dīn ü imān
- 693 Muhaşşal^a niyati bir silr ü efsün
Ki ol meşhūr olursa mäh-i gerdün
- 694 Diyüp tırdı hemān ol rüh-ı şānī
O dem kaşırına dilşād itdi cānı
- 695 Çün irdi cennet-i kaşırına mesrūr
Şoyunup taze hülle giydi ol hūr
- 696 Açup hem la^cl ü zer dürcini derhāl
O sīmīn ten taķındı dürlü halhal
- 697 Çü zeyn itdi özin ol mäh-ruhsār
Kodı farķına bir tacı güneş-vār
- 698 Bu āyīn ile ol dem ol yüzi mäh
Hemān zindāna tıtdı şevķ ile rāh
- 699 Çün irdi maħbes-i Pervīne rāhı
Güneş-veş kaldırıp tenhā o Mähı
- 700 Pes andan girdi ol hürşīd ruhsār
Mehe ^carz iyledi gün gibi dīdār
- 701 Meger kim ol meh-i ferhunde aħter
^cUṭārid-menzilet ü hūr-manzar

693b ol: ola İ
696b dürlü: devr-i Ö
697b tacı: təc Ö
699a maħbes-i: ħabs-i Ö
700a ol: - Ö

- 702 Țururken maħbes-i Pervinde nāgāh
Güneş-veş karşıusunda toğdı ol Māh
- 703 Țü Mihrüñ gördi ol Meh gün yüzini
Yitürdi mişl-i kevkeb kendözini
- 704 Țü kendin derdi ol Meh Țurdu derhāl
Ki Mihre iyleye i'zāz u iķbāl
- 705 İrüp ol dem o Mihr-i Zühre-āyın
Mehüñ öginde eşkin kıldı Pervin
- 706 Sürüñdan biraz k'oldı güher-bār
Mehüñ pāyine şaçdı dürr-i şehvār
- 707 O sevķ ile hilāl engüştin ol an
Götürüp oldı ol mehrü müselmān
- 708 Şu kim şabr ide şām-ı hicre çün Māh
Țođar başına vuşlat miħri nāgāh

**Al-i Pervini Mihr-i zerre dehān
İtdügidür Mehüñ öñinde beyān**

- 709 Çün itdi terk hār-ı küfri ol gül
Açup gönce lebin ol dem çü bülbül
- 710 Didi ey burc-ı hüsñ üzre bu gün Māh
Beni şaldı saña Pervin-i bed-hvāh
- 711 Ki zindāndan seni itlāk idem ben
Alup kaşruma c'izzetle gidem ben

702a maħbes-i Pervinde: ħabs-ı Pervin iķre ĩ

707b mehrü: dem Ö

711b c'izzetle: şerelle ĩ

- 712 Çün iltem kaçırma ben ey yüzi gün
Olam pes Mähla bir yerde dün gün
- 713 Ğaraž bundan bu kim çün Şeyh Şan^{cân}
Saña terk itdürem ben dîn ü İmân
- 714 Çü vaşl ola bu maqşūda Pervîn
Beni sen meh-likāya vire ol ħİN
- 715 Hilâl irdükde pes Mirriḫ-āyİN
Şala sen mâlı-rūyı aña ol ħİN
- 716 Ger iyleresen Hilâlün menzilin ḫāk
Kıla sen Mâlı daḫi soñra ihlāk
- 717 Bu ħİle birle ol PervİN-i bİ-dİN
Diler kim ola ey meh-rū şeh-i ÇİN

**Mİhrün itdüĝi bunca güft ü gū
Şandüĝdur Mehün düşinde kamu**

- 718 Velîkin Mihr iderken böyle güftâr
Der idi söylenüp ol Mâh-ruḫsâr
- 719 ‘Aceb Ya Rab ḫayālümmi benüm bu
Düşüm mi yâhū çeşnim aldı uyḫu
- 720 Hele bu kışşa ger olursa gerçek
İrürdüm cānı dil kāmına bİ-şek

712a yüzi: gözi Ö
712b pes: sen Ö
Başlık a itdü: itdü Ö

Şi'irle Māha Mihr-i meh-ruhsār

İtdigidür maḥabbetin iş'ār

- 721 Çü Mehden Mihr işitdi böylegüftār
Didi luṭf ile ey ḥürşid ruhsār
- 722 Bu kıssa ne düşündür ne ḥayālün
Muḳarrer bil muḥakḳaḳdur bu ḥālün
- 723 Diyüp dalı o dem ol māh-ruhsār
Bu eş'ār ile Mihrin kıldı iş'ār

GAZEL-İ MÜNĀSİB

Fā'ilatün Fā'ilatün Fā'ilatün Fā'ilün

- 724 Şol gönül kim derd-i hecrünle senün bīmār imiş
Ey ṭabīb-i cān ü dil vaşluñ senün tımār imiş
- 725 Mihr-i 'işkuñ pertevi sinemde peydā olalı
Bildüm ey meh burc-ı devletde sitārem var imiş
- 726 Bİ-sütün-ı ğanda kim Ferhād olursa ol bilür
Küh-ken-i meydān-ı 'aşḳ içre Şİr'in kār imiş
- 727 Cennet-i küyuñ olur baña cemālünsüz celim
Şöyle beñzer ehl-i 'işkuñ cenneti dīdār imiş
- 728 Deyri 'ālemde Zārīfī olalı senden cüdā
Añladı hecrün ḥalilem kim 'azāb-ı nār imiş

Çü bu şî'r ile Mihrin itdi iş'ār

Ḳılup eşkin öninde yine seyyār

724b senüü: aña i

- 729 Didi ey âsmân-ı dilde mâhum
Tenümde cân gibi mihri penâhum
- 730 Bugün burc-i melâhat mâhı sensün
Leâfet kişverinüñ şâhı sensün
- 731 İderken dehri hüsniñ cennet-i nür
Ne yirüñdür senüñ bu düzah ey hür
- 732 Meger kılmag için baña cefâ dūr
İdübdür böyle ey mehrū saña cūr
- 733 Olaldan habs Yūsuf-veş sen ey Mâh
Zelîha gibi dün gün iylerüm âh
- 734 Bihamdillahlı irüp firkat kemäle
Mübeddel oldı bu hicrân visäle
- 735 Didi vü habs-i Pervînden o mâhı
Alup kaçırna ol dem tutdı râhı
- 736 Çün irdi cennet-i kaçırna mesrūr
Geyürüp taze hülle didi ol hūr
- 737 Bu ruhşat içre ger Hâk vire fırsat
Senüñle ben kılam Çinè 'azîmet
- 738 Cihân dârına sensiz olmadan beg
Kapuñda cāriye olmak baña yeg

**Mihre de mâh-ı Müşteri-ruhşâr
Kıldığdur maḥabbetin izhâr**

mâhı: kāmî
736b Geyürüb: Geyüb Ö: hülle:libās Ö

- 739 Çü Mihrüñ itdi Meh bu sözlerin güş
Mey-i şevkiyle olup mest ü bî-höş
- 740 Hemân ol şevk birle Mâh-ı ferruḥ
Koyup Mihrüñ öñinde yüz yire ruh
- 741 Didi ey şehr-i luṭfuñ pâdişâhı
Mürüvvet çarḥınuñ mihriyle mâhı
- 742 Bulup fırsat çü irem sen şeḥle Çine
Kulam ben luṭfuñuñ biñ her birine
- 743 Kâbül iylerseñ ey hürşid peyker
Olan sen mâli-rühsâr ile hemser
- 744 Egerçi çarḥ-ı ḥüsnuñ ben mehiyem
Velî şanma ki mihrüñden tehiyem
- 745 Cemâlün şem'iniñ pervânesiyem
Şaçuñ zencirinün divânesiyem
- 746 Görüp ḥüsnuñ olaldan dür senden
Yaḳın irdi çıḳa cânım bedenden
- 747 İrüp ger saçmayayduñ âb-ı vuşlat
Beni küllî yaḳardı nâr-ı firḳat
- 748 Biḥamdillah geçüp bu şavm-ı hicrân
Müyesser oldı 'iyd-i vaşluñ ey cân
- 749 Egerçi şavm-ı hicrân pür-belâdur
Soñı 'iyd-i vişâl olsa şafâdur

739a itdi: - i; bu: - i
739b mest ü: mest Ö
744b ki: kim i
746b irdi: irüb i
748b cân: ḥân i

Mähla mihr-i Müşteri-ruhsâr**Aradıklarıdır tarîk-i karar**

- 750 Olur mı ʿaşîka bundan güzel kâr
Geçüp hicrândan ola vâsıl-ı yâr
- 751 Çekerken şavnı-ı firkatden nice ğam
İrüşüp ʿiyd-i vaşla ola hurrem
- 752 Girüp her gice zerrîn câme-ı hâbe
Vara sîmîn beden yâr ile hâbe
- 753 Olup gel la'î-i cân bahşile hemdem
Kıla bûsını dil derdine emsem
- 754 Bu zevk olsa ne ʿaşk ehline rûzî
Düni kâdr ola anuñ ʿiyd rûzî
- 755 Çü Mâhuñ devleti varıdı serde
Bulup istedüğünü gökde yirde
- 756 Dün ü gün Mihr ile kaşırında halvet
Kılurdu ol kamer rû ʿayş ü ʿişret
- 757 Çıkup geh şayd idüp Mihr ile ol Mâh
Dönüp şehre tutarlardı grü râh
- 758 Şalup küh içre gâhî çetr-i hargâh
Anuñla tağda ahşamlardı ol Mâh
- 759 Seher kalkup yine ol mâh-çehre
Toğardı gün gibi mihrile şehre

756a Dün ü: Dün Ö

756b kamer rû: kamer ü Ö

757b grü: gerl Ö

- 760 Gören şahş ikisin bir yerde nāgāh
Şanurdu gökden inmiş mihr ile māh
- 761 Velî her şeb ol iki Müşterî baht
Kamer-tâc u Zühâl-rif'at felek-taht
- 762 Girüp zerrîn ü sîmîn cāme-ḥvābe
Varurdu ikisi bir yerde ḥvāba
- 763 Ne kim būs u kenār u bâde-i leb
Var ise dermiyân olurdu her şeb
- 764 Egerçi ḥamr-ı mihriyleydi Meh mest
Velî şunmazdı güher dürcine dest
- 765 Bu âyîn üzre ol iki yüzi gün
İderdi şubḥ irince zevk her dün
- 766 Velî her şeb ol iki māh-ṭal'at
Firār için ararlar idi fırsat
- Mihr ile Māh-ı müşterî-ṭal'at**
Bulduğudur firār için fırsat
- 767 Meger bir şeb ki mihr-i çarḥ encüm
Meh-i gerdünla olmuşdı bile güm
- 768 O dün Pervîn birle sâ'ir ılduz
Bulınca yummuşdı anları göz
- 769 Tırup Mihr ü Meh ol dün kâhirâne
Giyüp cenk âletini Rüstemâne

763a kim būs u: ki būs Ö

765 Ö de yok

Başlık b için: - Ö

- 770 Birer esbe ikisi bindiler hem
Ki görse kan kaşanur rahş-ı Rüstem
- 771 Bu âyînile ol iki kamer-rû
Tutarlar râlı şehr-i Çine toğru
- 772 Dû ferseng almadın bunlar dalı râlı
Olup bir hâdim ol hâletden âgâlı
- 773 İrüp Pervİne sür^cat birle derhâl
Karârın Mihr ü Mâhuñ kıldı İşâl
- 774 Çü PervİN ol kelâmı güş itdi
Şanasın zehri kâtil nüş itdi
- 775 Ğazab birle o dem kaşından indi
Giyüp cenk âletin bir esbe bindi
- 776 Hemân hâzır olan ^caskerle PervİN
Sürer Mihr ü Mehüñ ardınca pür kİN
- 777 Bu yaña Mihr ü Meh çün necm-i seyyâr
Âşup ol gıce nice deşt ü kühsâr
- 778 İrerler şubh dem bir tağa nâ-gâh
Ki dirlerdi o tağa küh-ı yek-râh
- 779 İrince İik ol kühsâra anlar
İrişdi ceyš-i PervİN-i bed-ahter
- 780 Çü Meh gördi kim irdi ceyš-i PervİN
Dönüp Mihre didi ey Zühre-âyİN

772b hâletden: hâlden Ö

773b mihr ü mâhuñ: mihrle mâhuñ Ö

777a meh: - İ

- 781 Bu ag uzre arar ile ıup sen
np bunlar ile cenk ideyin ben
- 782 Gidp gndz gelp n ire aam
Dnp yine sennle idem aram
- 783  Mihr andan iitdi bu iabi
Didi ey ar-i snn mh-tabi
- 784 Baa bir lahza sensiz olmadan ag
lp yegdr kim olan tume-i zg
- 785 Muaal her ne ise nk  ger bed
Sennle olurum ben eyleme red
- 786  Meh grdi ki ol gn yzli dildar
Degil urmaa razi ar u naar
- 787 Srp anula fil-al atın ol Mh
rip na-i rezime nitkim ah
- 788 Virp Yecc-i adadan yaa ber
ekp emir olup sedd-i skender
- 789 Gelene virnemep ala amam
Alurlardı andan ba u cam
- 790 Bu nev'e cenk iderken Mihrile Mh
Gelp Pervin-i bi-din irdi naah
- 791 Grp Mihr  Mehn bu cengin ol in
airup askerine didi Pervin

781a ag: da i
785a nk : nk 
786a kl: kim 
791a ol in: ol gn i

- 792 Tütup kim irgüre Mâhı baña hūr
Virüp mihri idinem anı destūr
- 793 Diyince böyle Pervîn-i bed-ahter
Gelüp pâyine bir bî-dîn urup ser
- 794 Didi şâhâ çü kılduñ böyle güftâr
İdem benden de meydân içre bir kâr
- 795 Ki tütup ikisin bir anda bî-zür
Götürem hazretüñe hūr u maqlūr
- 796 Didi vü nat^c-i rezme sürdi ol at
Ki ya^cnî Mihr ü Mâhı ide şeh mât
- 797 İrüp çîn yıl gibi meydâna girdi
Mehe düşünâm idüp esdi şavurdi
- 798 Çü Mihr andan işitdi böyle güftâr
Hemândem at depüp ol mâh-ruhsâr
- 799 İrüp hışm ile ol kelb üzre bî-bâk
Urup şemşîr itdi anı ihlâk
- 800 Çün öldürdi anı ol mâh-peyker
Girüp cengine girdi bir bed-ahter
- 801 Velîkin irmedi Mihre o hınzîr
Şunup el kavsa pertâb itdi bir tîr
- 802 Anı bir lu^cbile Mihr eyleyüp red
Şunup kavşile tîre ol dañi yed

792a Tütub: Turub Ö

792b mihri idinem: mihri idineyüm İ

800b Girüb: Girü Ö; girdi: grüb Ö

802b tîre: tîr Ö

- 803 Aña bir tîr-i pertâb atdı ol an
Ki yâşûb ʿömri yayın kıldı bî-cân
- 804 Muḥaşşal gün batup irişmedin dün
Yarar yetmiş laʿîn öldürdi ol gün
- 805 Görüp Milrûn bu cengin Mâh olan
İşirup barmağın kalmışdı ḥayrân
- 806 Çü bî-cân itdi bunları o dilber
Çağırup istedi cenge yine er
- 807 Nidâ itdi nice kim ol dilârâm
Kimesne kılmadı cengine iḳdâm
- 808 Çü gelmez ol kâmer-ruḥ kimse gördi
Hemândem ceş-i Pervîn üzre sürdi
- 809 İrüp anlar da kıldı eyle ḥarbi
Ki gerd iderdi merdi gürzi ḍarbi
- 810 Koyup yâ gürzi ol tîr alsa deste
Dökerdi ḥalkı ḥâke deste deste
- 811 Bu nevʿe cenk iderken ol dil-ârâm
Sıdı Çîn şâhın irüp ʿasker-i şâm
- 812 Şeb irdi dönmeyp ol meh urışdı
Giceyi gündüze katdı dürişdi
- 813 Kılurken cengi yüz mihr ile ol Mâh
Kazâ-yı âsumânî irdi nâgâh

803b yâşûb: yâşûb Ö

804b Yarar: Yüz Ö

809b gerd: gürd İ

812a urışdı: dürişdi Ö

812b Giceyi: Giceye Ö; dürişdi: ṭurışdı İ

- 814 Yıkılup atı ol meh düşdi ber hâk
Düşürdi şanki Miliri şîr-i eflâk
- 815 Görüp Mîhrûn bu hâlin mâh-i çalak
Sürüp ol araya irişdi bî-bâk
- 816 Alup eṭrâfını iyledi cevân
Nite şem^c üzre kim pervâne ey cân
- 817 Tutilmca şu deñlü girdi cenge
Vücûdı zaḥmile döndi pelenge
- 818 Düşincek burc-ı devletden sitâre
Kişinûn cidd ü cehdinden ne çâre
- 819 Sa^câdet yıldızı olunca lâmi^c
Nuḥûsetden açılır aña ṭâli^c
- 820 Giriftâr itdi çünkim Mihri Pervîn
Ḳoman Mâhı diyüp ceşşine ol ḥîn
- 821 Alup Mihri hemânden girdi râha
İrişdi sür^catile şehr-i Mâha
- 822 Çün irdi şehr-i Mâha girdi Pervîn
Ḳılup ḳaşırnda ḥabs ol ayı ol ḥîn
- 823 Dönüp sür^catile yine râha girdi
Gir ü şubḥ irmedin ceşşine irdi
- 824 Çü mihre künc-i ḳaşır menzil oldu
Gör imdi ḥâli Mehden ayrı n'oldı

818a Düşincek: Düşüncek İ

820b mâlı: - Ö

824b ayrı: ayrı Ö

Fırķat-ı Mähla Mihr-i Pervîn
İtdigidür nice feryād ü enîn

- 825 °Aceb midür dilâ bu baħr-ı fırķat
 Ki âteş gibi âbı pür-ħarâret
- 826 Ne cânâ irse bundan kaçrece âb
 Dilinde zâhir olur şem^c-veş tâb
- 827 O dil tâbını def^ee yoķdur imkân
 Eger irmezse âb-ı vaşl-ı cânân
- 828 Çün ol Mihr-i kamer ruħ oldu maħbûs
 Pes oldu ħâli günden güne ma^ckûs
- 829 Fırāk-ı Mähla döndi hilâle
 İrişdi ħüsni gün gibi zevâle
- 830 Bu cevre itmeyüp şabr ol yüzi gül
 İderdi nâleler mânend-i bülbül
- 831 Döküp geh nergisinden eşk-i pür-ħûn
 Kılurdi câmesin ol ğonce gülgün
- 832 Alup geh ħamr-ı ğam şöyle iderdi
 Ki °aķlı geh gelürdi geh giderdi
- 833 Bu ħâl üzreyken ol serv-i dilârâ
 İrişdi bir nidâ-i rûħ-efzâ
- 834 Didi şabr it ki ey ħürşid-peyker
 Olursuñ sen yaķında Mâha hem-ser

830b mânend-i: mânende Ö

834a ey: - İ

834b sen: - İ

- 835 Ezelden böyledür âyîn-i gerdün
K'ider hurrem kimi kim kılsa mahzûn
- 836 Çü Mihr ol kavî-i cân-bahşı işitdi
Gözinden nem dilinden nâle gıtdi
- 837 Çün ol mihr-i kamer ruhı oldu şādân
Açup encüm gibi çeşmini ol an
- 838 Bağardı kim ne gün bu şām-ı firkat
Olup zâ'îl irişe şubh-ı vuşlat
- 839 Egerçi şām-ı firkat pür belâdur
Şoñu şubh-ı visâl olsa şafâdur

**Olmağ için hilâle gün gibi hâli zahir
Mâhuñ tazarru'ıdur Hağ Hazretine vâfir**

- 840 Gel ey cân kühsârı içre şehbâz
Gönül şahrâlarında eyle pervâz
- 841 Yeter 'ankâ gibi özün nihân it
Demidür nuğka gel kendün 'ayân it
- 842 Beyân it bize Mâhuñ kışşasından
Gehî şādî vü gâhî guşşasından
- 843 Çü meh gördi ki Mihr oldu giriftâr
Yaluñuz kaldı meydânda güneş-var

^{835b} ider hurrem: hurrem ider i

- 844 Çü dönmişdi vücüdü lâlezâra
Koyup meydânı döndi kûhsâra
- 845 Varup anda çoğ itdi ʿarzı hâcât
Nite Tûr üzre kim Mûsâ münâcât
- 846 Didi ey pâdişâh-ı Hâyı ü Kayyûm
Senüñ ʿilmüñdedür her râz maʿlûm
- 847 Çü sensin ʿÂlim ü dâna-yı esrâr
Sañadur ʿarz-ı hâcâtum ne kim var
- 848 İden sen ʿaşığı maʿşûka vâşıl
Kılan sen ʿâlibe maʿlûbı hâşıl
- 849 Meded kıl kim ʿatı dermânda ʿaldım
Ġarîb ü ʿâcız ü hicrânda ʿaldım
- 850 Ki senden dilegüm ey Hâyı u Kayyûm
Benüm hâlüm atama eyle maʿlûm
- 851 Bu yüzden çoğ niyâz itdi ilâha
Yöneldi Mihr-veş ârâm-gâha

845a anda: - Ö

848b Kılan: Kıla İ

851a itdi: İde İ

Fahr-i ʿālem Muḥammed-i ʿArabî
Hvâb içinde olup Hilâle ʿayân

Ceyş-i Pervîne düşdigin Mâhuñ
İtdigidür kemâhı aña beyân

- 852 Gel ey ʿibret-nümâ vü çeşm-i binâ
 Ne ʿibret gösterür gör çarḫ-ı mînâ
- 853 Benem dirken şeh-i Çin çarḫ-ı gerdün
 İrişüp ceyş-i şâm itdi şeb-i ḫūn
- 854 Çü ʿâciz kıldı gör kim şâh-ı Çîni
 Kaçup gözden tolandurdu özini
- 855 Meger ol gice leyl-i kâdr olupdı
 Ki devlet burcı mâhı bedr olupdı
- 856 Hudâ emriyle ol gice nâgâh
 Hilâlün girdi rüʿyâsına ol Mâh
- 857 Didi ol âsumân-ı dilde Mâhuñ
 Seḫâb-ı cânda gün gibi penâhuñ
- 858 Ciger-küşeñ senün yaʿnî ki ol Mâh
 Düşüpdür ceyş-i Pervîn içre nâgâh
- 859 Uyan imdi uyuma aç gözün ṭur
 Seḫerden kûh-ı yekrehden yana sür

Başlık d beyân: ʿayân Ö

852b mînâ: binâ İ

855a leyl-i: leyl Ö

859b Yetiş ol zâlmün ʿaşâsını kır Ö

- 860 Velî geç tütma gâyet sür'at eyle
Tiz irmege o tağa himmet eyle
- 861 Diyüp oldı revâne Fahr-ı 'âlem
Hâbîb-i ekrem-i evlâd-ı âdem
- 862 Meger kim ol Hilâl-i âsümân-taht
'Uârîd-menzilet ü Müşterî-baht
- 863 Çü Mehden ayrıluben gitmişidi
Hıta şehrine varup yatmış idi
- 864 Hoten şahuñ şıyup a'dâsını ol
Yine tütmişdi Çin iklimine yol
- 865 İrüp bir gün konar bir sebze-gâha
Ki on günlük yol idi şehir-i Mâha
- 866 İrüp şeb uyluya vardı çün ol şâh
Bu düşü gördi ol h'âb içre nâgâh
- 867 Hilâl ol korkulu düşü çü gördi
Uyanup havfile tırdı oturdu
- 868 Toğınca gün pes andan soñra ol şeb
Gözün yummadı ayruğ mişl-i kevkeb

860a geç: gec Ö
866a ol: - İ
866b ol: - İ

Ġam-ı Mähla Hiläl eyleyüb äh

Semt-İ Pervîne tıtdıġıdur räh

- 869 Seher yüz şevkile şähensäh-i Çin
Çün urdı farkına bir tãc-ı zerrin
- 870 O dem nürımdan ol tãcim serãser
Zemîn ü äsmân oldu münevver
- 871 Turup ol şublı ġün gibi şeh-i Çin
Ki ya^cnî ol hiläl-i Husrev-i dîn
- 872 Urup farkına bir tãc-ı muraşşac^c
Geçüp tahtına otırdı murabba^c
- 873 Hemân emr itdi ol dem turdı divân
Derildi cem^c olup ser cümle a^cyân
- 874 O dem yüz äh birle ol cihângîr
İdüp rüyâsını anlara taķrîr
- 875 Yerinden turdı Sãm u Zâl gibi
Giyüp cenk âletin Şalşal gibi
- 876 Çeriden aldı on beş biñ ġüzîn er
Ki ola her biri biñe berãber
- 877 Bularla iki ġün sür^catle ġıtdı
Üçünci ġün gelüp bir ġünde yetdi

Başlık a Mähla: Mäh ile Ö

Başlık b tıtdıġıdur räh: dürer tıtdıġı räh i

871b hiläl-i: hiläl ü Ö

873a turdı: durdı Ö

875a Zâl: Zâla

875b Şalşal: Şalşala Ö

877b gelüb: - Ö

878 Veli irince aña şah-ı Çini
Büridi caskeri şamuñ zemini

879 Çü gördi şah-ı Çin irişdi ahşam
O dün caskerle kıldı anda aram

**Sürüp üstine casker-i Çini
Tutdığdur Hilal Pervini**

880 Şeher geh çün hücüm itdi şeh-i Çin
Şıyup tağıtdı ceş-i şanı ol hın

881 Turup yine şeh-i Çin ol şeher-gah
Tutar huşmile Pervin üstine rah

882 Zevale irmedin dahi güneş ol
İrerdı ceş-i Pervin üstine yol

883 Çün irdi caskeri Pervine ol şah
Görüp cenk iyler iken Mahı nâgah

884 Hemân dem bî-tevaşkuf ol cihângir
Urup na'ra olara girdi çün tır

885 Velikin ol meh-i Mirrih-heybet
cUtârid-menzilet hürşid-ıtalat

886 Turup her şubh-dem hürşid ayın
Kılurdu cazm-i cengi ceş-i Pervin

878a aña: Öninde Ö
878b büridi: yürtdi İ
880a çün: - İ
884a dem: - Ö
886b cengi: ceng-i İ

- 887 İrünce şeb kırup cenk ol yüzi mäh
İderdi yine ^cazm-ı küh-ı yek-râh
- 888 Meger ol gün seherden yine ol Mäh
Turup tutmuşdı zarb ü harb için räh
- 889 Velî mecrüh olup kendü vü atı
Diger gün olmuşdı hâli kâtî
- 890 Bu hâletle iderken cengi ol Mäh
Hilâlün na^crasın işitdi nâgâh
- 891 Koyup cengi tutınca meh aña ruğ
Gelüp irdi hilâl-i şâh-ı ferruğ
- 892 Çü irüp mecrüh gördi Mäh ol hân
Ğazabla sürdi Pervîn üzre ol an
- 893 Bilesince ol on beş biñ yarar ceys
Ki görmüş her biri cenk içre çok iş
- 894 Çeküp her biri tîğın Rüstemâne
Kamu girmişdi cenge kâhirâne
- 895 Görüp ol hâleti nâgâh Pervîn
Hemân yüz tutdı şehr-i Mâha ol hîn
- 896 Çü gördi ol hilâl-i âsumân taht
Ki önine tırmadı Pervîn-i bed-baht
- 897 Hemân ardınca anuñ sürdi tiz at
Ki ide bir lu^cb ile fî'l-hâl şeh mât
- 898 Çün olmadı önine kimse hâ³il
İrüp ardından anuñ nite kim yıl

^{896b} bed-baht: bed-taht Ö

- 899 Aña hışm ile çaldı eyle bir muřt
K' olup bî-huş urdı toprağa puşt
- 900 İnüp ol dem idüp anı giriftâr
Geñiř dünyâyı kıldı başına dar
- 901 Görüp bu hâli ol dem ceyš-i küffâr
Tağıldı her biri bir yana nâçâr
- 902 Kimi şehre vü kimi kende düşdi
Esîr olup kimisi bende düşdi
- 903 Kimini kıldı bî-cân zaşm-ı şemşîr
Kimüñ mecrûh itdi nîze vü tîr
- 904 Muhařsal řeb irince ceyš-i İslâm
Kırarlar itmeyüp küffârı ârâm

**Da'vet idüp Mehi yanına Hilâl
Kışsasındandır itdüği sũ'al**

- 905 Çü gördi şâh-ı Çîn irişdi aşşâm
O dñn kıldı konup bir yerde ârâm
- 906 Çün ârâm itdi devlet birle ol hân
Mehi yanına da'vet kıldı olan
- 907 Çün ol mâhuñ güneş yüzini gördi
Öpüp iki gözün hâlini şordı
- 908 Didi ey şehîr-i hüsnüñ pâdişâhı
Leřâfet çarlınuñ mihriyle mâhı

^{903a} Kimini: Kimi İ
Başlık ^b dur: dñrür İ

909 Ne hâletdür bu kim hürşîd-âsâ
Ki düşdüñ ceş-i Pervîn içre tenhâ

910 Meger kim gün gibi ey mâh tâbân
Yaluñuz eyledüñ sen niye seyrân

**Hilâlün önünde açup Meh dehân
Aña itdigidür sülökın beyân**

911 Çü meh andan işitdi böyle güftâr
Fem açup ol dem ol hürşîd ruhsâr

912 Didi ey pâdişâh-ı Müşterî-baht
Kamer-tâc u güneş-rif^cat felek taht

913 Koyuben çâgerüñe tahtgâhı
Tutuncağ sen hıtâ şehrine râhı

914 Kılup ben bendeñi bazı dile kayd
Yaluñuz itmedim bir gün çıqup şayd

915 Velî askerle bir gün ben kemîne
Tutup yüz şayd için eñraf-ı Çine

916 İderken şaydı yüz şevkile ey şâh
Bir âhû uğradı önüme nâgâh

917 Hemân ardınca anuñ at sürdüm
İrüp bir kûhsâr içre düşürdüm

918 İrince lîkin ol âhûyı nañcîr
Çerâğın yakdı.encüm gökde yir yir

910b niye: nite Ö

Başlık Ö de yok

913a Koyuben: Koyub ben İ

914a bendeñi: bendüñi Ö

- 919 Dönüp çün gitmege yüz tutdum ey şâh
Hezârân sa'cy kıldum bulmadum râh
- 920 Çü gördüm yol bulunmaz kâm nâkâm
O dün kıldum o kühsâr içre ârâm
- 921 Gidüp şeb çün gelüp irdi seher-gâh
Belürdi her tarafdan râh u bî-râh
- 922 Şanuben geldüğümnden yaña ey cân
Girüp bir râha pes gıtdüm şitâbân
- 923 İki gün turmayup sür'atle gıtdüm
Üçünci gün gelüp bir köşke yetdüm
- 924 Ki e'trafı gül-i ter birle pür-zeyn
Bağa kalmış aña nergis açup 'ayn
- 925 Buları kaplamış hem bir çemen-zâr
Ki zeyn itmiş yüzün biñ dürli ezhar
- 926 Görüp bu hōş maqâmı atdan indüm
Şalup rahşum göge ol köşke bindüm
- 927 İderken seyr çevre tağ u yazu
Gözümü nâgehân bağlamış uyhu
- 928 Çü çeşmim oldı uyhudan müberrâ
Görem 'askerle tolmış deşt ü şahrâ
- 929 Şanup ol ceysi kendi ceşüm ol an
Hemân ol yaña sürdüm rahşum ey hân
- 930 Yakın irdükde gördüm kim o 'asker
Degil İslâm çerisi belki kâfir

922a Şanuben: Şanub ben İ: cân: hân İ

928b Görem: Gözüm İ

- 931 Meger bu leşker-i küffârîñ ey şâh
Şehensâhı imiş Pervîn-i gümrâh
- 932 Beni şordurup ol hâr çünki bildi
Çerisiyle depüp at hâmler kıldı
- 933 Çeküp bî-havf ol dem bende şemşîr
Hemân girdüm o leşker içre çün tîr
- 934 Velî çalsam kılıç kanķı himâre
İderdüm âtî birle çâr pâre
- 935 Koyup yâ tîğ kılsam tîr-i bürrân
İderdüm beş beş on on hâlkı bîcân
- 936 Bu tarzile o dem az demde ey şâh
ÇoĖunuñ eyledüm °ömrünü kûtâh
- 937 Bu yüzden cenk iderken hikmeti'llah
Yıkıldum at birle hâke nâgâh
- 938 Dirüp kendüm tırınça ey Hudâvend
Düşüp üstime küffâr itdiler bend
- 939 Beni çünkim giriftâr itdi Pervîn
°Azîmet kıldı şehîr-i mâha ol hîn
- 940 İrişdi çünki şehîr-i mâha Pervîn
Beni öldürmek emr itdi o bî-dîn
- 941 Girü bu kârdan idüp ferâgat
Çıkardup bendümi Ėydürdi hil°at
- 942 Kılup daħi ri°âyet Ėüne Ėüne
Öñümce yuvalandı döne döne

- 943 Pes andan sonra biñ var kimse ey hân
Düşüp önüme hürmet birle ol an
- 944 İletdiler beni bir hoş sarāya
Ki sakfı şala mihr-i çarha sāye
- 945 Çü kıldılar baña ol menzili cāy
Bu kez gör n'itdi ol Pervîn-i bedrāy
- 946 Hemāndem kıldurup bir bezm-i tezyîn
Beni itdirdi dāvet anda ol hîn
- 947 Çü vardum da'vete idüp icābet
Baña şundi o dem mey diyü şerbet
- 948 Bilüp hamr oldığın ey şah-ı devrān
Aña meyl itmedüm ben benden ol an
- 949 Çü gördi hamra meyl itmem o bi-dîn
Kızın kıldırdı da'vet anda ol hîn
- 950 Meger kim bir kıızı varmış adı Mihr
Hilâl ebrüsü alını meh haddi mihr
- 951 Çü irüp şaldı o gün ruḥ bezme sāye
Nazar kıldum hemāndem ben ol aya
- 952 Ki gördüm bir gözi nergis hadı gül
Dehānı gonce-i ter şacı sünbül
- 953 Dönüp reşk-i ruḥından meh hilāle
Erişmiş ol kūyundan gün zevāle
- 954 Velî kılmış o yār aḡyār içre
Nitekim gonce-i gül hār içre

944b şala: sāye Ö

945b kez: gün Ö

- 955 Görüp bu vech ile anuñ yüzün ben
Hezārān cān ile sevdüm göñülden
- 956 Nice olmaz kişi şol hüsne ʿāşık
K'olur ʿAzrā ʿizārın görse Vāmık
- 957 Diyüp yüz mihir birle ol kamer-rū
Bu ebyātı okudı şāha karşı

Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün Mefāʿilün

- 958 Vücūdum levhini gözden geçürsen yardım gayrı
Tokmur göze nem vardur o fitne kârdan gayrı
- 959 Bu gönlüm mürğini bağ-ı cihānda eylemez kimse
O haddi gül saçı sünbül yüzi gül-zârdan gayrı
- 960 Cihān deyrinde var mı nağş olunmuş bir şanem şekli
Kim aña meyl ider dil şüret-i dildârdan gayrı
- 961 Ğam-ı yârile dil tıflı baña itdiği demlerde
Utımaz anı dil-küşâ nite eşʿardan gayrı
- 962 Görüp yâr ile ağıyarı *Zarîfî* münkesir olma
Bilürsün çün gülün olmaz karını hârdan gayrı

MESNEVİ

- 963 Toğup çün kıldı rüşen bezmi ol mâh
Dönüp ol dem didi baña o bed-lıvâh
- 964 Kidersen terk-i dîn ey mâh-peyker
Kılam saña bugün ruhsân hemser

^{961b} Utımaz anı dil-küşâ nesne eşʿar ile yardım gayrı Ö

- 965 İdüp daħi ri^cāyetler hezārān
Kılam ben sen ŧeli yerimde sultān
- 966 Didi vü kıldı ey ŧeli baña ibrām
Velīkin olmadum bendūñ aña rām
- 967 Çü sözi ol pelīdūñ yirde kıldı
Urup zaħm-ı dil ol dem ħabse ŧaldı
- 968 Çü baña ħabs-i Pervīn oldu mesken
Hilāle döndi hicr-i Mihr ile ten
- 969 Tenüm līkin hilāl olınca ey ħan
Od urdı cāna yüz kez nār-ı hicrān
- 970 Velī vardukça fırķat nārı cāna
Bu ebyāti okurdum yana yana

ĠAZEL-İ ĦASB-İ ĦĀL

Fe^cilātün Mefa^cilün Fe^cilün

- 971 Ey dil olmağdan ayru cānāndan
Yeg imiş terke dūr ola cāndan
- 972 Döndüm ol zerreye felekde ^cayān
Ki düŧe ayru mihr-i raħŧāndan
- 973 Zzerrenūñ ħāli ħöd felekde bugün
Ne olur ayru ŧems-i tībāndan

965b ŧeli: ŧalı Ö
969b yüz kez: yüzün Ö
Başlık Ö de yok
970a ayru: ayrı Ö
970b terke: tengi İ
971b ayru: ayrı İ

- 974 Sūy-ı seyle fenāya mā'il olur
Kaṭre dūr olsa baḥr-ı ʿummāndan
- 975 Būlbūl-i gülşenūn ḥuzūri uçar
Çünki dūr ola verd-i ḥandāndan
- 976 Bir göyünmiş kaṃı *Zarīfī* gibi
Ki yanam aña nār-ı hicrāndan

İderken böyle ben biñ dūrli zārī
Ne yüz gösterdi gör taḫdīr-i Bārī

- 977 Tururken ḥabs-ı Pervīn içre gangīn
Güneş-veş toḡd mihr-i Zühre-āyīn
- 978 Çün ol māhuñ güneş yüzini gördüm
Nücūm-āsā o dem kendüm yitürdüm
- 979 Çü dirdüm kendümi ey şāh-ı ʿālem
Ki gördüm bende-veş ol nūr-ı dīdem
- 980 Urup ser pāyuma şevḫ ile ey ḥān
Ḳoyup küfri gelüp İslāma ol an
- 981 Didi kim ey meh-i ḥūrşīd-ruḥsār
Beni şaldı saña Pervīn-i bed-kār
- 982 K'alup bundan hezārānī ʿizzetile
İletem ḫaşruma yüz ḥürmetile
- 983 Çü iltem ḫaşrum'ey ḥūrşīd-peyker
Kılam bir vechile sen Māhı kāfir

^{979a} kendümi: kendimi İ

- 984 Bihamdi'llah hele bu re'f-y-i bâ'ıl
Beni sen meh-likāya kıldı vāşıl
- 985 Diyüp aldı beni zindāndan ol dem
İletdi kaşruna dil-şād u hurrem
- 986 Çü iltıdi kaşruna ol la'li şırın
Geyürüp husrevāne hil'at ol hın
- 987 Didi kim ey meh-i hürşid-tal'at
Virürse Haq bu ruşat içre fırsat
- 988 Tutup yüz sen şeh ile şeh-i Çine
Kapuında bir keniz olan kemine
- 989 Didi vü ol şabīb-i cān ol dem
Dil-i bīmāra la'lin kıldı emsem
- 990 Bu ruşat üzre geçdi çün beş on gün
Virüp Allah fırsat bize bir dün
- 991 Birer esbe ikimiz binüp ol dem
Firār itdük hemān ey şāh-ı 'ālem
- 992 Dağı bir iki fersağ almadın yer
Tuyup sürmiş o Pervin-i bed-ahter
- 993 Giderken ikimiz sür'atle nāgāh
Gelüp irdi çeri birle seher-gāh
- 994 Velikin dağı irmedin bize ol
Gelüp bu tağa irgürmişidik yol
- 995 Çü gördüm irdi Pervin-i bed-ahter
Dönüp Mihre didüm ey mäh-peyker

986c la'li: la'li-1 Ö

988b keniz: kenizek Ö

- 996 Bu ağ üzre biraz sen eyle rm
Sreyin cenge ben ey serv-i endm
- 997  gündüz göz yuma çeşm aa yılduz
Dönüp yine utam sen mha ben yüz
- 998  benden Mihr iştidi böyle gftr
Didi kim ey meh-i hürşİd-ruhsr
- 999 Gelürse dağı yüz biñ böyle düşmen
apundan dstum ayrılmazam ben
- 1000 Ki yüzin grmemekden baña bir an
Bykdr kim olan cenk içre bİ-cn
- 1001 Diyüp tiğin çeküp Mirrih-yİn
Benimle bile sürdi cenge ol hİn
- 1002 n irdi arşai rezme  dildr
Pes oldu cn ile cenge harİdr
- 1003 Veli çalsa irüp bir tiğ kime
Kİlurdi dİv olursa iki nİme
- 1004 Koyup y tiğ şunsa kavsa ol yed
Kimesne idemezdi tİrini red
- 1005 İderken cenk böyle ol yüzi mh
Yıkıldı rahşı birle hke ngh
- 1006  gördüm ben ki düşdi ol çeşm-i hn-rİz
İrişdüm ol araya berķ-veş tİz
- 1007 n irdüm kİldum ey şeh eyle harbi
Helk itdüm kime urdumsa zrbi

- 1008 Degilmiş çün halâş aña muqadder
Tutuldı âhîr ol hürşîd-peyker
- 1009 Şu kim ola ezelden emr-i taqdîr
Kişi sa'yi ile olmaz ol tağyîr
- 1010 Muhaşşal n'oldısâ pinhân u zâhîr
Hilâle didi bir bir evvel âhîr
- Biribirinden ayru Mîhr ile Mâh
İderiken fiğân ü nâle vü, âh
- Emr-i Hâk ile ref' olup şeb-i ğam
Rûz-ı şadîdur itduğı hürrem
- 1011 Hilâl itdi çü mâhuñ kışşasın gûş
İçinden kıldı deryâ-yı ğazab cûş
- 1012 Hemân ol hışmîle Pervîni ol hîn
Getürdüp didi aña ey bed-âyîn
- 1013 Dilerseñ can halâş itmek eliinden
Qabûl it bu iki qavlüñ birin sen
- 1014 Ki ya sür ceş-i küfri şehr-i dilden
Ya cizye birle Mîhri vir baña sen
- 1015 Bu güftarı çü kıldı gûş Pervîn
Du'â idüp Hilâle didi ol hîn
- 1016 Eger 'afvüñ olursa aña hemrâh
Verem cizyeyle Mîhri saña ey şâh

1009b ol-: oÖ

1010b dkl bir bir: bir bir didi i

Başlık d hürrem: dem Ö

- 1017 Deyincek böyle ol Pervîn-i bed-balıt
Ne kıldı gör hilâl-i asmân-taht
- 1018 Hemân bendin çıkardup anuñ ol hın
Geyürdüp cāmeler zerrîn ü sîmîn
- 1019 Buyurdı çekdiler bir esb aña
Ki görse kıala bād-ı şubh taña
- 1020 Suvâr oldı ol esbe çünki ol har
Öñine düşdi pes bir iki biñ er
- 1021 Bu ayın ü bu tertîbile ol hın
Hemândem sürdi şehr-i mâha Pervîn
- 1022 Velî irince şehre ol bed-ahter
Toğup gün cālemi kıldı münevver
- 1023 Çün irdi şehre ol Pervîn-i bî-dîn
Hemân cāzım itdi kaşr-ı Mihre ol hın
- 1024 Meger ol şehr-i hüsnuñ pādîşâhî
Güzellik çarhınuñ mihriyle mâhı
- 1025 İşitmişdi Hilâlün geldüğini
Tutup Pervîni hâbse şaldüğini
- 1026 Baқardı kim ne gün Mirrîh-ayın
İre mâh ile şehre ol şeh-i Çin
- 1027 Bu ümmîd üzre iken ol yüzi mâh
Gelüp Pervîn-i bî-dîn irdi nâgâh
- 1028 Çün irdi Mihre Pervîn-i bed-ayın
Alup çok sîm ü zerle anı ol hın

- 1029 Dönüp sür^catle rāha girdi yine
Şeb irmedin irişüp şāhı Çine
- 1030 İdüp ol sîm ü zerle Mihri İşāl
Alup destür şehre döndi derhāl
- 1031 Görüp bu rûz-ı vaşlı lîki nāgāh
Huōaya itdi şükri Mahrile Māh
- 1032 Çün ol şeh aldı ol gün,yüzli māhı
Hemāndem tutdı şeh-i Çine rāhı
- 1033 Çü irerdi taht-ı şeh-i Çine rāh ol
Pes oldı ^cars Mihr ü Mālra meşğöl

Şehr-i Çine Hilāl irüp mesrūr

Kıldığıdur o Mihr Mehe sūr

- 1034 Meger bir gün ^carūs-ı mihr ü enver
Şeherden al tuvağ urmuşdı berser
- 1035 Velîkin ol tuvağı hüsni tâbı
Geçüp kılmuşdı rüşen hāk u ābı
- 1036 Hilāl ol şubh-dem gün gibi tırdı
Meh ile Mihr için şūra el urdı
- 1037 Buyurđı kıldılar bir taht-ı zerrîn
Ki dürli la^cl ü güher birle tezyîn
- 1038 Kırıldı çün bu āyîn üzre bir taht
Geçüp oturđı aña ol Zuhal-baht

1033 Ö de yok
Başlık b Kıldığıdur Meh ile Mihre sūr Ö
1038a bir: ol İ

- 1039 Çü geçdi ^cizz ü devlet birle tahta
Derildi bahtlular rüz-ı bahta
- 1040 Hemân ol dem o şah-ı Müşterî-baht
Kamer tâc u güneş-rif^cat felek-taht
- 1041 İdüp şufra zemîni ğarb tâ şark
Cihân halkını kıldı ni^cmete ğark
- 1042 Velîkin *Zarîfî* ol hanuñ serâser
Kimi simidi şâfî kimisi zer
- 1043 Bu âyîn üzre on gün şubh u şâm
Kâatup itdi ziyâfet hâş ü ^câm
- 1044 Ziyâfet emri çün kim buldı pâyân
Mehe Mihri nikâh itdürdi ol an
- 1045 Yerine vardı çün her resm ü âyîn
Gelüp meşşâtar pes Mihrûn ol hîn
- 1046 Yazup zîbâ vü teñ hüsni kitâbın
Mühhebb eyleyüp her faşl u bâbîn
- 1047 Aña virdiler ol dem öyle zînet
Ki ğilmân görse saña hür-ı cennet
- 1048 Çü zeyn itdiler ol mâhuñ özini
Bürüyüp al tuvağ ile yüzini
- 1049 İletdiler anı bir hüş sarâya
Ki şakfı şala Mihr ü Mâha sâye

1040b felek-taht: felek-baht Ö
1041a ğarb : ğarb ü ğ

1050 Velî ol Mâh olunca anda nwâzil
Sarây-ı ğarb oldu Mihre menzil

**Devlet ü 'izzetile Mihrûn Mâh
Genc-i vaşluna buldığudur râh**

1051 Olur mı 'aşîka bundan güzel zevk
K'idüp ma'şûkı boynına koluñ tavk

1052 Öpe yüz luṭfla gâhî delhânın
Öpe elin vü gâhî gâh ayağın

1053 Çeküp simin-berin geh sînesine
Bula reh vuşlatuñ gencînesine

1054 Şu 'aşîk kim ola bu zevke vâsıl
Kılur ol cân u dil kâmmı hâşıl

1055 Şeb irdi çün 'arûs-ı mihir-i rahşân
Varup oldu sarây-ı ğarb pinhân

1056 O dem hürşîd-veş mâh-ı şeb efrûz
Toğup nûr ile şâmı yledi rûz

1057 Hilâl ol şeb hemân şevkile tûrdı
Alup Mâhı cenâb-ı Mihre sürdi

1058 Çü varup Mihre 'şâl itdi Mâhı
Dönüp kaşına hurrem tutdı râhı

1059 Çü vâsıl oldu mihre mâh-ı ferruh
Öpüp la'lin geh urdı rûyına ruḥ

1050b menzil: nâzil î

1051b K'idüp: K'ide Ö

1052b Eme geh ağzına alup zebânın î

1053 Ö de yok

- 1060 Alup geh ağzına şîrîn-zebânn
Kenârına çekerdî mû-miyânın
- 1061 Urup geh la'î-i 'unnâbına dişler
Virürdi na'hl-ı kâddinden yemişler
- 1062 Kılup geh gerdenine sâ'îdin tavk
İderdi şîra hürmâyı katup zevk
- 1063 Olup geh ebr-i nisân-veş güherbâr
Şâdef dürcin kılurdu dürr-i şehvâr
- 1064 Muhaşşal şubh irince ol yüzi gün
Kõmadı kılmadık bir zevk ol dün
- 1065 Çü dün göz yumdı çeşm açdı seher-gâh
Götürüp gün gibi ser Mührile Mâh
- 1066 Hudâya itdiler şükr-i hezârân
Ki kıldı taht-ı vaşla anları hân
- 1067 Pes andan soñra Mühr ü Mâhuñ işi
Şafâ vü zevk oldu yaz u kışı
- 1068 Ne cânuñ ola bundan yeg fütûhı
Ki bulup her nefesde kuvvet rûhı
- 1069 Ola yâr ile dün gün zevk kârı
Bu âyîn üzre geçe rüzgârı
- 1070 Hudâyâ 'âleme rezzâk sensin
Kamu ma'hlõkdur Rezzâk sensin

1060 Ö de yok

1061 Ö de yok

1062 Ö de yok

1063 Ö de yok

1064a gün: gül İ

1070b Kamu ma'hlõka Hallâk sensin Ö

1071 Nitekim Mihre Mâhı vâsıl itdün
Aña h'vân-ı vişâlı hâşıl itdüñ

1072 Kerem kıl ey Kerîm-i ferd-i bî-cün
Naşîb it hân-ı vaşluñdan bize h'vân

Âhir olub felekde devr-i hilâl

Virdigidür meh ile mihre melâl

1073 Felek kılsa kimi bir lahza hurrem
İder aña hâvâle nice biñ ğam

1074 Ezelden böyledür âyîn-i eflâk
K'ider her kimi hurrem kılsa ğam-nâk

1075 Muķarindür çü şādîsi ğamina
Cihânuñ olma hurrem c'alemine

1076 Çü Mihre Mâh-ı Ferruĥ vâsıl oldı
Boşalup hemm ü ğamdan şâdi tıldı

1077 Bu şādî birle pes ol lâle-ruĥsâr
Gelüp oynarken ol ğonceyle her bâr

1078 Hilâlün devrini çarĥ âhir itdi
Koyup şehr ü diyârı mâha gitdi

1079 Şığamazken bu yer yüzine ol hân
Şığırdı iki adım yire devrân

1080 Görinmezken aña Sâm ü Nerîmân
Yire çaldı anu bu Zâl-i devrân

- 1081 Görüp bu hâli ol mâh-ı dil-ârâ
Sirişkin kıldı mihr üzre Süreyyâ
- 1082 Kimi bir lahza hândân itdi bu devr
Ki ağlatmadı biñ kerre kılup cevır
- 1083 Mey-i şādī kimi kıldı ktüşāde
Ki hāmır-ı ğam anı virmedi bāde
- 1084 Budur dāyım bu bāġuñ kār u bārı
Ki açmaz bir güli olmaya hārı
- 1085 Biraz kün geşkiñ ol mâh itdi Pervîn
Derûm tábına irişdi teskîn
- 1086 Yine rûyına hānde ʿarız oldı
Açılup lāle-veş ol ğonce güldi
- 1087 O dem hūrşīd-veş ol mâh-tābān
Geçüp taht üzre oldı şāh-ı devrān
- 1088 Gehi dīvān idüp ol mâh-çehre
Kılurdi ʿadl ü dādı il ü şehre
- 1089 Girüp geh kaçırına gül gibi hurrem
İderdi ğonce-leb yārile ol dem
- 1090 Çıkup geh şayd iderdi deşt ü taġı
Kılurdi geh teferrüc bāġ u rāġı
- 1091 Geyüp cenk āletin geh kâhirāne
Sürerdi bezm-i rezme Rüstemāne
- 1092 Gehī hūrşīd-veş ol mâh-ruhsār
İderdi ʿāleme sīm ü zer İşār

1084a kār u bārı: kārı dāʿlm ĩ
1084b açmaz bir: açılmaz ĩ

- 1093 Muḥaṣṣal geḥi seḥâ idüp geḥi dâd
Kılurdu ʿalemi ʿadliyle âbâd
- 1094 Şu şeḥ kim olmaya ʿadl u cûd anda
Şeh-i şaṭranc gibidür bu cihânda
- 1095 Velî şol şeḥ ki vardur ʿadl ü cûdı
Cihâna ʿayn-ı râḥatdur vücûdı

Meh-i ḥurşîd-liḳânuñ eflâk

Menzilin itdigidür zîr-i ḥâk

- 1096 Meger bir gice bu mâh-ı şeb-ârâ
Tutulmuşdı felekde mihr-âsâ
- 1097 İderken dehri gün gibi münevver
Yüzinde kalmamışdı zerrece fer
- 1098 Esüp hem ʿaleme bād-ı ḥazânı
Yele virmişdi izhâr-ı cihânı
- 1099 Gül-i gül-zâruñ idüp menzilin ḥâk
Hezârân bülbülü kılmışdı ḡam-nâk
- 1100 Meger ol şeb yaturken Mihr ile Mâh
Tutulup mâh-ı gerdün gibi nâgâh
- 1101 Teni bî-fer olup döndi hilâle
İrişdi ḥüsn-i ḥurşîdi zevâle
- 1102 Çü ḥüsn-i gülşenînuñ verdi şoldı
İşi bülbül-veş âh u zârı oldı

1095a şol: şu Ö
1096a gice: şeb Ö
1101b ḥurşîdi: ḥurşîd-i Ö
1102b âh u : âh-ı Ö

1114 Budur dün gün çü âyîni sipîhrûn
Gel imdi gör ki n'oldı hâli mihrûn

**Döymeyüp hicr-i Mehe mihr-i cihân
Virdigidür düşiben üstine cân**

1115 Çü Mehden Mihr-i ferruḥ oldı mehcūr
Giyüp ḳara nitekim şâm-ı deycūr

1116 Sirişk-i nergisin gül-gün ḳıldı
Tenini lâle-veş-pür-hûn ḳıldı

1117 Velî ol demî o mihr-i Zühre-ruḥsâr
Derildi ağlayup bu resme güftâr

1118 Şu ʿaşıḳ ki ola maʿşûḳ anuñ fevt
Diri olmaḳdan aña yegdürür mevt

1119 Demâdem hicr odına yaḳmadan dil
Virüp cân yegdür olmaḳ yâre vâşıl

1120 Egerçi ḳalka müşkil kârdur bu
Velîkin ʿaşıḳa âsândur bu

1121 Diyüp daḫi o mihr-i Zühre-âyîn
Düşüp Mâh üzre-virdi cân-ı şîrîn

1122 Hezârân âferîn ol dilsitâna
Virüp cân irdi vaşl-ı câvidâna

1123 Bu fânide çü virdi ʿaşḳa cânı
Ebed ʿuḳbâda şâd ola revânı

1114a çü: çün Ö

1115 Ö de yok

1116a nergisli: nergisden Ö

1124 İlahî ʿaşk-ı Mîhr ü Mâlî hâkķı
 Kāmu ʿāşıkdan olan āh hâkķı

1125 Dilüm ʿaşkuñ odına mūm eyle
 Vücūdum şem^c-veş ma^cdüm eyle

Ehl-i hıred olana olmağ için naşihat
Oldı bu pend-i zibā hātıme-i hikāyet

1126 Gel ey şihhat serîrinde olan hân
 Gözüñ aç olmadın ten kaşr-ı vîrân

1127 Kāmu Dārā vü Efrîdün ü Dahhāk
 Yerin çarķ itmedi mi bunlaruñ hāk

1128 Süleymān-taht olursañ olma mağrūr
 An ol vaķtı k'olasın tu^cme-i mūr

1129 Felek bindirdi mi bir şāhı tahta
 Ki indürüp yerin kılmağı tahta

1130 Bilürsin çü gedā vü şāh-ı devrān
 Cihānda kurtarımaz mevtden cān

1131 Gel imdi olmadan ten kaşrı fanî
 Ata gör ʿālem-i ʿuķbāya cānı

1132 Çü bunda her ki geldi gidecekdür
 Kıla gör gitmedin şol k'idecekdür

1133 Olursa şubha-i ʿömrüñ hezārān
 Geçürür döne döne Zāl-i devrān

1124a ʿaşk-ı: ʿaşk u ĩ
 1124b ʿāşıkdan: ʿāşıkda ĩ
 Başlık a hıred: ferd Ö
 1127a Efrîdün: Ferîdün ĩ
 1129b indürüb: indürüb

- 1134 Ger olsa Mihr ü Meh-veş câyuñ eflāk
Hazer kıl çün ider gerdün yerüñ hāk
- 1135 İderseñ ger şafā vü zevk biñ yıl
Çü āhir ola gelmez bir nefes bil
- 1136 Kime virdi felek bir loğma nānı
Ki andan almadı cebr ile cām
- 1137 Mecāz-ı ʿömre zinhār olma hurreim
Hāqīkat söz budur Vallahi ʿālem
- 1138 İlahī çünki sensin Bākī vü Hayy
ʿAdem olur vücūduñ gayri her şey
- 1139 Kerem kıl çün vücūdum ola maʿdüm
Beni itme ʿazābuñ odına müm
- Virnek için bu kıssaya şöhret
İtdigimdür tazarruʿ-ı hāzret**
- 1140 Hudāya şekr-i bî-hadd hamd-i vāfir
Ki nazm oldu bu kıssa evvel āhir
- 1141 Buña dirsem n'ola bāğ-ı İrem ben
Ki her dem tâze vü terdür bu gül-şen
- 1142 İlahī kim ide bu bağı seyrān
Açılup gül gibi olsun o handān
- 1143 Çü hāl-i Mihr ü Mehdür bu hikāyet
Buna vir cümle şehri içinde şöhret

1135b Çü: Çün İ
1142a kim: kim ki İ

- 1144 Çü ola dest-i būs-ı şâha vâşıl
Bunı maqbûl-ı sultân-ı cihân kıl
- 1145 Zarîfî çün buraya irdi güftâr
Du^câ-yı şâhla kıl hatm-ı eş^câr
- 1146 Nice ki Mihr ü Mâh-ı çarh-ı devvâr
Ola gerdün-ı encüm birle seyyâr
- 1147 Olup fark-ı felekden tahtı ^câlî
Cihân olan serâser pâyınâlî

KİT^cA-İ HÛB

Fe^cilâtün Mef^cilün Fe^cilün

- 1148 Bu kitâb içre ketb olan bahrûñ
Mişl-i deryâ ki her dürri dil-cû
- 1149 Dürc-i aşdafi içre derc itdüm
Biñ iki yüz on üç ^caded lû³lû
- 1150 Şol ricâyile kim okundıkça
Ola şâyed du^câya bâ^cis bu

Temmetü'l-kitâb bi^cavni'llah-i ta^câlâ

Başlık Kıt^ca-ı hûb: Kıt^ca: Ö

1148b dürri dil-cû: dem-i dil-cür Ö

Temmetü'l-kitâb bi^cavni'llah-i ta^câlâ: Temmetü'l-kitâb bi^cavni'llahi'l-Melikî'l-Vehhâb İ

SONUÇ

Çorlulu Zarîfî'nin *Mihr ü Mâh Mesnevisi*'nin tenkidli metni, iki yazma nüshanın karşılaştırılmasıyla oluştu. Eser, 1150 beyitlik metin ve 67 beyitlik ara başlıklarla birlikte 1217 beyittir.

Mihr ü Mâh'tan başka *Divân*'ı ve *Râhatü'l-Ervâh* adlı iki eseri daha bulunan şairin isminden *Kafzâde Fâizî* ve *Kâtib Çelebi* dışında başka bir kaynak bahsetmemektedir. Olay Çin hükümdarının oğlu *Mâh* ile düşman bir hükümdarın kızı olan *Mihr* arasında cereyan eder. Yer yer İslâmî inançlar, masal ve mitolojik unsurlarla zenginleştirilen *Mihr ü Mâh* didaktik bir mesnevidir.

Vezin ve kafiye maharetiyle kullanan Zarîfî'nin dili sade ve külfetsizdir. Olay kahramanlarını genellikle kozmik unsurlarla öven şair duygu ve düşüncelerini inançları doğrultusunda olay-şahıs-mekân üçgeni çerçevesinde başarıyla ifade edebilmiştir. Şair mesnevideki monotonluğu kırabilmek ve duygularını daha iyi ifade edebilmek için zaman zaman gazeller söyler. Zarîfî'nin gazellerinde daha da başarılı olduğu görülür.

Mesnevi; tevhid, tahmid, münacat, Cenab-ı Resulullah (S.A.V.) başta olmak üzere diğer peygamberlere ve halifelere naat, devrin hükümdarlarına medhiyelerle başlar. Babasının arzusu üzerine bir mesnevi kaleme almayı düşünen şairin asıl maksadı *Nizâmî*'nin hamse'sine nazire yazmaktır. Hikâye inanan ve inanmayan insanların çatışmaları hâlinde devam eder.

Yaptığımız bu çalışma sonucunda 17. yüzyılın büyük şahsiyetlerinin gölgesinde kalan Zarîfî'ninedebî yönüyle dönemin önde gelen simaları arasında anılmaya lâyık bir şair olduğu kanaatine vardık.

BİBLİYOGRAFYA

- AMASYALI, Güner, **Zarîfî'nin Mîhr ü Mâh Mesnevisi**, İst. Üni., mezuniyet tezi, İst. 1951,
- ATEŞ, Ahmed, "Mesnevî", **İslâm Ansiklopedisi**, C. VII, İst. 1971, s. 127
- BANARLI, Nihad Sâmî, "XVII. Asır Türk Edebiyatı", **Resimli Türk Edebiyatı Târîhi**, Milli Eğitim Yayn., İst. 1971, C. II.
- Evliyâlar Ansiklopedisi**, Türkiye Gazetesi Yayınları, İst. 1992, C. 4, s. 17.
- İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu**, XVII. Asır, c. 2, s. 526-527.
- KÂTİB ÇELEBİ, **Keşfü'z-Zünûn**, İst. 1979, C. 1, s. 798.
- KAYIŞ, Hülya, **Zübdetü'l-Eş'âr**, Kafzâde Fâizî, mezuniyet tezi, Transkripsiyon, Atatürk Üniv., Fen-Ed. Fak. Arşt. Kütüp., Erzurum 1988, s. 105.
- KIRKKILIÇ, Ahmet, **Başlangıçtan Günümüze Tasavvuf**, Atatürk Üni. Kâzım Karabekir Eğitim Fak. Yayn., Erzurum 1994,
- KÜLEKÇİ, Numan, **Açıklamalar ve Örneklerle Edebi San'atlar**, Erzurum 1994.
- LEVEND, A.Sırrı, **Türk Edebiyatı Tarihi**. Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara. 1973. c.1.
- Mesnevi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**. "Dergâh, İst. 1991, c. 6, s. 277.
- NÂİMÂ, **Târîh-i Nâimâ**, İst. c. II, s. 420.
- Rio Catalog of The Persian Manuscriptus in The British Museum**, C. 1, s. 354-699; C. IV, s. 721.
- TAHİR, Bursalı Mehmed, **Osmanlı Müellifleri**, İst. 1333, C. 2, s. 435.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, **Osmanlı Tarihi**, Ank. 1975, c. II, s. 399-443, 453-489.

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

A

- 1- Âfitâb 28, 117, 136, 551
- 2- Ahmed 22
- 3- Ahter 499, 533, 547
- 4- Âsumân 442, 500, 658, 701, 862, 870
- 5- Azrâ 956

B

- 6- bû Bekr (R.A.) 100, 101

Ç

- 7- Çalab 185
- 8- Çarh 13, 156, 268, 492
- 9- Çîn (Sürekli geçmektedir)

D

- 10- Dahhâk 1127
- 11- Dârâ 1127
- 12- Dehr 306
- 13- Devr 524

E

- 14- Eflâk 62-338
- 15- Encüm 14-137

F

- 16- Fahr-i Âlem (S.A.V.) 26, 53, 341, Başlık 851 den sonra
- 17- Fahr-ı Cihân (S.A.V.) Başlık b 314 den sonra
- 18- Fâruk (R.A.) 102
- 19- Felek 117, 120, 153, 292, 366, 378, 390, 761, 912, 1040
- 20- Ferhâd 540, 631, 726
- 21- Ferîdûn 1127

G

- 22- Güneş 211, 217, 882, 912, 1040

H

- 23- Habîb-i ekrem (S.A.V.) 53
- 24- Habîbullah (S.A.V.) 64
- 25- Hâce-i Cihân (S.A.V.) 79
- 26- Hakk 90
- 27- Hafîl (A.S.) 601, 728

- 28- Hasan (R.A.) 106
 29- Hateme'l- Nübüvvet (S.A.V.) 77
 30- Haydar (R.A) 104
 31- Hitâ 243, 863, 913
 32- Hilâl (sürekli geçmektedir)
 33- Hudâ 73
 34- *Hurşîd* 118, 137, 234, 292, 546, 609, 700, 885
 35- *Hurşîd-i Feraşâd* 208, 599
 36- Hoten Hân 243, 864
 37- Hümâm (S.A.V.) 78
 38- Hümâyûn 118
 39- Hüseyin (R.A.) 106
 40- Hüsrev 631

İ

- 41- İsâ (A.S) 66

K

- 42- Kamer 211, 292, 761, 912, 1040
 43- Kevkeb 118, 345, 379, 703, 868
 44- Keyvân 602
 45- Kûh-ı Yekrâh 778

L

- 46- Leylâ 630

M

- 47- *Mâh* (Sürekli geçmektedir)
 48- *Mâh* (Şehir) 403, 524, 821, 822, 940
 49- *Mâh-ı Çarh-ı Nübüvvet* (S.A.V.) 86
 50- Mecnûn 630
 51- Melek 211
 52- Mısır 86, 131, 557, 564, 593
 53- *Mîhr* (Sürekli geçmektedir)
 54- *Mîhr-i Çarh-ı Devlet* (S.A.V.) 332
 55- Mirrih 118, 203, 414, 435, 885
 56- Muhammed (S.A.V.) 57, 576
 57- Sultan Murâd Han, Nat Başlığı 116'dan sonra
 58- Musâ (A.S.) 64, 845
 59- Musâ 180
 60- Mustafâ (S.A.V.) 48, 49
 61- Müşteri 117, 498, 658, 701, 761, 862, 912, 1040

N

- 62- Necm 158, 419, 492, 777
 63- Nemrûd 601
 64- Nizâmî 193

O

- 65- Osman (R.A.) 103

Ö

66- Ömer (R.A.) 123

P

67- Perî 211

68- Pervîn (sürekli geçmektedir)

69- Peyk-i Hazret 69

R

70- Resul (S.A.V) 53

71- Rüstem 204, 229, 770, 894

S

72- Sam 229, 875

73- Şeyh San'an 639, 692, 713

74- Sedd-i İskender 788

75- Sultan Selîm Han Na't Başlığı
116'dan sonra

76- Seyide'l-enam (S.A.V.) 77

77- Sitâre 725

78- Sübhân 131

79- Sühâ, başlık a 376, dan sonra

80- Süheyl 396

81- Süleymân (A.S.) 124, 1128

82- Süreyyâ 1081

Ş

83- Şâh-ı Taht-ı Risâlet (S.A.V) 84

84- Şâm 86, 132

85- Şeh (S.A.V) 91

86- Şems 225

87- Şirin 540, 631, 726

T

88- Tûr 845

U

89- Utârid 118, 658, 701, 862, 885

V

90- Vâmık 956

Y

91- Yehuda 557

92- Yıldız 768, 997

93- Yusuf (A.S.) 65, 218, 539, 557, 564,
593, 641, 691, 733**Z**

94- Zâl 875, 1080

95- Zarîfî, 108, 149, 633, 728, 962, 975,

عظمت

شوشه شمشیر و طبعه عدول و جود انواره	شسته شمشیر کجی در بود جها ندره
وای شوشه که وار در عدول و جود	جهانه عدول را حقد بود جود
مخوشه لقا ننگ افلاک	منزل آن در کید و زار خاک
مگر برب شب بود ماه شب آرا	طوبی نشی و فلکده مهر آرا
ایدر کن در حری کون کبی مشور	یوز نده قلمی مشور کی در چه فر
اسوب هم عالم باد خزان	یوز و مشور ای حار جها سینه
کل کل از کز یوز ننگ خاک	هزاران سبلی قلندری ننگ
مگر اول شب یوز کز مهر ماه	طوبی کوب کز درون کبی ناکا
سی بی فرا اولوب دونی حلال	ایر شوری حسی حور شوز و وال
چو حسی طمشین و دی صمولی	ایستی طبل و قش در آرای اولوی
بوی باغ ایچره ایچنر هیچ بود	آقا ننگی فضل خوان روز
فلکده مهر و صایر ننگی له	اکر بعضی و زوال اولم خواله
بو حال او زور و جوی کبی بر المکی بوم	کوندرن او جوی ماکلیک بوم

نخیم اندر ایلر اک علالی	دخی اولوی سوسوی سوزی
اجل تیرین کیم کوندر کس تقویر	دکلور دفعه ماکل بند و میر
چون کانی کوی تیر و قضا در	قضا یه چاره یوق آلا رضادر
چو مکر دوری تیر دونی حلاله	حیاتی مهری ایر شمش زواله
فصل بر در امیر شمش که اولوم	دلنده قلندری آلا که بر دم
بیل اولوم مهر و کوی تیر کدی یوز	قودی یوز تیر به کز دیوب آله
فلک تخم کوی اول کون یونل سلسله	بیر نیاس تیر و شخاک لندی دوران
کیرن در قبا سیمین سینه	صویوب صمال کوی فلک زین
یوز درون کون چون ایستی سیرک	کل ایچدی کوی کوی قوی حالی مهرک
دو صویوب تیر مهر جها ن	دیر در و کیدور و تیرین او شمش
سرس کز کون کلون قندی	سینی لاله کوش بر چون قلندی
ولی اولوم او مهر ز حرد	دیر و کوی اغلیوب بود کوی کفتار
شوشه کون کوی اولمشوق انک فو	دیر او قلندری کز کیدور رموت

1/2

170

ÖZGEÇMİŞ

Vedat Nuri TURHAN, 18 Nisan 1951 tarihinde Erzurum'da doğdu. 1958 yılında başladığı İsmet Paşa İlkokulu'ndaki ilk öğrenimini 1963 yılında tamamladı.

Ortaokulu Gazi Ahmet Muhtar Paşa Ortaokulu'nda, liseyi de Erzurum Lisesi'nde okudu. 1970 yılında liseden mezun olan Turhan aynı yıl katıldığı üniversite giriş imtihanını kazanarak Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi. Fakültenin 1975 yılında mezun olduktan sonra Erzurum Horasan Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olarak göreve başladı. Anılan okulda müdür yardımcılığı da yapan Turhan 1.10.1976'da askere gitti. Bu görevin bitimini müteakip, açılan bir sınavı kazanarak Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfeddin Özege Bölümü'nde çalışmaya başladı.

1985 yılında yayın şefliğine tayin oldu. 1.1.1995 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü'ndeki uzman kadrosuna girdiği sınavı kazanarak geçen Vedat Nuri TURHAN, hâlen Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı'nda yüksek lisans öğrencisi olarak 1993 yılında başladığı öğrenimine devam etmektedir.